

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
OFISI YA TAIFA YA UKAGUZI

USIMAMIZI
WA MATUMIZI
YA TEHAMA

UDHIBITI
KATIKA MIFUMO
YA TEHAMA

MIRADI
YA TEHAMA

UCHAMBUZI
WA DATA

**RIPOTI YA MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU WA HESABU
ZA SERIKALI YA MIFUMO YA TEHAMA**

**MACHI
2022**

**JAMHURI YA MUUNGANO WA
TANZANIA**

OFISI YA TAIFA YA UKAGUZI

Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi, Audit House, 4

Barabara ya Ukaguzi, S.L.P. 950, 41104 Tambukareli, Dodoma.

Simu ya upepo "Ukaguzi" Simu: +255 (026) 2161200

Nukushi: +255 (026) 2117527; Barua pepe: ocag@nao.go.tz Tovuti: www.nao.go.tz

Unapojibu tafadhali rejea:

Kumb. Na.CGA.319/421/01A

30 Machi 2022

Mh. Samia Suluhu Hassan,
Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania,
Ikulu,
S.L.P. 1102
1 Barabara ya Julius Nyerere,
Chamwino,
40400 DODOMA.

Mh. Rais,

**YAH: KUWASILISHA RIPOTI YA MWAKA YA MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU
WA HESABU ZA SERIKALI KUHUSU UKAGUZI WA MIFUMO YA TEHAMA KWA
MWAKA WA FEDHA 2020/21**

Kwa mujibu wa Ibara ya 143 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977, na Kifungu cha 34 cha Sheria ya Ukaguzi wa Umma, Sura ya 418, ninayo furaha kuwasilisha kwako Ripoti yangu ya Mwaka kuhusu ukaguzi wa Mifumo ya TEHAMA kwa mwaka wa fedha 2020/21.

Naomba kuwasilisha,

Charles E. Kichere

Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali

Kuhusu Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi

Mamlaka

Majukumu ya kisheria ya Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali yamebainishwa katika Ibara ya 143 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977 (kama ilivyorekebisha) na kufafanuliwa na Sheria ya Ukaguzi ya Umma Na. 11 ya Mwaka 2008 (kama ilivyorekebisha) na kufafanuliwa na Kanuni za Ukaguzi wa Umma za Mwaka 2009.

Dira

Kuwa Taasisi ya Hali ya Juu katika Ukaguzi wa Sekta ya Umma.

Dhamira

Kutoa huduma za ukaguzi wa sekta ya umma zenye ubora wa hali ya juu zinazoirarisha utendaji, uwajibikaji, na uwazi katika usimamizi wa rasilimali za umma.

Kauli mbiu: "Kufanya Ukaguzi wa Nje wa Kisasa kwa Imani Kubwa ya Umma"

Misingi

Katika kutoa huduma zenye ubora, Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi inaongozwa na misingi ifuatayo:

- i. Kujitegemea na Usawa
- ii. Uwezo wa kitaaluma
- iii. Uadilifu
- iv. Ubunifu na Ugunduzi
- v. Kutoa Matokeo
- vi. Kufanya kazi kwa pamoja

Tunafanya hivi kwa

- ✓ Kuchangia katika usimamizi bora wa fedha za umma kwa kuhakikisha kuwa wateja wetu wanawajibika kwa rasilimali walizokabidhiwa ;
- ✓ Kusaidia kuboresha huduma za umma kwa kusaidia ubunifu wa matumizi ya rasilimali za umma ;
- ✓ Kutoa ushauri wa kiufundi kwa wateja wetu juu ya upungufu wa uendeshaji katika mifumo yao ya uendeshaji ;
- ✓ Kuwashirikisha wateja wetu katika mchakato wa ukaguzi na mizunguko ya ukaguzi; na
- ✓ Kuwapa wafanyakazi wa ukaguzi mafunzo yanayofaa, vitendea kazi vya kutosha, na vifaa vinavyokuza uhuru wao.

YALIYOMO

VIFUPISHO	iii
ORODHA YA MAJEDWALI	vi
ORODHA YA VIAMBATANISHO	vi
DIBAJI	vii
MUHTASARI.....	ix
SURA YA KWANZA.....	1
UTANGULIZI	1
SURA YA PILI	4
HALI YA UTEKELEZAJI WA MAPENDEKEZO YA MWAKA ULIOPITA.....	4
SURA YA TATU.....	6
USIMAMIZI NA MATUMIZI YA TEHAMA.....	6
SURA YA NNE	17
UDHIBITI WA JUMLA WA TEKNOLOJIA YA HABARI	17
SURA YA TANO	29
UDHIBITI KATIKA MIFUMO YA TEHAMA.....	29
SURA YA SITA	98
UFANISI WA MFUMO WA KIELETRONIKI WA MALIPO SERIKALINI	98
SURA YA SABA	111
UWIANISHAJI WA MIFUMO YA TEHAMA	111
SURA YA NANE.....	126
USIMAMIZI WA MIRADI YA TEHAMA.....	126
SURA YA TISA	143
HITIMISHO NA MAPENDEKEZO	143
VIAMBATISHO	148

VIFUPISHO

Kifupi	Maana
API	Kiunganishi Programu
APS	Mfumo wa Kulipa Kiotomatiki
ARDS	Mfumo wa Takwimu za Kilimo
ASSD	Mfumo wa Sekta ya Kilimo
ATCL	Kampuni ya Ndege Tanzania
ATMIS	Usimamizi wa Biashara ya Kilimo
AUD	Dola ya Australia
BCP	Mwendelezo wa Biashara
BRELA	Mamlaka ya Usajili wa Leseni za Biashara
CAD	Dola ya Kanada
CAG	Mkaguzi na Mhibiti wa Hesabu za Serikali
CBE	Chuo cha Elimu ya Biashara
CBM	Mita za ujazo
CBT	Bodi ya Korosho Tanzani
CDLS	Mfumo wa Leseni za Udereva
CFMS	Msingi ya Kusimamia Mfuko
CMIS	Mfumo wa Usimamizi wa Madai
CMVRS	Mfumo wa Kusajili Magari
COSIS	Mfumo wa Usajili Wnanfunzi CBE
DART	Wakala ya Mabasi Yaendayo Haraka
DAWASA	Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Dar es Salaam
DDC	Shirika la Maendeleo Dar es Salaam
DIB	Bima ya Amana
DRP	Mpango wa Kuokoa Maafa
DUWASA	Mamlaka ya Maji Safi na Usafi wa Mazingira: Dodoma
EPS	Malipo wa Kielektroniki
ERMS	Mfumo wa Rasilimali za Kielektroniki
ERP	Shughuli za taasisi
ETD	Nyaraka za wasafiri za kielektroniki
EUR	Yuro
FDC	Vyuo vya Maendeleo
FFARS	Mfumo wa Taarifa za Fedha wa Kituo
FRS	Usajili wa Wakulima
GAMIS	Mfumo wa Taarifa za Mali za Serikali
GBP	Pauni ya Uingereza
GBT	Bodi Michezo ya Kubahatisha Tanzania
GEPG	Mkuu wa Malipo Serikalini
GISP	Tovuti ya serikali mtandao
GLICA	Ukaguzi na Utekelezaji wa Maombi
GN	Gazeti la serikali

GOTHOMIS	Mfumo wa Usimamizi wa Taarifa za Hospitali Tanzania
HCMIS	Mfumo wa Usimamizi wa Taarifa za Wafanyakazi
HESLB	Bodi ya Mikopo Elimu ya Juu
HFRS	Mfumo wa Kusajiri vituo vya Afya
HMIS	Mfumo wa Kusimamia Taarifa za Afya
HR	Rasilimaliwatu
IDRAS	Mfumo wa usimamizi wa mapato ya ndani
IFM	Chuo cha Usimamizi wa Fedha
INR	Rupia ya India
INTOSAI	Shirika la Kimataifa la Taasisi Kuu za Ukaguzi
IRUWASA	Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Iringa
ISQMT	Mfumo wa Udhhibiti majaribio ya Kimetrolojia
ISSAI	Taasisi za Juu za Ukaguzi
ITGC	Vidhibiti vya Jumla vya Teknolojia ya Habari
JWTZ	Jeshi la wananchi Tanzania
KMF	Faranga ya Komoro
KPI	Kipimo cha Utendaji Kazi
LGRCIS	Mfumo wa Ukusanyaji Mapato ya Serikali za Mitaa
LMS	Usimamizi wa Mikopo
LPCO	Moduli ya usimamizi wa vibali, vyeti na mengineyo
MAJIIS	Mfumo wa Taarifa wa Maji
MANAWASA	Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Masasi na Nachingwea
MIS	Usimamizi wa Mifumo ya Habari
MOA	Wizara ya Kilimo
MOEST	Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia
MOFP	Wizara ya Fedha na Mipango
MOU	Kumbukumbu ya maelewano
MTUWASA	Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Mtwara
MUHAS	Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili
MUSE	“Mfumo wa Ulipaji Serikalini”
MWAUWASA	Mamlaka ya maji safi na Maji taka Jijini Mwanza
NACTE	Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi
NBS	Ofisi ya Taifa ya Takwimu
NCAC	Baraza la Taifa la Utetezi wa Watumiaji
NHC	Shirika la Nyumba la Taifa
NHIF	Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya
NIDA	Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa
NIDC	Kanzi data ya Taifa
NOAS	Mfumo wa Udahili wa NACTE
NPMIS	Mfumo wa taaifa za usimamizi wa miradi
OAS	Usajili wa maombi mtandaoni

OLAMS	Mfumo wa Uombaji Mikopo kwa Mtandao
POS	Kituo cha Mauzo
SARIS	Mfumo wa Kitaaluma na Usajili wa Wanafunzi
SBMS	Mfumo ya Usafirishaji wa TASAC
SDM	Mfumo wa Utoaji Huduma
SLA	Makubaliano ya Kiwango cha Huduma
SRS	Mahitaji ya mfumo
TAA	Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania
TAEC	Tume ya nishati ya atomiki Tanzania
TAMISEMI	Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
TANEPS	Mfumo wa manunuzi wa Kielektroniki Tanzania
TANGAWSSA	Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Tanga
TASAC	Wakala wa Meli Tanzania
TASAF	Mfuko wa Maendeleo ya Jamii
TBS	Mamlaka ya viwango Tanzania
TCMS	Mfumo wa Usimamizi Vyuvo vya Ualimu
TEHAMA	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TFS	Wakala wa Misitu Tanzania
TIN	Nama ya Mlipakodi
TMS	Mfumo wa Usimamizi wa Trafiki
TPA	Mamlaka ya Bandari Tanzania
TPB	Bodi ya Pareto Tanzania
TPF	Jeshi la Polisi Tanzania
TRA	Mamlaka ya Mapato Tanzani
TRIT	Mfuko wa Utafiti wa Chai Tanzania
TRS	Mfumo wa Kusajili Walimu
TSN	Gazeti la Tanzania
TTCL	Shirika la Simu Tanzania
shilingi	shilingi ya Tanzania
UDOM	Chuo Kikuu cha Dodoma
USD	Dola ya Marekani
VRN	Usajili wa VAT
WMA	Wakala wa Vipimo
ZAR	Randi ya Afrika Kusini

ORODHA YA MAJEDWALI

Jedwali Na. 1: Maelezo ya hali ya utekelezaji.....	5
Jedwali Na. 2: Usomaji mita usio sahihi katika EDAMS.....	40
Jedwali Na. 3: Vifaa vilivyotolewa bila gharama	42
Jedwali Na. 4: Bei tofauti zimewekwa kwa nyenzo sawa katika MAJI-IS	43
Jedwali Na. 5: Makampuni ambayo hayajarejesha mapato ya kila mwaka	57
Jedwali Na. 6: Muhtasari wa shughuli zisizostahiki za kurejesha pesa	59
Jedwali Na. 7: Wateja ambao hawakutozwa bili za mwezi katika Mamlaka za Maji (WSSAs) tatu.....	61
Jedwali Na. 8: Tofauti ya kiasi cha bili kati ya TMS and GePG.....	69
Jedwali Na. 9: Bili za EPS zilizotofautiana na malipo yaliyopokelewa GePG..	76
Jedwali Na. 10: Rekodi za sampuli za magari yasiyo na nambari za leseni (#NOLPN).....	81
Jedwali Na. 11: Taarifa za kutoza zaidi/chini ya kiwango kwa wateja.....	85
Jedwali Na. 12: Waombaji walio na uhitaji wa mkopo	91
Jedwali Na. 13: Michanganuo isiyokua na namba ya ombi la kazi	114
Jedwali Na. 14: Mifumo iliyogawanyika Wizara ya Kilimo	119
Jedwali Na. 15: Mifumo iliyogawanyika Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia	119
Jedwali Na. 16: Mifumo iliyogawanyika Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto.....	120
Jedwali Na. 17: Mifumo rudufu ya Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto pamoja na Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi (NACTE)	124
Jedwali Na. 18: Ucheleweshwaji katika utekelezaji wa shughuli za mradi wa TeSWS	134
Jedwali Na. 19: Taarifa ya Kanzidata ya Miradi ya Tehama ya Serikali	139

ORODHA YA VIAMBATANISHO

Kiambatisho Na. 1: Kutolingana kwa vifaa vya matibabu vilivyohamishwa na vilivyopokelewa	148
Kiambatisho Na. 2: Tofauti za vifaa vilivyotolewa kati ya SAGE na MAJI-IS ..	150
Kiambatisho Na. 3: Orodha ya taasisi za Serikali ambazo hazijaunganishwa na GePG.....	151

DIBAJI

Ninayo furaha kuwasilisha Ripoti Kuu ya Mwaka ya Ukaguzi wa Mifumo ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA) kwa mwaka 2020/21.

Ripoti hii inahusu masuala muhimu ya ukaguzi yaliyobainika katika mwaka huo. Masuala hayo ni yale yanayohusiana na viwango vya udhibiti wa ndani na utendaji wa mifumo yaliyoonekana kuwa muhimu kwa ajili ya kupata ufanisi wa udhibiti wa Mifumo ya TEHAMA kwa mujibu wa Sheria na miongozo ya Serikali Mtandao.

Ukaguzi ulifanywa kwa mujibu wa Viwango vya Kimataifa vya Taasisi Kuu za Ukaguzi (ISSAIs) na taratibu nyingine za ukaguzi zilizoonekana zinafaa chini ya mazingira husika.

Ripoti hii inaangazia usimamizi wa TEHAMA, matumizi na udhibiti wa jumla wa teknolojia ya habari, udhibiti wa mifumo ya TEHAMA, usimamizi wa miradi ya TEHAMA, pamoja na uwianishaji wa mipango ya TEHAMA na kufuata sheria, maagizo na maelekezo husika.

Mwaka 2020/21 kwa sehemu kubwa ulitawaliwa na athari kubwa za janga la UVIKO-19. Jambo linalotia moyo ni kuona jinsi Serikali ilivyoitikia vyema kwa mwaka huu katika kuunganisha rasilimali muhimu na kujikita katika kuokoa maisha, kuendeleza uchumi, na kuhakikisha utoaji wa huduma unaendelea.

Kwa ofisi yangu, hii ilimaanisha kubadilisha njia za kawaida za kufanya kazi, kufanya kazi kwa mtandao (kwa kutumia miundombinu ya TEHAMA) ili kutuwezesha kuunganishwa na kushirikiana na washirika wetu. Tuliendelea kuzoea hali hii mwaka mzima huku tukidumisha umakini na nguvu ili kutimiza malengo yetu.

Natambua ushirikiano mkubwa ambao Ofisi yangu inaendelea kupata kutoka kwa Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, pamoja na jukumu kubwa zaidi la kulinda ofisi yangu na kuhakikisha kwamba ninatekeleza wajibu wangu katika kukabiliana na changamoto zisizojulikana. Pia, natambua nafasi ya Bunge na Wabunge kwa ushirikiano wao.

Pia, nitoe shukurani zangu za dhati kwa Msajili wa Hazina, Bodi za Wakurugenzi, Maafisa Masuuli, Menejimenti Waandamizi na wafanyakazi wote wa taasisi zilizokaguliwa kwa msaada na ushirikiano wao mkubwa wakati wa ukaguzi.

Ninaomba nitambue mchango wa wafanyakazi wenzangu ambao wamekuwa wakitimiza majukumu yao kwa weledi na ufanisi mkubwa bila kuchoka, huku wakisukumwa na wito wa taaluma ya kikaguzi unaowataka kudumisha viwango vya juu vya ubora. Nia hii thabiti na kujitoa ndiyo kumewezesha kuwasilisha ripoti hii ndani ya muda uliowekwa kisheria.

Charles E. Kichere
Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali
Dodoma, Tanzania

MUHTASARI

Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA) imezipatia Serikali ulimwenguni njia mpya za kufanya kazi na kutoa huduma. Imewezesha serikali kuimarisha uhusiano na wateja wao, hasa raia, pamoja na utoaji wa huduma za umma zenye ushindani. Hii ni kutokana na ukweli kwamba wananchi sasa wanakabiliwa na bidhaa na huduma zinazohitaji zaidi TEHAMA. Kwa hiyo, wanatarajia Serikali zao kutoa huduma zenye ubora zaidi.

Kwa maana hiyo, taasisi za umma zimeitikia fursa zinazotolewa na TEHAMA ambazo zinaweza kuziwezesha kuboresha utoaji wa huduma. Hata hivyo, utekelezaji wa TEHAMA kwa matumizi ya Serikali unaweza kuwa na changamoto na athari. Hii haitokani tu na unyeti wa shughuli za Serikali, bali pia uwezo wa kusimamia na kuongoza mipango ya TEHAMA kwa mafanikio. Hivyo basi, inaibua haja ya kukagua udhibiti wa TEHAMA unaohusishwa na mifumo ya teknolojia ya habari katika matumizi na usimamizi wa shughuli za TEHAMA katika taasisi za umma ili kuhakikisha faida katika uwekezaji wenye tija.

Nimekagua mifumo na uendeshaji wa TEHAMA katika mwaka wa fedha ulioishia tarehe 30 Juni 2021. Ripoti hii ya jumla inatoa muhtasari wa matokeo muhimu yaliyotokana na kaguzi 44 zilizofanywa ambazo ripoti zake za ukaguzi zimetolewa kwa taasisi zilizokaguliwa. Lengo kuu la ukaguzi wa Mifumo ya TEHAMA lilikuwa kubaini kama udhibiti wa ndani wa TEHAMA ulikuwa mzuri na wa kutosha ili kuhakikisha matumizi ya TEHAMA yanafikia lengo. Mambo mahususi ambayo yalilengwa na ukaguzi ni: kuhakiki kiwango cha uzingatiaji wa sheria, sera na viwango vinavyotumika kuhusiana na TEHAMA, kutathmini ukamilifu wa taarifa kutoka kwenye mifumo ya TEHAMA ambayo ina athari kwenye taarifa za fedha za taasisi, kuangalia kama kuna matukio ya uzembe katika matumizi na usimamizi wa mifumo ya TEHAMA, pamoja na kupata uhakika wa kama mifumo ya TEHAMA inalindwa vya kutosha ili kutoa taarifa za kuaminika kwa watumiaji. Yafuatayo ni matokeo makuu ya ukaguzi uliofanywa:

Usimamizi na matumizi ya TEHAMA

Ukaguzi wangu wa Kamati ya Kitaifa ya Uongozi ya TEHAMA ya Serikali Mtandao umebaini kuwa Kamati hiyo haifanyi kazi tangu kuanzishwa kwake tarehe 20 Septemba 2019.

Ukaguzi wa Kamati za Uongozi za TEHAMA katika taasisi za umma ulibaini kutofanya kazi kwa ufanisi kwa Kamati hizi ambapo wajumbe waliitisha vikao vichache kinyume na Mwongozo wa Serikali Mtandao; Muundo usiofaa wa Kamati ya Uongozi ya TEHAMA; na Utekelezaji duni wa maagizo ya Kamati ya Uongozi ya TEHAMA.

Tathmini ya Mpango Mkakati na Sera za TEHAMA ilibaini kutokuwapo kwa mpango mkakati wa TEHAMA katika Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA), Jeshi la Polisi Tanzania (TPF), na Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA). Pia, tathmini ilibaini kutokuwapo kwa mshabiano wa mpango mkakati wa TEHAMA na mpango mkakati wa taasisi katika TPF na Shirika la Wakala wa Meli Tanzania (TASAC); ukosefu wa ufuatiliaji na tathmini ya mkakati wa TEHAMA katika TPA, TASAC na TPF; na ukosefu wa sera ya usalama ya TEHAMA katika TAA na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (MoEST).

Vilevile, muundo wa vitengo na idara za TEHAMA ulibainika kuwa na upungufu kwa mfano kitengo cha TEHAMA kwenye mamlaka ya ndege TAA kiko chini ya idara ya uhandisi na ufundi, huku Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu (HESLB) kitengo cha TEHAMA kinaripoti kwa Mkurugenzi wa Mipango na Utafiti.

Tathmini ya kiwango cha matumizi ya TEHAMA katika wizara 22 ilibainisha kuwa 10 kati ya hizo zilikuwa na kitengo cha TEHAMA/idara zinazotoa msaada wa TEHAMA pekee bila kuzingatia kuandaa masuluhisho ya TEHAMA ambayo yanaathiri malengo ya kimkakati ya Wizara. Pia, wizara hizi hazikuwa na mifumo ya kusimamia shughuli zao za msingi ili kuboresha ufanisi. Zaidi, vitengo/idara za TEHAMA hazihusiki katika kupata na kutekeleza mifumo.

Zaidi ya hayo, ukaguzi wa utumiaji wa mifumo kwenye taasisi za serikali, ulibaini kuwapo kwa shughuli ambazo hazitumii mfumo wa TEHAMA ambao umeunganishwa na mifumo ya Tasisi zingine.

x

Shughuli ambazo hazina mifumo inayoshirikiana ni: usimamizi wa meli, usimamizi wa majengo/mali isiyohamishika, shughuli za kisheria (usimamizi wa mikataba), usimamizi wa miradi, na usimamizi wa uhusiano wa wateja/umma. Pia nilibaini kuwa mifumo ya TPF, TRA, MOEST, Wizara ya Afya, na HESLB inamruhusu mtumiaji kuingilia shughuli zake na kusababisha ukosefu wa ufanisi.

Udhibiti wa jumla wa Teknolojia ya Habari

Ukaguzi wa udhibiti wa jumla wa TEHAMA ulibaini ukosefu wa Mwendelezo wa huduma (BCP) na Mpango wa Kujiokoa na Majanga (DRP), na kutofanyika mafunzo kwa timu za BCP na DRP. Katika taasisi ambazo BCP na DRP zipo, wanakosa majaribio ya mara kwa mara na ukaguzi wa mara kwa mara.

Ukaguzi wa usimamizi wa watoa huduma wa TEHAMA ulibaini upungufu ufuatao: utoaji wa haki za kuingia kwenye mifumo ya TEHAMA usiodhibitiwa kwa watoa huduma, Upungufu katika utekelezaji wa mkataba, na ukosefu wa makubaliano ya kiwango cha huduma na Watoa Huduma za TEHAMA.

Pia, ukaguzi wa utoaji wa huduma za TEHAMA na usimamizi wa matukio ulibaini uzembe wa taratibu za usimamizi wa matukio pamoja na ukosefu wa makubaliano ya kiwango cha uendeshaaji na usimamizi wa huduma za TEHAMA kati ya vitengo au Idara za TEHAMA na idara za watumiaji.

Tathmini yangu ya mchakato wa usimamizi wa mabadiliko ilibainisha upungufu ufuatao: ukosefu wa taratibu za usimamizi wa mabadiliko ya mifumo, kutorekodi mabadiliko na uboreshaji uliofanywa kwenye mifumo, ukosefu wa seva ya majaribio ili kupima mabadiliko kabla ya kupelekwa kwa mazingira ya uzalishaji, kutofuata taratibu za usimamizi wa mabadiliko, pamoja na kutotenganishwa kwa seva inayotumika kuunda mfumo na seva ya majaribio ya mfumo.

Nilibaini kuwapo kwa maafisa wa TEHAMA wenye uwezo wa kufanya shughuli zote zinazohitajika kama watumiaji wa shughuli za taasisi katika Mfumo wa Malipo na kutotenganishwa kwa wasanidi programu na wasimamizi wa kanzi data.

Ukaguzi wa upataji, uundaji na matengenezo ya mifumo ya TEHAMA ulibaini upungufu ufuatao: kukosekana kwa utaratibu wa kurekodi gharama kwa mifumo ya TEHAMA inayo tengenezwa ndani na taasisi; kufuata viwango vya serikali mtandao na miongozo ya upatakanaji, uundaji, usaidizi wa mifumo ya TEHAMA; pamoja na ukosefu wa nyaraka za mifumo ya iliyo tengenezwa na iliyo nunuliwa.

Udhibiti katika mifumo TEHAMA

Ukaguzi wangu wa udhibiti wa uingizaji wa taarifa kwenye mifumo ya TEHAMA katika taasisi zilizokaguliwa ulibaini udhaifu ufuatao: Mfumo wa Taarifa kwa Wanafunzi Mtandaoni wa Chuo cha Elimu ya Biashara (CBE) (COSIS) na Mfumo wa Taarifa za Kitaaluma na Usajili wa Wanafunzi (SARIS) wa CBE hauna udhibiti wa uhakiki wa uingizwaji wa taarifa. Miamala ya malipo iliyoripotiwa katika SARIS haikuwa na nambari za usajili za wanafunzi, hivyo kusababisha ugumu wa kuthibitisha na kuhisha salio la wanafunzi. Miamala ya malipo iliripotiwa kama "Imepokelewa" na "Imerejeshwa" katika COSIS yenye kiasi cha sifuri na kukosa tarehe za malipo.

Ukaguzi wangu katika TRA ulimakinikia mfumo wa TIN na kubaini kutokuwapo kwa Utambulisho, kategoria na mawasiliano ya Mlipakodi. Ukaguzi wa miamala ya urejeshaji wa VAT umebaini utambulisho wa Walipakodi kutofautiana kwenye miamala ya mfumo wa VAT e-filling.

Vilevile Mfumo wa Udahili katika Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia, Ukaguzi wa mfumo wa Udahili ulibaini kutokuwapo kwa uhakiki wa taarifa ya vyuo vipya na kozi zilizoongezwa katika mfumo. Mapitio pia yalibaini usanifu usio salama katika mfumo TCMS ambao unaruhusu mtumiaji kujisajili kama mtumiaji msimamizi wa mfumo.

Katika wizara ya Kilimo, Ukaguzi wa mfumo wa ATMIS ulibaini Udhibiti dhaifu kwa taarifa muhimu za wauzaji kama vile Cheti cha Usajili licha ya kuwa sehemu hiyo imetiwa alama kuwa ya lazima kujazwa, pia Mfumo huo unaruhusu kurudisha nyuma tarehe ya usafirishaji.

Nilitathmini ufanisi wa udhibiti wa mfumo wa usajili wa leseni za biashara mtandaoni “Tanzania National Business Portal (TNBP)” unaotumiwa na Wakala wa usajili wa biashara na leseni na kubaini Mfumo hauhakiki vibali vya Kisekta katika mamlaka husika. Vilevile, ukaguzi wa Mfumo wa Uombaji Mikopo kwa Mtandao (OLAMS) na mfumo wa usimamizi wa Mikopo (LMS) unaotumiwa na Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu (HESLB) ulibaini kuwa wanafunzi 157 walikuwa na makosa ya taarifa ikilinganishwa na taarifa zilizopaswa kuingizwa wakati wa utumaji maombi ya mikopo.

Ukaguzi wa mfumo wa AMMIS unaotumiwa na NHIF ulibaini yafuatayo: kuwapo kwa wafanyakazi 2495 wa sekta binafsi kutoka kampuni 87 waliosajiliwa katika kundi la wafanyakazi wa umma, wachangiaji 165 wanaochangia kwenye mfuko wenye wategemezi zaidi ya watano, wategemezi 73 waliosajiliwa kama wanachama, na kuwapo kwa wanufaika 731 wa kiume wenye taarifa zinazoonesha kuwa walipata huduma ya upasuaji (C/S) au huduma za kawaida za kujifungua.

Ukaguzi wa mfumo wa EDAMS katika Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Dar es Salaam (DAWASA) ulibaini bili 27 za kila mwezi ambazo zina usomaji wa mita za sasa chini ya usomaji wa mita za awali. Hali hii inasababishwa na makosa ya kibinadamu kwenye usomaji wa mita, ufuatiliaji duni wa mchakato wa usomaji wa mita, pamoja na ukosefu wa udhibiti katika mfumo wa EDAMS kugundua na kuzuia uingizaji wa taarifa zisizo sahihi.

Nilikagua Mfumo wa Usajili wa vituo vya Afya (HFRS) katika Wizara ya Afya, na kubaini yafuatayo: Mosi, kuwapo kwa utozaji wa ada ya usajili isiyo sahihi. Kwa mfano, kuna kituo cha afya kilicholipa ada ya usajili ya shilingi 250,000 badala ya shilingi 1,000,000. Pili, kuwapo kwa vituo vitatu vya afya ambavyo vilipandishwa hadhi bila kulipa ada ya uhakiki wa ubora, ada ya mwaka na ada ya usajili. Na, tatu ni udhaifu katika uidhinishaji wa uthibitisho wa vituo.

Katika Wizara ya maji nilikagua mfumo wa MAJI-IS na nikabaini yafuatayo: kutofautiana katika upangaji wa bei za vifaa. Zaidi ya hayo, nilibaini kukosekana kwa idhini katika mchakato wa ubadilishaji wa mita na kutokuwapo kwa uhakiki wa malipo kabla

ya kuruhusu mchakato wa ubadilishaji mita kuendelea. Pia, nilipata kutolingana kwa rekodi za vifaa zilizotolewa kati ya mfumo wa uhasibu na mfumo wa bili wa MAJI-IS. Uchambuzi wangu wa taarifa iliyohamishwa kati ya mfumo wa zamani kwenda mfumo mpya wa MAJI-IS huko TANGA UWASA ulibaini uhamishaji usiosahihi wa ankara za maji za wateja. Zaidi ya hayo, ukaguzi wa bili za kila mwezi za MAJI-IS kwa mamlaka tatu za usambazaji maji na usafi wa mazingira uligundua kuwapo kwa wateja ambao hawajatozwa bili kwa baadhi ya miezi.

Vilevile, ukaguzi wa bei za ushuru zilizowekwa katika mfumo wa EDAMS unaotumiwa na DAWASA ulibaini bili za kila mwezi zinazotozwa kwa kutumia tozo zisizo sahihi na kusababisha upotevu wa mapato.

Tathmini yangu ya mfumo wa udahili katika Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia ilibaini kuwapo kwa waombaji 21 waliopokelewa ambao hawakupatikana kwenye orodha ya malipo ya ada ya maombi. Pia, orodha ya waombaji katika ankara ya uandikishaji haikuwa na kitambulisho cha kipekee cha mwombaji kwa uthibitishaji sahihi wa malipo.

Katika Wizara ya Kilimo, niligundua kuwa mfumo wa ATMIS unaruhusu taarifa zisizo kamili za maeneo ambayo ni lazima kujazwa taarifa. Aidha, mchakato wa bili katika ATMIS unaruhusu uhariri wa ada zilizosanidiwa katika mfumo.

Katika TANAPA, nilifanya ukaguzi wa fomu za kielektroniki zinazotumika kama utaratibu wa dharura iwapo mfumo wa malipo ya kielektroniki haupatikani kwenye milango ya Hifadhi. Ilibainika kuwa kuna mapato ambayo hayajakusanywa kutoka katika formu za kielektroniki. Pia mapitio yangu yalibaini vibali vilivyopitiliza muda wa kukaa kwenye hifadhi visivyo na tozo ya adhabu.

Ukaguzi wangu wa mfumo wa LUKU wa TANESCO ulibaini kuwapo kwa tokeni zilizotengenezwa upya bila sababu maalumu za kuthibitisha utoaji wa tokeni hizo. Makosa mengine yaliyobainika ni kukosekana kwa hatua ya udhinishaji wa miamala kwenye mfumo

wa LUKU, pamoja na kutosanidi bei ya kuuzia vifaa vinavyohitajika kuunganisha wateja katika mfumo wa SDM.

Katika tathmini yangu ya Mfumo wa Taarifa za Ukusanyaji wa Mapato ya Serikali za Mitaa (LGRCIS) katika Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI), nilibaini kuwa katika orodha ya vifaa vya POS vilivyosajiliwa kulikuwa na vifaa 72 vinavyofanya kazi katika Halmashauri ya Arusha na vifaa vya POS 31 vya Manispaa ya Kinondoni bila kufanya miamala yoyote tangu kusajiliwa kwake katika mfumo.

Nilitathmini Mfumo wa Kielektroniki wa Usimamizi wa Afya (E-HMS) katika hospitali ya Amana ambao unaunganishwa na mfumo wa usajili wa wanachama wa Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya (NHIF) ili kuthibitisha nambari za kadi za bima ya afya kwa wagonjwa wanaohitaji huduma. Katika uchanganuzi wangu nilipata huduma zinazotolewa kwa watu 325 wasio wanachama wa Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya (NHIF) na punguzo na misamaha iliyoidhinishwa na wafanyikazi wasio wa kitengo cha huduma kwa kijamii katika mfumo.

Wakati wa ukaguzi wangu wa Mfumo wa Usajili Mtandaoni (ORS) unaotumiwa na Wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni (BRELA), nilichambua miamala ya kila mwaka ya marejesho na orodha ya kampuni zilizosajiliwa kufikia tarehe 30 Juni 2021 na kubaini kampuni 41,258 kati ya 47,065 zilizosajiliwa hazikuwasilisha marejesho ya mwaka katika mwaka wa fedha unaomalizika. Pia, mashirika 55 kati ya 70 yaliyo na umiliki wa serikali hayakuwasilisha marejesho ya kila mwaka kufikia tarehe 30 Juni 2021.

Shirika la Ndege Tanzania inatumia mfumo wa Crane PAX unaomilikiwa na mzabuni kwa ajili ya usimamizi wa tiketi za ndege na uwekaji nafasi. Ukaguzi wa mfumo ulibaini marejesho ya shilingi 86,107,721 kwa tiketi 363 ambazo hazikustahili kurejeshwa za madaraja ya X, G, na V.

Tathmini ya mchakato wa uhamishaji wa data kutoka mfumo wa SBM kwenda mfumo wa MAJI-IS huko IRUWASA ilibaini kuwa hakukuwa na upatanisho wa taarifa za fedha kati ya mfumo wa

awali (SBM) na mfumo mpya wa utozaji wa bili wa MAJI-IS ili kuthibitisha kuwa uhamishaji wa taarifa ulikuwa sahihi. Uhakiki wa namna hiyo katika DUWASA ilifichua upotevu wa mapato kutokana na uhamishaji usio sahihi wa salio la wateja kutoka mfumo wa zamani kwenda mfumo mpya wa utozaji bili. Zaidi ya hayo, niliona kushindwa kwa mfumo wa bili wa DUWASA kukokotoa kwa usahihi matumizi ya maji

Pia, nilifanya ukaguzi wa mfumo wa AMMIS katika NHIF. Nilibaini kutokuwapo kwa mgawanyo wa majukumu katika kuanzisha na kuidhinisha ankara. Ukaguzi wa mfumo wa CMIS uligundua madai yaliyolipwa yenye jina lisilo sahihi la wenye kadi, pamoja na madai batili yaliyolipwa na udhibiti duni katika Mchakato wa ithibati ya kituo cha afya.

Ukaguzi wa mfumo wa T-PESA uligundua kuwa uchakataji unaojiendesha wa malipo ya mawakala ulisimamishwa mwaka 2019. Kwa sasa, ukokotoaji wa malipo ya mawakala hufanywa kwa mikono na kisha kupakiwa kwenye mfumo kwa ajili ya malipo.

Tathmini ya mfumo wa usimamizi wa taarifa za wanafunzi katika Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili ilibaini upungufu ufuatao: kutokuwapo kwa muunganiko wa moja kwa moja kati ya moduli ya maombi ya udahili na moduli ya usajili; kutounganishwa kwa mifumo ya usajili na udahili wa SARIS na mfumo wa HESLB kwa malipo ya wanufaika wa mkopo; pamoja na kuwapo kwa malipo ya wanafunzi yaliyoingizwa kwa mkono katika mfumo wa SARIS bila idhini.

Ukaguzi wa Mfumo wa Uendesaji wa Uendesaji Bandari wa Mamlaka ya Bandari Tanzania ulibaini kutokuwapo kwa muunganisho na Shirika la Wakala wa Meli Tanzania kwa ajili ya uhakiki wa meli zilizosajiliwa Tanzania; ukosefu wa utaratibu wa kuhakiki idadi halisi ya abiria wanaobebwa kwa vyombo vya abiria; Nambari ya Transire/Manifest kwa shehena iliyoagizwa kutoka nje inaingizwa na wakala wa usafirishaji kwenye mfumo bila uthibitisho wa TRA; na kutokuwapo kwa kibali katika kutoa misamaha ya tozo za bandari.

Ukaguzi wa Mfumo wa Usimamizi wa makosa ya usalama barabarani (TMS) unaotumiwa na Jeshi la Polisi Tanzania ulibaini kushindwa kwa mfumo huo kutoza tozo ya adhabu kwa usahihi bili zilizochelewa muda wake; na usimamizi duni wa vifaa vya POS. Pia, nilipata tofauti kati ya viwango vya bili vilivyolipwa kati ya GePG na TMS. Zaidi ya hayo, nilibaini kutozwa kwa makosa mapya bila kumalizia malipo ya bili za zamani (za awali) katika TMS.

Uchambuzi wangu wa miamala ya TANCIS katika TRA ulibaini kushindwa kwa mfumo kuhisha malipo ya miamala iliyotathminiwa. Pia, nilipata magari yaliyoagizwa kwa matumizi ya nchi za jirani lakini yalisajiliwa kwa matumizi ya ndani katika mfumo wa usajili wa magari wa CMVRS. Pia, nilipata malipo ya Ushuru katika RGS bila nambari ya tathmini ya ushuru (nambari ya malipo) kutoka kwenye mfumo wa ITAX.

Mapitio zaidi ya Mfumo wa Kusimamia Maegesho wa TAA yalibaini kutokuwapo kwa mgawanyo wa majukumu katika kusajili kadi za msimu za maegesho ya magari zilizosababisha kadi kutolewa kwa watu wasio na sifa na kadi zilizosajiliwa bila kuwa na kategoria bila kukidhi vigezo. Zaidi ya hayo, nilibaini uhakiki duni wa uingizaji taarifa kwenye mfumo uliosababisha kutolewa kwa kadi zisizo na nambari ya kadi, nambari ya usajili wa gari na jina la mmiliki.

Tathmini ya mfumo wa RIMS unaotumiwa na TMDA ilibaini yafuatayo: Kuwapo kwa wateja ambao hawakutozwa ada za ukaguzi wakati wa usajili wa maeneo mapya ya ufanyaji wa biashara ya madawa; ankara zinazozalishwa hazisemi wazi aina za ada; na wateja ambao walitozwa kimakosa ada za ucheleweshaji wa upyaji wa kibali cha usajili wa maeneo ya biashara ya madawa; pamoja na kuwapo kwa kibali cha kuagiza dawa kilichotolewa bila malipo ya ada ya kuagiza.

Katika Tanzania Standard Newspaper, uchambuzi wa mfumo wa Noming uligundua upungufu ufuatao: Kutokuwapo kwa udhibiti wa kutosha kuhakikisha matangazo yanalipwa kabla ya kuchapishwa; ukosefu wa muunganisho kati ya mfumo wa Noming na GePG; na kuwapo kwa oda 16 ambazo ziliundwa na kuidhinishwa na mtu huyo huyo.

Tathmini yangu ya mfumo wa uhasibu wa Votebook katika Chuo Kikuu cha Dodoma (UDOM) ilibaini kuwapo kwa miamala ambayo haijathibitishwa iliyotumwa bila marejeleo ya GePG na Benki. Pia, ukaguzi wa mfumo wa COSIS katika CBE ulibaini rekodi ya malipo ya uwongo iliyofanywa na afisa TEHAMA.

Ukaguzi wangu katika Wakala wa Mabasi Yaendayo Haraka (DART) ulibaini miamala ya malipo katika mfumo wa LGRCIS ambayo haikuwa katika GePG wala katika taarifa ya Benki; na kuwapo kwa miamala 53 iliyolipwa ambayo haikuwa na nambari ya malipo ya GEPC.

Tathmini ya mfumo wa GLICA unaotumiwa na Bodi ya Michezo ya Kubahatisha Tanzania iligundua leseni saba kutoka kwa waendeshaji watatu ambazo hazikuwasilisha marejesho yoyote katika mwaka huu wa ukaguzi. Zaidi ya hayo, mchakato wa watoa huduma kuomba kusimamisha shughuli za michezo ya kubahatisha hufanyika nje ya mfumo, hivyo inasababisha ripoti zisizo sahihi katika mfumo.

Katika Bodi ya Mkopo ya Wanafunzi wa Elimu Ya juu (HESLB), ukaguzi wa Mfumo wa Usimamizi wa Mikopo yalibaini mapungufu ya ufanisi wa mchakato wa ugawaji wa Mkopo. Pia, niligundua kutokuwapo kwa utimilifu wa rekodi za mwajiri na wanufaika wa mkopo ambazo huathiri ufanisi wa ufuatiliaji.

Mapitio yangu ya mfumo wa EFDMS katika Mamlaka ya Mapato Tanzania yalibaini kushindwa kwa mifumo kutengeneza ripoti ya kulinganisha kati ya mapato ya mwaka katika mfumo wa kujaza kielektroniki na mauzo ya jumla katika ripoti za EFDMS. Pia, kutokuwepo kwa ripoti ya orodha au kategoria ya walipakodi waliosamehewa kutumia mashine za EFD.

Pia, katika Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania, ukaguzi wa mfumo wa bili uligundua yafuatayo: Mfumo hauna uwezo wa kutengeneza taarifa ya jumla ya leseni zilizotolewa na ada zote zinazolipwa za leseni; jumla ya idadi ya ujazo (CBM) iliyovunwa katika mwaka huo kwa kujumuisha ukataji wa miti na uandaaji wa mashamba; mfumo kutokuwa na uwezo wa kuzalisha jumla ya

idadi ya Pasi za Usafiri (TP) zilizotolewa katika mwaka na ada zinazolipwa katika kitengo kulingana na bei ya tangazo la serikali (GN); na Mfumo unapunguza kiwango cha VAT kwa kutojumuisha tozo zingine kabla ya kutozwa kiwango cha VAT.

Ufanisi wa Mfumo mkuu wa kieletroniki wa malipo Serikalini

Mapitio yangu ya Mfumo wa kieletroniki wa Malipo Serikalini (GePG) yalibaini kuwapo kwa udhibiti usio na tija katika kuhakikisha uhamishaji kwa wakati na kamili wa mapato yaliyokusanywa kwenda BoT, ambapo uhamisho unapaswa kufanyika kila Jumatatu na mwisho wa mwezi kama inavyotakiwa na makubaliano kati ya benki za biashara na Wizara ya Fedha na Mipango. Pia, nilibaini kukosekana kwa udhibiti wa kuzuia utoaji fedha wa moja kwa moja kutoka kwenye akaunti za benki za kukusanya mapato, makusanyo yote yanatakiwa yapelekwe BoT kisha taasisi inayotaka kufanya matumizi inatakiwa kutuma maombi BoT ili kuhamishia fedha kwenye akaunti za matumizi za taasisi katika benki za biashara. Pia, nilibaini kuwa benki za biashara hazifuatili tozo za akaunti zisizoruhusiwa katika akaunti ya benki ya kukusanya mapato.

Pia, nilibaini kiasi cha muamala ambacho hakijapatanishwa kati ya mfumo wa GePG na mfumo ya kukusanya mapato ya taasisi za umma. Zaidi, nilibaini muunganisho usio na ufanisi kati ya mfumo ya mapato na GePG, kiasi kwamba, kuna hali ya kutolingana kwa malipo ya ankara kati ya mfumo.

Pia, nilibaini taasis 33 za umma yzilikwa zikikusanya mapato kutoka GePG na mengine yameendelea kutumia “GePG Generic Portal” kukusanya baadhi ya mapato yao licha ya kuwa na mfumo ya TEHAMA ya makusanyo ya mapato ambayo ingeweza kuunganishwa na mfumo wa GePG kwa ajili ya kupata nambari ya udhibiti ya malipo.

Uwianishaji wa mifumo

Katika kukagua mifumo iliyonunuliwa na kutengenezwa na taasisi za umma, nilitathmini uwianishaji wa mifumo na nikabaini uunganishwaji usiotosheleza katika mifumo shirikishi baina ya

xix

taasisi za umma na katika ngazi ya taasisi. Pia, nilibaini kuwapo kwa mifumo iliyogawanyika na rudufu inayofanya kazi zinazofanana.

Tathmini yangu ya mifumo mtambuka imebaini kuwa Mfumo wa manunuzi wa Kielektroniki Tanzania (TANEPS) haukuunganishwa na “Mfumo wa Ulipaji Serikalini” (MUSE) na mfumo wa bajeti na mipango wa PlanRep. Pia, MUSE haukuunganishwa na Mfumo wa Taarifa za Usimamizi wa Wafanyakazi wa HCMIS na Mfumo wa Usimamizi Taarifa za Mali za Serikali wa GAMIS. Vilevile, tathmini yangu katika ngazi ya kitaasisi ilibaini kukosekana kwa muunganisho wa mifumo inayotumiwa na Ofisi ya Rais TAMISEMI, Bodi ya Mikopo, TANESCO, NHIF, BRELA, na Ofisi ya Taifa ya Takwimu (NBS) licha ya shughuli zao kuhitaji uunganishwaji baina ya mifumo wanayoitumia.

Pia, nilibaini kuwapo kwa zaidi ya mfumo mmoja wa uhasibu unaotumiwa na Taasisi za Serikali. Mathalani, Wizara ya Fedha iliidhinisha mifumo ya MUSE, Mfumo wa Usimamizi wa Rasilimali za Kielektroniki (ERMS), na Mfumo wa Uhasibu na Utoaji Taarifa za Fedha wa Kituo (FFARS). Kuwa na zaidi ya mfumo mmoja inayofanya kazi za kufanana huongeza gharama ya usimamizi na matengenezo.

Aidha, nilibaini kukosekana kwa viwango na usawa wa mifumo ya taasisi katika sekta moja. Kwa mfano, katika sekta ya afya kuna mifumo tofauti ya Usimamizi wa Taarifa za Afya (HMIS ambayo hutumika katika vituo vya afya, hospitali za mikoa na hospitali maalum). Mifumo inayotumika ni AfyaCare, GoT-HOMIS, e-HMS, MediPro, na e-medical. Vilevile, katika sekta ya elimu taasisi za elimu ya juu hutumia mifumo tofauti ya usimamizi wa wanafunzi kwa ajili ya udahili, usajili, na uchakataji wa malipo ya wanafunzi.

Zaidi ya hayo, tathmini yangu ilibaini kuwapo kwa mifumo iliyogawanyika ambayo ingeweza kuunganishwa na kuwa mfumo mmoja ili kupunguza gharama za uendeshaji na matengenezo. Ukaguzi wangu wa kina ulibaini kuwapo kwa mifumo rudufu kwenye taasisi za umma. Kwa mfano, Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii ilitengeneza Mfumo wa Taarifa za Taasisi za Mafunzo (TIIS) kwa ajili ya kufuatilia wanafunzi na wafanyakazi katika vyuo vya mafunzo ya Afya wakati NACTE ina mfumo unaofanya kazi kama hiyo.

Usimamizi wa miradi ya TEHAMA

Ukaguzi wangu ulibaini upungufu ufuatao kuhusiana na usimamizi wa miradi ya TEHAMA hasa inayohusisha usanifu na utengenezaji wa mifumo: utendaji wa kiwango cha chini wa kamati za miradi, ufuatiliaji hafifu wa miradi, kutofanyika kwa majaribio ya mfumo kwa ufanisi kwa ya kuanza kutumika , kutokuwapo kwa makubaliano ya kiwango utoaji huduma kati ya taasisi za umma na wadau, kutokufanyika kwa uthibitisho wa ubora katika hatua zote za mradi, kutokujitosheleza kwa taratibu za usimamizi wa mabadiliko na usimamizi wa vihatarishi vya mradi.

Zaidi ya hayo, nilibaini kushindwa kutuma taarifa za miradi pamoja na kukosekana kwa uhalisi wa taarifa kutoka kwa taasisi za umma kwenda kwa mamlaka ya serikali mtandao, kuchelewa kwa mamlaka ya serikali mtandao kuidhinisha miradi iliyowasilishwa, na matumizi yasiyojitosheleza katika kuwasilisha miradi kwa mamlaka ya serikali mtandao.

Hitimisho

Kufuatia udhaifu ulioonekana, nimetoa mapendekezo kadhaa katika ripoti binafsi zilizoелеkezwa kwa taasisi husika za serikali. Hata hivyo, ripoti hii ya jumla ina mapendekezo makuu yaliyoelekezwa kwa Wizara na Mashirika yenye dhamana ya kusimamia utekelezaji wa juhudi za TEHAMA nchini ili kuhakikisha usalama na ufanisi utakaoleta manufaa ya kiuchumi.

Ninapendekeza yafuatayo kwa uongozi wa Mamlaka ya Serikali mtandao e-GA:

- Kuwasiliana na Ofisi ya Rais Utumishi wa Umma na Utawala Bora ili kuwajulisha rasmi wanakamati wa Kamati ya Taifa uongozi ya Serikali Mtandao, na kuruhusu mikutano kuitishwa inavyotakiwa.
- Kutengeneza mkakati wa uwianishaji wa mifumo ya mapato na kuhakikisha utekelezaji wake, unaojumuisha tathmini ya kila sekta, kupitia mifumo husika.
- Kufanya tathmini ya ukomavu wa matumizi ya TEHAMA kwa Wizara zote za serikali na kuweka hatua za kuchukuliwa ili kuhakikisha matumizi bora ya TEHAMA katika kufikia malengo ya kimkakati.
- Hakikisha taasisi za umma zinazingatia mahitaji ya usalama katika hatua zote za kuunda mifumo
- Kuimarisha udhibiti ili kuhakikisha uidhinishaji wa miradi ya TEHAMA kwa wakati.
- Kushirikiana na Mkaguzi Mkuu wa Ndani ili kuhakikisha taasisi za Serikali zinatengeneza mikakati ya TEHAMA kwa kuzingatia malengo ya kimkakati ya kitaasisi na kufanya ufuatiliaji na tathmini ya mikakati hiyo.
- Kushirikiana na Mkaguzi Mkuu wa Ndani ili kuhakikisha Kamati za Uongozi za Taasisi za Serikali zinaanzishwa, zinafanya kazi, mikutano ya mara kwa mara inaitishwa, na maagizo ya kamati yanatekelezwa ipasavyo.

Kushirikiana na Shirika la Simu Tanzania (TTCL) kuhakikisha upatikanaji wa wakati wote wa mtandao ili kuepusha taasisi za serikali kufanya kazi kwa mikono kwa kutopatikana kwa mifumo ya TEHAMA. e-GA inapaswa kupendekeza njia mbadala au nyingine za uunganisho ikiwa kiungo cha TTCL hakipo.

Ninapendekeza yafuatayo kwa uongozi wa MoFP:

- Kuhakikisha MUSE inaanzishwa kama mfumo wa uhasibu kwa vyombo vyote vya serikali, ikijumuisha mamlaka ya umma.
- Kuweka utaratibu madhubuti unaojiendesha wa kufuatilia uhamisho wa mapato yanayokusanywa kwenda BoT ili kuhakikisha uhamisho wa makusanyo unafanyika kwa wakati na kwa ukamilifu.
- Kuhakikisha ufuatiliaji na utoaji wa taarifa za ukiukaji wa watoa huduma za malipo kuhusiana na ukusanyaji wa mapato ya gharama za huduma za akaunti ya benki.
- Kuziagiza benki za biashara kuimarisha udhibiti unaozuia utoaji wa fedha wa moja kwa moja kutoka kwenye akaunti za makusanyo ya mapato.
- Kuhakikisha taasisi zote za Serikali ambazo bado zinakusanya mapato nje ya GePG zinanaunganishwa mara moja kwenye mfumo ili kuwianisha ukusanyaji wa mapato.
- Kushirikiana na Mamlaka ya Serikali Mtandao ili kuanzisha utaratibu wa kuhakikisha udhibiti wa mfumo na wa usalama zimetetelezwa, kabla ya kuunganishwa na GePG.

Ninapendekeza yafuatayo kwa Mkaguzi Mkuu wa Ndani:

- Kushirikiana na Mamlaka ya Serikali Mtandao, kuhakikisha ushuru, ada na adhabu katika mifumo ya kukusanyaji mapato imesaniwa kwa usahihi kulingana na sheria, kanuni na sera husika.
- Kushirikiana na Mamlaka ya Serikali Mtandao, kuhakikisha udhibiti muhimu umewekwa katika mifumo ya ukusanyaji wa mapato na kwamba uunganishwaji wao katika GePG unafanyika ipasavyo.
- Kuhakikisha ufanisi wa mwendelezo wa shughuli, uokoaji wa maafa, usimamizi wa mabadiliko ya mifumo, udhibiti wa

matukio ya TEHAMA, usimamizi wa wachuuzi wa TEHAMA, na mgawanyo wa majukumu ya TEHAMA, uundaji wa programu, upatikanaji, usaidizi na matengenezo.

Pia, ninapendekeza kwamba uongozi wa Ofisi ya Raisi TAMISEMI ushirikiane na Wizara ya Fedha na Mipango katika kuratibu juhudi za kupanua mfumo wa uhasibu wa MUSE kwenye vituo vya afya na elimu katika halmashauri na kuhakikisha GOTHOMIS inaunganishwa katika MUSE kupitia GePG.

SURA YA KWANZA

UTANGULIZI

1.0 Utangulizi wa Jumla

Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kutambua athari za TEHAMA katika kukuza ukuaji wa uchumi wa jamii iliandaa Mkakati wa Kitaifa wa Serikali Mtandao. Mkakati huo unatoa mwongozo unaohitajika katika kutumia fursa za TEHAMA na kushughulikia changamoto kwa huduma za sekta ya umma ili kuongeza thamani. Sambamba na hili, Serikali ilitunga Sheria ya Serikali Mtandao ya mwaka 2019 iliyoanzisha Mamlaka ya Serikali Mtandao. Mamlaka hiyo ina jukumu la kusimamia utekelezaji wa Mkakati wa Kitaifa wa Kielektroniki wa Serikali na kuandaa viwango na miongozo ya Serikali ya kielektroniki ili kuongoza katika kusimamia jitihada za TEHAMA kwenye taasisi za umma.

Ripoti hii inatoa muhtasari wa matokeo makuu yaliyotokana na kaguzi za mifumo ya taarifa ya kaguzi 44. Kaguzi 32 zilifanyika kama sehemu ya ukaguzi wa fedha, na kaguzi 12 zilifanyika kama kaguzi za mifumo ya habari zinazojitegemea na ripoti zao zilitolewa kwa maafisa masuuli husika.

1.1 Majukumu ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali

Mamlaka ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) yametolewa chini ya Ibara ya 143 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977 na kufafanuliwa zaidi katika Sheria ya Ukaguzi wa Umma, Sura ya 418 na Kanuni za Ukaguzi wa Umma GN 47 ya 2009. CAG huongoza Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi, Taasisi Kuu ya Ukaguzi ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Idara inayojitegemea ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

Mamlaka ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) yanahusu kufanya kaguzi mbalimbali, zikiwemo za fedha, uzingatiaji, utendakazi, ukaguzi maalumu, ukaguzi wa kitaalamu na aina nyingine yoyote ya ukaguzi kadri CAG atakavyoona inafaa.

CAG pia amepewa mamlaka ya kutoa mapendekezo ya kuzuia au kupunguza matumizi yasiyo na tija ya fedha za umma, kuongeza ukusanyaji wa mapato ya umma, kuepusha hasara kwa uzembe, wizi, ukosefu wa uaminifu, utapeli, rushwa na ufisadi unaohusu fedha na rasilimali za umma. Ofisi inatekeleza hayo hapo juu ili kuleta uwajibikaji zaidi na uwazi katika usimamizi wa rasilimali za umma.

1.2 Viwango vya Ukaguzi

Katika kutekeleza majukumu na wajibu wake, Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali hufanya ukaguzi kwa kufuata Viwango vya Kimataifa vya Taasisi za Juu za Ukaguzi (ISSAI) vinavyotolewa na Shirika la Kimataifa la Taasisi Kuu za Ukaguzi (INTOSAI).

Zaidi ya hayo, nilitumia taratibu za ukaguzi zinazoendana na Mwongozo wa Ukaguzi wa Teknolojia ya Habari wa AFROSAI-E - 2017, viwango na miongozo ya Serikali Mtandao Tanzania, COBIT 5, na ISO/IEC 27001/2 viwango vya kimataifa vya mbinu za usalama za Teknolojia ya Habari.

1.3 Malengo ya Ukaguzi

Lengo kuu la kufanya ukaguzi ni kumwezesha Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kupata uhakika wa kuridhisha kuhusu kama udhibiti wa mifumo ya taarifa unajitosheleza na unafaa. Malengo mahususi ni:

- Kuhakikisha kiwango cha ufuatwaji wa sheria, sera na viwango vinavyotumika kuhusiana na TEHAMA;
- Kutathmini ukamirifu wa data kutoka kwenye mifumo ya TEHAMA ambayo ina athari kwenye taarifa za fedha za taasisi;
- Kuangalia kama kuna matukio ya uzembe katika matumizi na usimamizi wa mifumo ya TEHAMA; na
- Kupaata uhakika kama mifumo ya TEHAMA inalindwa vya kutosha ili kutoa taarifa za kuaminika kwa watumiaji.

1.4 Mawanda ya Ukaguzi

Kaguzi zilizofanyika zilihusu tathmini ya utawala wa TEHAMA, udhibiti wa jumla wa TEHAMA, udhibiti wa mifumo, uwianishaji wa mipango ya TEHAMA, ufanisi wa ukusanyaji wa mapato, usimamizi wa miradi ya TEHAMA na taratibu nyingine za ukaguzi zinazozingatiwa kuwa muhimu katika kufikia hitimisho la ukaguzi. Ukaguzi ulifanywa kwa kuzingatia hatari, kwa hiyo matokeo ya ukaguzi yametokana na kumbukumbu, nyaraka na taarifa ambazo zilitolewa kwangu kwa madhumuni ya ukaguzi.

1.5 Muundo wa Ripoti

Ripoti hii ya jumla imeundwa katika sura tisa kama ifuatavyo: Sura ya Kwanza ni utangulizi unaohusu mamlaka ya ukaguzi, mantiki ya ukaguzi, majukumu ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, na upeo na viwango vinavyotumika vya ukaguzi. Sura ya Pili inawasilisha hali ya utekelezaji wa mapendekezo ya ukaguzi wa miaka iliyopita. Sura ya Tatu inahusu tathmini ya Utawala na matumizi ya TEHAMA. Sura ya Nne inawasilisha ukaguzi wa Udhibiti Mkuu wa Teknolojia ya Habari. Sura ya Tano inahusu ufanisi wa udhibiti wa matumizi ya Mifumo ya Taarifa. Sura ya Sita inahusu tathmini ya ufanisi wa ukusanyaji wa mapato kupitia GePG. Sura ya Saba inawasilisha tathmini ya kiwango cha uwianishaji wa Mifumo ya Habari. Sura ya Nane inahusu ukaguzi wa usimamizi wa miradi ya TEHAMA. Na, Sura ya Tisa inatoa hitimisho na mapendekezo ya jumla.

SURA YA PILI

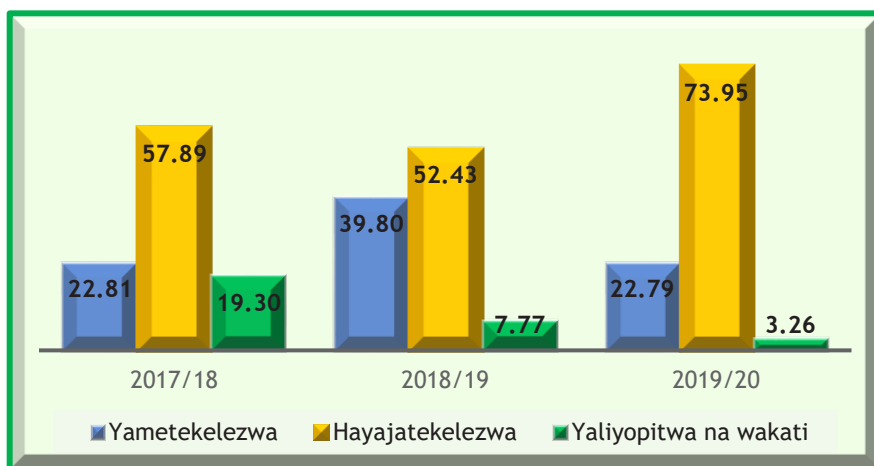
HALI YA UTEKELEZAJI WA MAPENDEKEZO YA MWAKA ULIOPITA

2.0 Utangulizi

Sura hii ni muhtasari wa hali ya utekelezaji na hatua zilizochukuliwa na maafisa masuuli kwa mapendekezo yangu ya ukaguzi yaliyotolewa katika ripoti za ukaguzi za mwaka uliopita kwa mujibu wa kifungu cha 40 cha Sheria ya Ukaguzi wa Umma, Sura ya 418 [Iliyopitiwa mwaka 2021].

Katika mwaka wa Fedha 2019/20, mapendekezo 215 yalitolewa kwa Taasisi 63 za Serikali. Mchanganuo wa hali ya utekelezaji wa mapendekezo yaliyotolewa unaonesha kuwa asilimia 22.79 yalitekelezwa ikilinganishwa na asilimia 39.80 mwaka 2018/19. Asilimia 73.95 hayajatekelezwa ikilinganishwa na asilimia 52.43 mwaka 2018/19. Pia, asilimia 3.26 hayakuwa na maana tena baada ya kufifishwa na miktadha kama vile matukio ikilinganishwa na asilimia 7.77 mwaka 2018/19. Hii inaashiria kuwa kuna upungufu katika utekelezaji wa mapendekezo ya CAG kama inavyoonyeshwa kwenye kielelezo cha hapa chini.

Kielelezo Na. 1: Mwenendo wa hali ya utekelezaji

Jedwali Na. 1: Maelezo ya hali ya utekelezaji

Hali	Maelezo
Yaliyofanyiwa kazi	Wakati taasisi iliyokaguliwa inatoa ushahidi wa kutosha na unaofaa wa utekelezaji wa vipengele vyote vya mapendekezo.
Yasiyofanyiwa kazi	Wakati taasisi iliyokaguliwa inatoa ushahidi ambao hauungi mkono harakati za kuridhisha kuelekea utekelezaji wa pendekezo au hakuna ushahidi wowote unaotolewa ambapo utekelezaji unaweza kuchukua muda, na unaendelea, lakini hakuna kitu kinachoweza kupimwa.
Yamechukuliwa na mazingira	Wakati pendekezo lililotolewa limechukuliwa na hali zingine ambazo zinaweza kufanya pendekezo lisiwe na umuhimu au athari kidogo wakati huo.

SURA YA TATU

USIMAMIZI NA MATUMIZI YA TEHAMA

3.0 Utangulizi

Usimamizi wa TEHAMA ni kiashiria cha utawala bora unaolenga kuboresha usimamizi wa TEHAMA na kupata thamani inayolingana na pesa ya umma inayotumika kuwekeza kwenye teknolojia ya habari na mawasiliano. Nilikagua usimamizi na ukomavu wa TEHAMA ili kuona kama inachangia kuwezesha taasisi za Serikali kudhibiti kwa ufanisi hathari zinazo sababishwa na TEHAMA na kuhakikisha shughuli zinazohusiana na habari na teknolojia zinawiana na malengo yao.

Nilitathmini usimamizi na ukuaji wa TEHAMA na nikagundua udhaifu ufuatao:

3.1 Kutofanya Kazi kwa Kamati ya Kitaifa ya Uongozi ya Serikali Mtandao

Kifungu namba 16 cha Sheria ya Serikali Mtandao ya mwaka 2019 kinasema kuwa “Imeundwa Kamati ya Kitaifa ya Uendeshaji ya Serikali Mtandao kwa ajili ya kusimamia masuala ya kitaifa ya Serikali Mtandao”. Pia kinaitaka Kamati ya Uongozi ya Serikali Mtandao kuandaa taarifa ya nusu mwaka ya mijadala yake na kuwasilisha taarifa hiyo kwa Waziri.

Mapitio yangu ya muundo na michakato ya utawala wa Serikali mtandao yalibaini kuwa Kamati ya Kitaifa ya Uongozi ya Serikali Mtandao haifanyi kazi tangu ilipoanzishwa tarehe 20 Septemba 2019. Hadi wakati wa ukaguzi wangu mwezi Novemba 2021 wajumbe walikuwa hawajataarifiwa rasmi na hakuna kikao kilichoitishwa.

Kutokana na hali hiyo, Kamati ya Taifa ya Uendeshaji ya Serikali Mtandao ilishindwa kusimamia masuala ya kitaifa ya Serikali Mtandao. Masuala haya ni: kutoa mwelekeo wa kimkakati na kisera wa utoaji wa huduma za umma na utawala; kuidhinisha sera, mikakati, mipango na maelekezo ya TEHAMA katika Serikali;

kufuatilia na kuelekeza miradi muhimu ya TEHAMA ili kuhakikisha upitishwaji wa TEHAMA Serikalini kwa ushirikiano na kwa gharama nafuu; na kushauri Mawaziri wenye dhamana ya Serikali Mtandao na utekelezaji wa Sera ya Kitaifa ya TEHAMA kuhusu masuala yote yanayohusu Serikali Mtandao.

Napendekeza kwamba Mamlaka ya Serikali Mtandao kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais Utumishi wa Umma na Utawala Bora wahakikishe kuwa wajumbe wa kamati wanajulishwa rasmi, na vikao vinaitishwa kama inavyotakiwa.

3.2 Upungufu wa Mipango Mikakati na Sera za TEHAMA

Ukaguzi wangu ulibaini upungufu ufuato:

3.2.1 Kukosekana kwa Mipango Mkakati ya TEHAMA

Aya ya 2.3.1 ya mwongozo wa Serikali Mtandao wa mwaka 2017 inazitaka Taasisi zote za Umma Kuandaa na kutekeleza mpango Mkakati wa TEHAMA ili kuweka wazi mtazamo juu ya matumizi ya TEHAMA kwa kutoa huduma bora na kufikia thamani ya uwekezaji wa TEHAMA.

Kinyume chake, Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA) haikuwa imetengeneza mpango mkakati wa TEHAMA. Vilevile, Jeshi la Polisi Tanzania (TPF) na Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA) hawakuwa na mpango mkakati ulioboreshwa wa TEHAMA kwa kuwa mipango iliyopo iliisha tarehe 30 Juni 2016 na 30 Juni 2020 mtawalia.

Ukosefu wa mpango mkakati wa TEHAMA unasababisha kutofungamanishwa kwa mipango ya TEHAMA na malengo ya kimkakati ya shirika au Taasisi.

Ninapendekeza uongozi wa TAA uandae mpango mkakati wa TEHAMA unaoendana na malengo ya kimkakati ya Taasisi ili kufikia thamani ya uwekezaji wa huduma ya TEHAMA.

3.2.2 Kutolandana kwa Mipango Mkakati ya TEHAMA na Mipango Mkakati ya Taasisi

Mpango-Kazi wa miaka mitano wa Jeshi la Polisi Tanzania (TPF) juu ya TEHAMA na Mpango-Kazi wa miaka mitatu wa TASAC hujumuisha malengo ya kimbakati ya TEHAMA ambayo hayaendani na malengo ya kimbakati ya taasisi.

Bila kuwapo kwa uwiano wa wazi kati ya mipango ya kimbakati ya TEHAMA na malengo ya taasisi, malengo ya kimbakati ya TEHAMA hayatasaidia vya kutosha malengo ya kimbakati ya taasisi na kusababisha kushindwa kwa TEHAMA kutoa thamani inayotarajiwa.

Ninapendekeza kwamba TPF na TASAC zihakikishe kunakuwa na uwiano kati ya Malengo ya Kimkakati ya TEHAMA yaliyotajwa na malengo ya kimbakati ya shirika.

3.2.3 Kutofatilia na Kutofanya Tathmini ya Mipango Mkakati ya TEHAMA

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa mpango mkakati wa TEHAMA wa TPF hauna ramani ya utekelezaji na mpango wa ufuatiliaji wenye Viashiria Muhimu vya Utendaji Kazi (KPI) na muda wa kutekeleza mipango kazi iliyowekwa.

Zaidi ya hayo, nilibaini kuwa TPA haikufanya tathmini ya mwaka ya ndani na nje ya mpango mkakati wa TEHAMA. Pia, Kamati ya Mipango, Ufuatiliaji na Tathmini ya TPA haikuundwa ili kutoa mwongozo wa kitaalamu na kiutawala katika kutekeleza mpango kama inavyotakiwa na Kifungu cha 6.1 cha Mpango Mkakati wa Utekelezaji wa TEHAMA wa TPA kwa mwaka 2015/16 - 2019/20.

Vilevile, ukaguzi ulibaini kuwa mkakati wa TEHAMA wa TASAC haubainishi taratibu za ufuatiliaji na tathmini, kama vile kumtambua mtu anayehusika pamoja na idadi ya uingiaji katika mfumo.

Ukosefu wa ufuatiliaji na tathmini ya mkakati wa TEHAMA unaweza kusababisha kutotekelezwa kwa ufanisi kwa mipango ya TEHAMA na kutoweza kutambua kiasi cha kutofikiwa kwa malengo ya taasisi.

Ninapendekeza menejimenti za TPA, TASAC na TPF kufanya na kuripoti mara kwa mara ufatiliaji na tathmini ya mpango mkakati kama ilivyoelezwa.

3.2.4 Ukosefu wa Sera ya Usalama ya TEHAMA

Tathmini yangu kuhusu kuwapo kwa sera ya usalama wa TEHAMA imebaini kuwa Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA) na Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia (MoEST) hazina sera ya Usalama wa TEHAMA inayobainisha mwelekeo na uhibitaji wa ulinzi wa rasilimali-taarifa.

Bila sera ya usalama wa TEHAMA, kuna hatari ya watu wasioidhinishwa kuzifikia data, ufichuzi usiofaa wa habari, kukatizwa kwa huduma za TEHAMA, pamoja na urekebishaji au uharibifu wa mali za kielektroniki, rasilimali na data.

Ninapendekeza kwamba TAA na MOEST watengeneze sera ya usalama ya TEHAMA na kuiweka katika utendaji kazi kwa kuongozwa na e-GA.

3.3 Upungufu katika Miundo ya Idara na Vitengo vya TEHAMA

Nilipitia muundo wa utawala wa TAA na HESLB wa TEHAMA kwa ajili ya kutekeleza mipango ya TEHAMA kwa kuzingatia mkakati wa Serikali mtandao. Nilibaini kuwa kazi ya TAA ICT iko chini ya idara ya uhandisi na ufundi, wakati kazi za HESLB IT zikitoa ripoti kwa mkurugenzi wa mipango na utafiti.

Bila miundo mwafaka ya idara ya TEHAMA ya kuripoti, inaweza kudhoofisha majukumu yao katika kufikia malengo ya kimkakati ya shirika.

Ninapendekeza TAA na HESLB wapitie Muundo wa Shirika lao ili Kitengo cha TEHAMA kiripoti moja kwa moja kwa afisa masuuli ili kuharakisha utekelezaji wa mikakati ya TEHAMA.

3.4 Upungufu katika Kamati za Uongozi za TEHAMA

Kifungu namba 18-(1) cha Sheria ya serikali mtandao ya mwaka 2019 kinamtaka Afisa Masuuli wa kila taasisi ya umma kuunda Kamati ya Kitaasisi ya Uongozi ya TEHAMA kwa ajili ya kutoa mwongozo wa kitaalamu kuhusu utekelezaji wa mipango ya TEHAMA.

Kamati ya Uongozi ya TEHAMA ni kamati ya watendaji wakuu wenye jukumu la kuelekeza, kukagua, na kuidhinisha mipango mkakati ya TEHAMA; kusimamia mipango mikuu ya TEHAMA; na kugawa rasilimali. Kamati pia ina umuhimu katika kuhakikisha uwiano kati ya idara ya ITEHAMA na dhamira na malengo ya shirika.

Tathmini yangu ya ufanisi wa utendaji kazi wa kamati za uongozi za TEHAMA katika mashirika ya umma ilibaini yafuatayo:

3.4.1 Ukosefu wa Kamati ya Uongozi ya TEHAMA

Niligundua kuwa Jeshi la Polisi Tanzania (TPF) halijaunda Kamati ya Uongozi ya TEHAMA wala kamati inayolingana na hiyo ili kusimamia ulinganifu wa mipango ya TEHAMA na mkakati wa shirika katika kuhakikisha utoaji wa huduma.

Kutokuwapo kwa Kamati ya Uongozi ya TEHAMA kunaifanya taasisi isiwe na uangalizi mzuri wa uwekezaji wa TEHAMA. Pia, kunaweza kusababisha kutofungamanishwa kwa mipango ya TEHAMA na mpango mkakati wa taasisi.

Ninapendekeza TPF iunde kamati ya uongozi ya TEHAMA yenye majukumu yaliyobainishwa wazi.

3.4.2 Kamati ya Uongozi ya TEHAMA Isiyofanya Kazi

Kifungu cha 2.2.3 (i) cha Mwongozo wa Serikali Mtandao wa mwaka 2020 kwa ajili ya uendeshaji wa Kamati ya Uongozi ya TEHAMA ya Kitaasisi kinaitaka Kamati kukutana mara moja kila baada ya miezi mitatu.

Nilibaini kuwa kamati ya uongozi ya TEHAMA ya Mamlaka ya Majisafi na Majitaka Dar es Salaam (DAWASA), Wakala wa Huduma za Misit

Tanzania (TFS), Wakala wa Meli Tanzania (TASAC), na Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia (MOEST) hawakuitisha vikao katika 2020/21.

Kadhalika, Kamati za Uongozi za TEHAMA za Bodi ya Michezo ya Kubahatisha Tanzania (GBT) na Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili (MUHAS) ziliitisha vikao visivyozidi vinne mwaka 2020/21, bila kujali kwamba taasisi zote hizo zilikuwa na miradi muhimu ya TEHAMA iliyohitaji uangalizi, ufuatiliaji, na maelekezo ya Kamati.

Hii inaweza kusababisha mipango ya TEHAMA kutopokea kipaumbele kinachohitajika na uangalizi wa kutosha ili kuhakikisha utoaji wa huduma.

Ninapendekeza kwamba DAWASA, MOEST, TFS, GBT, na MUHAS wahakikishe kamati ya uongozi ya ICT inaendesha vikao vya mara kwa mara kwa miongozo ya Serikali mtandao.

3.4.3 Muundo Usiosahihi wa Kamati ya Uongozi ya TEHAMA

Sehemu ya 18-(2) ya Sheria ya Serikali Mtandao inaeleza kuwa Kamati ya Uongozi ya TEHAMA ya Kitaasisi itaundwa na wajumbe wasiopungua sita na wasiozidi saba kama ifuatavyo: Afisa Masuuli ambaye atakuwa Mwenyekiti, Mkuu wa TEHAMA ambaye atatoa Sekretarieti kwa Kamati, Mkuu wa Mipango, Mkuu wa Manunuzi, Mkaguzi Mkuu wa Ndani, Mhasibu Mkuu, na angalau mkuu mmoja wa kitengo muhimu cha biashara.

Kinyume chake, uongozi wa kitengo cha TEHAMA MUHAS unaundwa na wajumbe wafuatao: Mkurugenzi wa TEHAMA kama Mwenyekiti, maofisa sita wa TEHAMA, wajumbe wanane kutoka idara na kurugenzi nyingine, na hakuna katibu.

Bila kuwa na muundo mzuri wa kamati ya usimamizi ya TEHAMA, taasisi itakosa usimamizi unaohitajika wa mipango ya TEHAMA.

Ninapendekeza MUHAS ikague na kuhuisha muundo wa uendeshaji wa TEHAMA ili kutii matakwa ya Sheria ya Serikali Mtandao ya 2019.

3.4.4 Utekelezaji Duni wa Maagizo ya Kamati ya Uongozi ya TEHAMA

Nilipitia Muhtasari wa kamati ya Uongozi ya TEHAMA ya TPA na Bodi ya Michezo ya Kubahatisha Tanzania (GBT) na kubaini kuwa tarehe 16 Januari 2021 kamati ya uongozi ya TPA ilitoa maagizo matano ya kutekelezwa ifikapo tarehe 31 Januari 2021. Hadi wakati wa ukaguzi wangu Septemba 2021, matatu yalitekelezwa na mawili hayakutekelezwa. Agizo moja kati ya matatu yaliyotekelezwa yalikamilika Agosti 2021.

Kadhalika, kwa mwaka 2020/21 Kamati ya Uongozi ya GBT ilitoa maagizo manane. Hata hivyo, hadi mwisho wa mwaka wa fedha hayajatekelezwa. Pia, nilibaini kuwa hapakuwa na ufuatiliaji wa kutosha wa utekelezaji wa maagizo ya Kamati.

Ucheleweshaji wa utekelezaji wa maagizo ya kamati ya uendeshaji ya TEHAMA unatokana na kukosekana kwa ufuatiliaji wa karibu wa maazimio ya kamati hiyo

Nina wasiwasi kuwa kucheleweshwa kwa utekelezaji wa maagizo ya kamati ya usimamizi ya TEHAMA kunaweza kusababisha kushindwa kufikia kwa wakati manufaa ya TEHAMA na kurudi kwenye uwekezaji ili kufikia malengo ya kimkakati ya taasisi.

Ninapendekeza TPA na GBT kutekeleza maagizo ya kamati ya uongozi ya TEHAMA kwa wakati na Kamati ifuatilie hali ya utekelezaji katika vikao vyake.

3.5 Kiwango cha Chini cha Matumizi ya TEHAMA katika Wizara za Serikali

Aya ya 2.3 (1) ya miongozo ya Serikali Mtandao ya mwaka 2017 inazitaka taasisi za umma kuandaa na kuendesha Mkakati wa Kitaasisi wa TEHAMA ili kuweka wazi mtazamo wa kutumia TEHAMA kwa utoaji wa huduma bora na kufikia thamani bora ya uwekezaji wa TEHAMA.

Nilitembelea wizara 22 kutathmini kiwango cha matumizi ya TEHAMA na kubaini dosari zifuatazo:

-
- (i) Wizara 10 kati ya 22 zina kitengo cha TEHAMA ambacho kinasaidia kuweka sawa masuala ya TEHAMA bila kuzingatia masuluhisho ya TEHAMA ambayo yanaleta athari kwenye malengo ya kimkakati ya Wizara. Imebainika kuwa wizara hizi hazikuwa na mifumo ya kusimamia shughuli zao za msingi za wizara ili kuboresha ufanisi.
- (ii) Vitengo vya ICT havihusiki katika kupata na kutekeleza mifumo. Kwa mfano, Uwanja wa Taifa ulipata mfumo wa tiketi bila kuhusisha kitengo cha TEHAMA na maofisa wa TEHAMA. Kwa hiyo, hawana uwezo wa kusimamia mfumo. Mfumo huu unasimamiwa kikamilifu na muuzaji, na kituo cha Kitaifa cha data cha TEHAMA. Hali kama hiyo ilibainika katika Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo, pamoja na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia. Hii imesababisha utegemezi kwa muuzaji na usaidizi mbovu.

Nina amini kwamba hii inasababishwa na dhamira ndogo ya wizara katika kusimamia matumizi ya TEHAMA kufikia malengo ya kimkakati. Pia, kutoshirikishwa kwa kitengo/idara ya TEHAMA kunachangiwa na ukosefu wa uratibu wa usimamizi katika kusimamia mipango ya TEHAMA.

Ninapendekeza:

- (a) Wizara kuandaa mpango mkakati wa TEHAMA kwa kuzingatia malengo ya kimkakati ya Wizara na kukipatia kitengo/idara rasilimali zinazohitajika kutekeleza mpango huo.
- (b) Wizara kuhakikisha wakandarasi wanahamisha maarifa kwa wafanyakazi wa TEHAMA na kuhakikisha usimamizi wa mfumo unafanywa na kitengo/idara ya TEHAMA.
- (c) Mamlaka ya Serikali Mtandao kufanya zoezi la kutasimini ukomavu wa kitengo cha TEHAMA kwa Wizara zote na kupendekeza hatua zitakazotumika kwenye kutatua changamoto kwa kutumia ujuzi wa kiwango cha chini.

3.6 Kutokutumia Mifumo ya TEHAMA katika Utendaji wa Shughuli za Taasisi

Aya namba 2.1 ya mwongozo wa usanifu kwenye shughuli za serikali ya Serikali mtandao wa mwaka 2017 inataka kila huduma iwe inatolewa kupitia mfumo na kama hakuna mfumo inabidi iwekwe wazi ni lini huduma itaanza kutolewa kupitia mfumo ili kuongeza uwazi na uwajibikaji katika uendeshaji wa shughuli za serikali pia ili kuboresha utoaji wa huduma.

Hivi sasa kuna shughuli nne za biashara zinazosaidiana ambazo zinajiendesha kwa kutumia mifumo. Shughuli hizo zina mifumo sanifu ambayo inatumika katika taasisi zote za serikali, ambazo ni: Uhasibu, Ununuzi, Rasilimali Watu, pamoja na Mipango na Bajeti. Uendeshaji wa shughuli hizi umeboresha ufanisi na kupunguza kujirudia kwa mifumo.

Hata hivyo, kuna shughuli zinazosaidiana ambazo hazina mfumo ambao unatumiwa kati ya taasisi za serikali ili kupunguza kujirudia kwa mifumo katika taasisi hizo. Tathmini yangu ilibainisha shughuli za biashara zinazoingiliana au kufanana ambazo hazina mfumo unaoweza kutumika kwenye taasisi zote. Shughuli hizo ni usimamizi wa Meli, usimamizi wa majengo/mali isiyohamishika, shughuli za kisheria (usimamizi wa mikataba), usimamizi wa mradi, pamoja na usimamizi wa wateja/mahusiano ya umma. Ukosefu wa mifumo ya shughuli hizi za biashara zinazoingiliana unaweza kuhusisha taasisi ya serikali kutengeneza masuluhisho yao wenyewe, hii itasababisha mifumo ya utumaji iliyorudiwa na isiyosawazishwa.

Nilibaini kuwa Jeshi la wananchi Tanzania (JWTZ) halijajiendesha kikamilifu katika ukusanyaji wa mapato ya silaha, vyeti vya maadili mema, kurejesha fedha za umma, mauzo ya maduka, ukaguzi wa magari na vitu vilivyopotea. Ili kukusanya mapato kutoka kwenye vyanzo hivi, afisa humsajili mteja kwenye karatasi, huingiza mwenyewe kiasi anachopaswa kulipwa, na kutoa nambari ya udhibiti kwenye mashine ya Point of Sale (POS). Utaratibu huu una makosa mengi na umesababisha kutoza mapato ya shilingi 75,610,973 na dola za Marekani 15,525, na kutoza kwa kiwango cha

chini shilingi 75,575 na dola za Marekani 23 kwa mwaka unaomalizika.

Kadhalika, nilibaini kuwa TRA inasajili biashara kwa kila eneo ili kuangalia uhalali wa taarifa zinazotolewa na mlipakodi na uwepo wake. Hata hivyo, usajili hufanyika kwenye karatasi; hivyo, kupunguza mtiririko wa taarifa na data ya Mlipakodi katika mifumo ya TIN.

Vilevile, nilipitia Mfumo wa Udahili (MoEST) ambao hutumika kwa maombi na uteuzi wa waombaji wa vyuo vya ualimu. Lakini mfumo huo haujaundwa kufanya uhamisho wa wanafunzi kutoka chuo kimoja hadi kingine. Kazi hii inafanywa kwenye karatasi kwa kuangalia ripoti inayotokana na mfumo wa maombi. Pia nilibaini kuwa mfumo hauhifadhi kumbukumbu za uhamishaji.

Pia, mapitio yangu ya vifaatiba vilivyohamishwa katika Mfumo wa Kusimamia Udhhibiti wa Usafirishaji (e-LMIS) katika Wizara ya Afya yalibaini kuwa mfumo huo hauwezi kusaidia mchakato wa kubadilishana vifaa vya matibabu kati ya vituo pale inapotokea kituo kimoja kinakosa vifaa vya matibabu. Mfumo hauwezi kurekodi vitu vilivyopelekwa kwenye kituo kinachopokea. Matokeo yake, kulikuwa na kutolingana kati ya idadi ya vifaa vya matibabu iliyohamishwa dhidi ya idadi iliyopokelewa katika bidhaa za matibabu kwa 2020/21. **(Kiambatisho Na. 1).**

Zaidi ya hayo, ukaguzi wa mchakato wa HESLB ili kuthibitisha kama mchakato wa kurejesha pesa unajiendesha wenyewe ili kutoa urahisi na ufanisi wa huduma ulibaini kuwa mchakato wa kurejesha pesa unafanywa kwa mikono. Wakati mnufaika wa mkopo amekatwa zaidi, mnufaika anatakiwa kuwasilisha malalamiko katika ofisi ya HESLB pamoja na uthibitisho wa makato hayo. Kisha, afisa wa mikopo huchakata taarifa zinazotolewa na wanufaika wa Mkopo kupitia takwimu zilizotolewa katika mfumo wa LMS na kulinganisha mwenyewe na taarifa za makato kutoka Wizara ya Fedha na Mipango (MoFP) kwa wanufaika wa mikopo ambao ni wafanyakazi wa serikali. Uchakataji wa bili za marejesho kwa kutumia mfumo huu unaweza kusababisha malipo ya ziada kwa wanufaika wa mkopo. Vilevile, husababisha matatizo ya kiutawala kwa maafisa wa mikopo.

Ninapendekeza kwamba taasisi zinazohusika zifanye michakato kwa kutumia mifumo ili kupunguza makosa na ukosefu wa ufanisi.

SURA YA NNE

UDHIBITI WA JUMLA WA TEKNOLOJIA YA HABARI

4.0 Utangulizi

Vidhibiti vya jumla vya Teknolojia ya Habari (ITGC) ni vidhibiti vya kimsingi vinavyotumika kwenye programu, mifumo endeshi ya kompyuta, kanzidata pamoja na miundombinu wezeshi ya TEHAMA. Vidhibiti hivi ni pamoja na Udhibiti wa Kimantiki kwenye programu, data na miundombinu wezeshi ya TEHAMA, udhibiti katika kufanya mabadiliko kwenye programu, vidhibiti vya uhifadhi wa nakala za data na urejeshaji, vidhibiti vya uendeshaji wa kompyuta, vidhibiti vya usalama katika kituo cha data, pamoja na vidhibiti katika kutengeneza, kununua, na kufanya maboresho ya mifumo.

Tathimini yangu ya vithibiti vya jumla vya Teknolojia ya Habari katika taasisi za serikali ilibaini upungufu ufuatao:

4.1 Mpango wa Kuhakikisha Huduma Endelevu na Mpango wa Kurejesha Huduma Wakati wa Majanga

Mpango wa kuhakikisha huduma endelevu na kukabiliana na majanga unaeleza mchakato na taratibu ambazo Taasisi ya Umma inazo ili kuhakikisha huduma muhimu za taasisi pamoja na shughuli za TEHAMA zinaweza kuendelea wakati na baada ya majanga.

Mapitio yangu ya Mpango wa kuhakikisha huduma endelevu na kukabiliana na majanga katika taasisi za umma yalibaini upungufu ufuatao:

4.1.1 Kukosekana kwa Mpango wa Kuhakikisha Huduma Endelevu (BCP) na Mpango wa Kurejesha Huduma wakati wa Majanga (DRP)

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa Wizara ya Maji (MoW), Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (MoEST), Mamlaka ya maji safi na Maji taka Jijini Mwanza (MWAUWASA) na Jeshi la Polisi la Tanzania (TPF) hawakuwa na BCP wala DRP ili kuhakikisha shughuli pamoja na huduma za taasisi zinaendelea kufanya kazi wakati wa majanga.

Maoni yangu ni kuwa, kukosekana kwa BCP na DRP kunaziweka taasisi katika hatari ya kushindwa kurejesha mifumo pamoja na huduma zake kwa wakati na bila upotevu mkubwa wa taarifa wakati wa majanga.

Ninapendekeza MoW, MoEST, MWAUWASA na TPF kufanya tathmini ya athari ya shughuli zao na kuandaa BCP na DRP.

4.1.2 Ukiukwaji wa Taratibu katika Mpango wa Kuhakikisha Huduma Endelevu na Mpango wa Urejeshaji wa Huduma Wakati wa Majanga

Nilipitia utekelezaji wa mpango wa kuhakikisha huduma endelevu pamoja na mpango wa urejeshaji wa huduma wakati wa majanga wa Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu (HESLB), Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili (MUHAS), Wakala wa usajili wa leseni na Biashara (BRELA), Mamlaka ya Majisafi na Majitaka Dar es Salaam (DAWASA), Wizara ya Kilimo (MoA) na Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA). Nilibaini kuwa hakukuwa na ushahidi wa kuendesha mafunzo ya ufahamu kwa timu za kukabiliana na majanga ili kuhakikisha wanafahamu wajibu wao. Pia, uongozi haukuweza kuthibitisha kufanyika kwa majaribio ya DRP ili kuthibitisha kwamba yanafaa kulingana na mahitaji.

Zaidi, nilibaini kuwa TPA, MUHAS, MoA na HESLB hazikufanya tathmini ili kutambua muda (RTO) na kiwango (cha taarifa(RPO) ambacho taasisi zipo tayari kupoteza endapo janga litatokea kwenye shughuli na mifumo muhimu.

Hii itasababisha kushindwa kurejesha huduma kwa wakati na bila upotevu mkubwa wa taarifa pindi majanga yatokeapo.

Napendekeza HESLB, TPA, DAWASA, MoA, MoEST, BRELA na MUHAS kuendesha mafunzo ya ufahamu kwa timu za uokozi, na kufanya tathmini ya athari ili kutengeneza RPO na RTO.

4.2 Usimamizi wa Watoa Huduma za TEHAMA

Ufuatiliaji wa mara kwa mara wa wazabuni wa TEHAMA ni muhimu kwa kuwa utumiaji wa wataalamu wa nje ili kutoa huduma za

TEHAMA ndani ya taasisi hupunguza uwezo wa kudhibiti na kukabiliana na hatari. Ufuatiliaji wa kimkakati hufanya taasisi kuweza kutambua matatizo mapema kabla shughuli zake hazijaathirika.

Nilitathimi uthibiti wa wazabuni wa TEHAMA ili kuhakikisha ulinzi na usalama pamoja kuhakikisha kiwango cha utoaji huduma kinaendelea. Tathmini yangu ilibaini upungufu ufuatao:

4.2.1 Kukosekana kwa Udhibiti wa Utumiaji wa Mifumo kwa Watoa Huduma za TEHAMA

Nilipitia usimamizi wa mfumo na seva ya mfumo wa maegesho ya magari katika mamlaka ya viwanja vya ndege Tanzania(TAA), mifumo ya ARDS, M-Kilimo, na FRS katika wizara ya Kilimo(MOA), mfumo wa usimamizi wa rasilimali watu wa Shirika la Nyumba la Taifa (NHC), na mfumo wa NOVATTI wa TTCL-PESA. Nibaini kuwa wazabuni wa mifumo hii hawana kikomo cha matumizi kwenye mifumo endeshi pamoja na kanzidata za mifumo.

Kutokuwapo kwa udhibiti wa wazabuni katika mifumo kunaweza kusababisha taarifa kunakiliwa, kusambazwa, na kutumika isivyo na wazabuni au wafanyakazi wake.

Ninapendekeza TAA, MoA, T-PESA na NHC kuwaondolea wazabuni haki za kuingia kwenye mifumo na kuwapa pale tu panapohitajika.

4.2.2 Kukosekana kwa Makubaliano ya Viwango vya Utoaji Huduma Kati ya Taasisi na Watoa Huduma za TEHAMA wa nje

Makubaliano ya Kiwango cha Huduma (SLA) ni jambo la kisheria ambalo hufafanua wajibu wa kila mhusika wa huduma husika. Makubaliano haya hufafanua majukumu na matarajio ya uhusiano kati ya Taasisi na watoa huduma wake.

Ukaguzi wa Wizara ya Maji (MoW) na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (MoEST) ulibaini kutokuwapo kwa makubaliano ya utoaji huduma kati ya taasisi husika na watoa huduma wa TEHAMA wa nje.

Ukaguzi wangu wa Mfumo wa MAJIS wa wizara ya maji ambao umetengenezwa na kuboreshwa na Mamlaka ya Serikali Mtandao ulibaini kuwa wizara haina makubaliano na mamlaka ya serikali mtandao juu ya maboresho na utoaji wa huduma ya msaada baada ya mfumo kusimikwa.

Vilevile, ukaguzi wa mradi wa Mifumo ya elimu ulibaini kuwa mifumo sita ambayo ilitengenezwa na Kituo cha taifa cha mtandao cha data (NIDC) tayari inatumika na inaendeshwa na NIDC. Hata hivyo, hakuna makubaliano au mkataba kati ya MOEST na NIDC unaofafanua majukumu na uwajibikaji wa pande zote mbili.

Kukosekana kwa Makubaliano rasmi ya Kiwango cha huduma kati ya Taasisi na Watoa Huduma za TEHAMA wa nje kunaleta changamoto katika kuwawajibisha watoa huduma pindi wanaposhindwa kutimiza matakwa ya taasisi.

Napendekeza yafuatayo kwa Uongozi wa MoW na MOEST: Kuandaa makubaliano ya kisheria juu ya utoaji wa misaada ya ki-TEHAMA na uboreshaji wa mifumo kwa watoa huduma; kufafanua majukumu ya pande zote mbili; na kuhakikisha wafanyakazi wa ndani wa TEHAMA wanapewa maarifa ya kutosha ili waweze kutoa msaada wa kiufundi na wawe na uwezo wakuboresha mifumo.

4.2.3 Upungufu katika Utekelezaji wa Mikataba ya Huduma za TEHAMA

Mnamo tarehe 15 /02/ 2019 Tanzania Standard Newspaper (TSN) iliingia mkataba na kampuni ya M/S Duxte Limited kwa ajili ya huduma za ushauri katika uboreshaji wa mfumo wa Sage 300 kuanzia tarehe 8 Februari 2019 hadi tarehe 7 Februari 2020 kwa kiasi cha shilingi 25,960,000 kwa mwaka kulingana na hadidu za rejea za mkataba. Mkataba huu uliongezwa mara mbili; mara ya kwanza ni tarehe 12 Agosti 2020 kwa miezi sita, na mara ya pili ni Machi 2021 kwa miezi mitatu. Shabaha ya kuongeza mkataba ni kuruhusu mzabuni kuboresha mfumo, ikiwa ni pamoja na kuunganisha mfumo uitwao *noming* na mfumo wa *sage 300*.

Kulingana na hadidu za rejea za mkataba wa awali, nilibaini kuwa miongoni mwa mambo ambayo mzabuni alitakiwa kutekeleza ni:

Mosi, kuhakikisha mfumo unatoa taarifa za fedha za mara kwa mara kila wiki, mwezi, robo mwaka, nusu mwaka na mwaka. Pili, kutoa ripoti ya malipo ya mishahara na ripoti hiyo inapaswa kujumuisha malipo halisi, salio la pensheni, salio la mkopo na masuala mengine yanayohusiana na wafanyakazi kama vile posho ya kukaimu. Tatu, kuunganisha mfumo wa utangazaji na usambazaji wa habari ili uwe mfumo mmoja; na mfumo huo ulitakiwa kupatikana kupitia wavuti ili kuwezesha ofisi za mikoa kuingiza taarifa zao. Hata hivyo, ukaguzi wa Mfumo uitwao *sage 300* ulibaini kuwa mfumo huo hauna uwezo uliotajwa katika hadidu za rejea. Hivyo, mzabuni hakutimiza makubaliano ndani ya miezi sita kama yalivyo katika mkataba wa awali.

Kutokutekelezwa kikamilifu kwa mkataba kutasababisha TSN kushindwa kutambua thamani ya pesa kwenye gharama alizolipwa M/S Duxte Limited.

Ninapendekeza TSN kuwasiliana na mzabuni kutekeleza mahitaji yote ya mfumo kulingana na mkataba wa mwanzo.

4.3 Utoaji wa Huduma za TEHAMA na Usimamizi wa Matukio ya TEHAMA

Aya ya 2.3.23 ya usanifu wa miundombinu ya Serikali mtandao - viwango na miongozo ya kiufundi inazitaka Taasisi za Umma kuunda Taratibu za Usimamizi wa Huduma za TEHAMA. Taratibu hizo ni: usimamizi wa matukio ili kurejesha huduma za kawaida kwa Taasisi za Umma haraka iwezekanavyo, na kupunguza athari mbaya kwa shughuli za biashara, usimamizi wa huduma ili kuwezesha watumiaji wa TEHAMA kuomba na kupokea huduma za kawaida ndani ya muda uliobainishwa mapema; na usimamizi wa dawati la usaidizi ili kutoa mfumo wa kusajili na kutatua masuala ya TEHAMA yaliyoripotiwa.

Katika mapitio yangu ya utoshelevu wa Utoaji Huduma za TEHAMA na Usimamizi wa Matukio, nilibaini kasoro zifuatazo:

4.3.1 Ukosefu wa Makubaliano ya Uendeshaji Kati ya Idara ya TEHAMA na Idara Zingine za Taasisi

Makubaliano ya uendeshaji kati ya Idara ya TEHAMA na Idara zingine za taasisi (OLA) yanalenga kuhakikisha huduma za TEHAMA zinatolewa kwa kiwango kilichokubaliwa baina ya pande mbili. lengo la OLA ni kuweka wazi majukumu ya kitengo cha TEHAMA yanayoweza kupimika utekelezaji wake katika kutoa huduma zake kwa vitengo vingine vya ndani ya taasisi.

Ukaguzi wangu wa Jeshi la Polisi Tanzania (TPF), Wizara ya Kilimo (MoA), Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu (HESLB), Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili (MUHAS), Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA), ulibaini kuwa idara za TEHAMA hazina makubaliano ya uendeshaji kati yake na idara zingine ndani ya taasisi hizo.

Kukosekana kwa OLA kutasababisha idara ya TEHAMA kushindwa kutoa huduma kwa kiwango kilichokusudiwa ndani ya taasisi na kwa wadau wa ndani.

Ninapendekeza TPF, HESLB, MoA, MUHAS, na TAA kuandaa OLA ya idara ya TEHAMA ili kuweza kupima ufanisi wa utoaji wa huduma za TEHAMA.

4.3.2 Upungufu wa Taratibu za Usimamizi wa Matukio ya TEHAMA

Jeshi la Polisi Tanzania (TPF), Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (MOEST), Bodi ya korosho Tanzania (CBT), Wizara ya Maji (MoW), Wizara ya Kilimo (MoA), na Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA) hazina taratibu za kushughulikia matukio ya TEHAMA. Pia, hazina mahali pa kusajili matukio yote yanayoripotiwa kupitia simu au barua pepe. Pia, hakuna utaratibu wa kuangalia matukio yanayojitokeza mara kwa mara ili kubaini suluhu na kuzuia yasiwe matatizo makubwa.

Katika Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu (HESLB) kuna rasimu ya taratibu za usimamizi wa matukio ya TEHAMA ambayo haielezi timu ya kukabiliana na matukio ya TEHAMA, awamu za kushughulikia matukio, na haijabainisha matukio.

Ukosefu wa taratibu rasmi za kushughulikia matukio unaweza kusababisha ucheleweshaji wa kushughulikia matukio ya mifumo; hatimaye, kusababisha matatizo makubwa na usumbufu katika utoaji wa huduma au utendaji kazi.

Ninapendekeza kwamba TPA, MoEST, MoW, MoFP, CBT na TAA kuandaa na kuweka katika matumizi taratibu rasmi za kukabiliana na matatizo ili kuhakikisha kwamba athari zitokanazo na matukio zinasimamiwa na kuratibiwa vema.

4.4 Usimamizi wa Mabadiliko kwenye Mifumo ya TEHAMA

4.4.1 Ukosefu wa Utaratibu wa Usimamizi wa Mabadiliko kwenye Mifumo

Aya cha 2.3 (2) (1,2,3, &4) cha Viwango vya Mamlaka ya Serikali Mtandao vya Maendeleo, Upataji, Uendeshaji na Utunzaji wa mifumo ya Serikali Mtandao (eGAEXT/APA/005) ya mwaka 2018 inazitaka taasisi za umma kuwa na taratibu rasmi na zilizoandikwa za usimamizi wa mabadiliko ambayo pamoja na mambo mengine hutoa mwongozo wa uanzishaji wa ombi la mabadiliko, uchambuzi na uidhinishaji wa mabadiliko yaliyoombwa, na utekelezaji wa mabadiliko yaliyoombwa.

Jeshi la Polisi Tanzania (TPF), Wakala wa usajili wa leseni na Biashara (BRELA), Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA), Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu (HESLB), na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (MOEST) hawana taratibu rasmi za usimamizi wa mabadiliko.

Ukosefu wa taratibu rasmi za usimamizi wa mabadiliko unaweza kusababisha mabadiliko yasiyoidhinishwa katika mazingira ya uzalishaji na kuleta changamoto za kiusalama.

Ninapendekeza TPF, BRELA, TAA, HESLB, na MOEST kutengeneza na kutekeleza miongozo ya usimamizi wa mabadiliko ili kuhakikisha kuwa mabadiliko yote ya mifumo yanafata utaratibu.

4.4.2 Upungufu wa Taratibu za Usimamizi wa Mabadiliko kwenye Mifumo

Mapitio yangu ya mchakato wa usimamizi wa mabadiliko katika Jeshi la Polisi (TPF), Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA), Mamlaka ya majisafi na majitaka Mwanza (MWAUWASA), Wizara ya Kilimo (MoA) na Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu (HESLB) yalibaini udhaifu ufuatao:

- (i) TPF na MoA hazina rekodi ya mabadiliko na uboreshaji ambao ulifanywa katika mifumo na Miundombinu yao. Zaidi ya hayo, nilibaini kuwa hakuna seva ya kufanyia majaribio ya mabadiliko kabla ya kupelekwa kwenye mazingira ya uzalishaji.
- (ii) Wizara ya Fedha na Mipango (MOFP) na Wizara ya Kilimo (MoA) hazikufuata taratibu za usimamizi wa mabadiliko. Kwa mabadiliko yaliyofanywa wakati wa mwaka wa ukaguzi, hakukuwa na fomu rasmi za maombi ya mabadiliko zilizojazwa na zilizoidhinishwa. Pia, hakukuwa na tathmini ya hatari na mpango mkakati wa namna ya kurejesha mabadiliko katika hali ya awali. Zaidi, uchunguzi wa usalama haukufanyika kabla ya kutumika katika mazingira ya uzalishaji.
- (iii) HESLB, MoA na MOFP hazina utaratibu rasmi wa kushughulikia mabadiliko ya dharura na taratibu sahihi za kuweka kumbukumbu za mabadiliko na uboreshaji uliofanywa kwenye mifumo, mifumo endeshi na miundombinu wezeshi.

Bila kudhibiti ipasavyo mabadiliko ya mifumo, inaweza kusababisha kufanyika kwa mabadiliko ambayo hayajaidhinishwa kwenye mazingira ya uzalishaji, kuibua masuala ya usalama na mengineyo kama vile kushindwa kurejesha mfumo katika hali yake ya awali iwapo itashindikana kusimika mabadiliko.

Ninapendekeza kwamba TPF, MoA, HESLB na MOFP ziandae na kutekeleza taratibu za kurekodi mabadiliko na uboreshaji wote uliofanywa kwenye mazingira yao ya TEHAMA kwa urahisi wa kurejesha huduma endapo itatokea changamoto.

4.4.3 Kutotenganishwa kwa Mazingira ya Ujenzi, Majaribio na Uendeshaji wa Mifumo ya TEHAMA

Kifungu cha 12.1.4 cha ISO 27002 (2013) kinahitaji mazingira ya ujenzi, majaribio, na uendeshaji kutenganishwa ili kupunguza hatari za mabadiliko katika mazingira ya uendeshaji.

Kinyume chake, Chuo cha Usimamizi wa Fedha (IFM) kiliunganisha mfumo wa taarifa za wanafunzi na GePG na kufanya majaribio katika mazingira ya uzalishaji ingawa taratibu zinakataza kufanya majaribio katika mazingira ya uendeshaji.

Utaratibu huu huongeza hatari ya kuingia kwenye mfumo pasipo idhini na mabadiliko kwenye mazingira ya uendeshaji bila bila idhini maalumu.

Ninapendekeza kwamba IFM itenganishe mazingira kwa ajili ya ujenzi, na majaribio ya mfumo.

4.5 Mgawanyo wa Majukumu ya TEHAMA

Aya ya 2.2 (9)(1) ya viwango vya usanifu wa usalama wa Serikali mtandao na miongozo ya kiufundi (2017) inazitaka taasisi zote za umma kutoa mgawanyo unaofaa wa majukumu kama inavyobainishwa na tathmini ya hatari.

Kulingana na kanuni za mgawanyo wa majukumu, majukumu yafuatayo ya TEHAMA hayawezi kufanywa na mtu yuleyule: Msanidi programu na msimamizi wa kanzidata, msimamizi wa mfumo na msimamizi wa kanzidata, msimamizi wa usalama na msimamizi wa kanzidata, msimamizi wa usalama na msimamizi wa Mtandao, na msimamizi wa Mtandao na msimamizi wa kanzidata.

Kinyume chake, watengenezaji mifumo wa Jeshi la Polisi Tanzania (TPF), Wizara ya Maji (MoW), Wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni (BRELA), Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu (HESLB), Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA), Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (MoEST), na NHIF walikuwa na uwezo wa kuingia katika kanzidata iliyoko kwenye mazingira ya uendeshaji.

Hii inamaanisha kuwa watengenezaji wa mifumo wanaweza kufanya kazi kama za msimamizi wa kanzidata.

Vilevile, maofisa wa TEHAMA katika Mamlaka ya Maji safi na Usafi wa Mazingira Jijini Mwanza (MWAUWASA) walikuwa na haki (access rights) zinazowaruhusu kufanya shughuli zote kama watumiaji wa kawaida kwenye Mfumo wa Malipo uitwao SBM.

Kutokutenganisha ipasavyo majukumu ya TEHAMA kunaweza kusababisha kufanyika kwa mabadiliko yasiyoidhinishwa kwenye mifumo.

Ninapendekeza:

- (a) TPF, MoW, BRELA, HESLB, MoEST, TPA na NHIF kuondoa haki ya kuingia kwenye mifumo endeshi na kanzidata ya mifumo kwa watengenezaji wa programu. Pia, kuwa na mazingira ya kufanyia majaribio kwa wataalamu hao.
- (b) MWAUWASA kuhakikisha maafisa TEHAMA wanapewa haki za kutumia mfumo kulinganana na shughuli zao.

4.6 Ununuzi, Ujenzi, Uboreshaji na Utoaji wa Huduma ya Msaada wa Mifumo ya TEHAMA

4.6.1 Kutokufanyika kwa Majaribio ya Mifumo na Watumiaji.

Aya ya 2.1.1 ya Mwongozo wa Serikali Mtandao kwa ajili ya ujenzi, Ununuzi, Uendeshaji na Uboreshaji wa mifumo, 2020 inazitaka taasisi za umma kuandaa mahitaji rasmi baada ya kuidhinishwa kwa ujenzi wa programu.

Mahitaji yanapaswa kuwasilishwa katika waraka wa ubainishaji wa mahitaji ya programu/mfumo (SRS), na waraka hu uthibishwe kwa kutia saini ya idara ya watumiaji. Pia inahitaji utolewaji wa maarifa na mipango ya mafunzo kuwa sehemu ya mahitaji ya ujenzi au ununuzi wa programu. Aya ya 2.1.2 (xv) ya muongozo huo inasema kwamba majaribio ya mfumo yanapaswa kufanywa, kurekodiwa, na kusainiwa na idara ya watumiaji.

Shirika linalochapisha magazeti ya serikali (TSN) lilinunua mfumo mpya unaoitwa Noming kwa ajili ya matangazo yanayochapishwa kwenye magazeti yake; vivyo hivyo, TPF ilitengeneza mifumo ya TMS na LORMIS. Hata hivyo, mifumo yote hii ilipatikana bila kubainisha mahitaji ya mtumiaji. Pia, mifumo iliwekwa na kusambazwa bila kufanyiwa majaribio kutadhimini kama inakidhi matakwa ya watumiaji.

Vilevile, MOEST haikufanya majaribio wakati wa kununua mifumo yao ili kutathimini kama inakidhi matakwa ya watumiaji. MoA, kwa upande mwingine, ilitengeneza mifumo, lakini hapakuwa na ushahidi wa kufanya majaribio. Pia, NHIF imekuwa haifanyi majaribio baada ya kufanya mabadiliko mbalimbali katika mifumo yao.

Ukosefu wa nyaraka zinazoonesha majaribio ya mifumo kwa watumiaji na kukosekana kwa majaribio ya mifumo kabla ya kupelekwa katika mazingira ya uzalishaji kunaweza kusababisha chanagamoto katika mifumo na kushindwa kutimiza lengo lililokusudiwa.

Ninapendekeza kwamba taasisi husika zifanye majaribio ya mifumo yote iliyotengenezwa na kununuliwa kutathimi kama inakidhi matakwa ya watumiaji, pia ripoti isainiwe na idara ya watumiaji.

4.6.2 Kukosekana kwa Nyaraka za Ujenzi na Ununuzi wa Mifumo

Aya ya 2.1.5.10 ya viwango vya serikali mtandao kwa ajili ya ujenzi, ununuzi, uendeshaji, na maboresho ya mifumo ya kiserikali ya mwaka 2020 inahitaji utayarishwaji wa nyaraka za mifumo kama vile muundo wa programu na nyaraka za kiufundi na mwongozo wa uendeshaji.

Katika wizara ya kilimo (MoA), mifumo sita inatumika; mifumo mitatu iko kwenye hatua ya ujenzi. Hata hivyo, hapakuwa na nyaraka zinazoonesha mahitaji ya watumiaji, nyaraka za kiufundi, na mwongozo wa mtumiaji. Vilevile, katika uundaji wa programu za LORMIS na TMS jeshi la polisi (TPF) hakukuwa na nyaraka za kiufundi, na mwongozo wa mtumiaji.

Bila nyaraka za mfumo, inaweza kusababisha changamoto katika kutoa msaada kwa wateja na katika uboreshaji wa mifumo iliyotengenezwa. Pia, inapunguza uhakika kwamba mifumo iliyotengenezwa imekidhi matarajio ya idara za watumiaji.

Ninapendekeza kwamba MoA na TPF waandae nyaraka za mifumo yote ili kurahisisha huduma ya utoaji msaada kwa watumiaji pamoja na kurahisisha maboresho ya mifumo hiyo.

SURA YA TANO

UDHIBITI KATIKA MIFUMO YA TEHAMA

5.0 Utangulizi

Katika mwaka wa fedha 2020/21, nilitathmini ufanisi wa udhibiti wa mifumo ya TEHAMA inayosimamia uendeshaaji wa shughuli katika taasisi na idara za Serikali. Katika tathmini yangu, nilibaini udhaifu kadhaa katika udhibiti wa mifumo katika kujaza taarifa, uchakataji wa taarifa na utoaji/uwasilishaji wa taarifa kwenye mifumo.

5.1 Udhibiti wa Uingizwaji wa Taarifa kwenye Mifumo

Katika mwaka wa fedha 2020/21, nimekagua ufanisi wa udhibiti wa mifumo ya TEHAMA ambayo hutumika katika uendeshaaji wa shughuli katika taasisi na idara za Serikali. Katika ukaguzi wangu nilibaini upungufu katika udhibiti wa kuweka/kujaza taarifa kwenye mifumo. Kama ifuatavyo.

5.1.1 Kutokuwapo kwa Utaratibu wa Kuhakiki Chuo na Kozi katika Mfumo wa Udahili

Ukaguzi wangu uligundua kuwa Mfumo wa Udahili haukuwa na utaratibu wa kuhakiki vyuo vipya na kozi zinazolingizwa kwenye mfumo. Mchakato huo umekabidhiwa kwa mtu mmoja tu, na hakuna mchakato wa kuthibitisha uhalali wa taarifa iliyoingizwa kuhusu chuo na kozi.

Kukosekana kwa uhakiki kwa vyuo na kozi vipya vilivyoongezwa kunaweza kusababisha kuunda vyuo visivyostahiki au ambavyo havina usajili na kozi zisizo na sifa katika mfumo.

Ninapendekeza MOEST iongeze utaratibu wa kuhakiki wakati wa kusajili vyuo na kozi katika mfumo wa udahili.

5.1.2 Usanifu wa Mfumo wa TCMS Usio Salama ambao Unaruhusu Watumiaji Kujisajili kama Wasimamizi wa mfumo

Ukaguzi wangu wa mfumo wa TCMS nilibaini kuwa mtumiaji anaweza kujisajili mwenyewe kwenye mfumo kama mtumiaji mwenye haki za msimamizi wa mfumo “system administrator” katika mfumo wa TCMS badala ya kusajiliwa na kuthibitishwa na afisa TEHAMA wa wizara ambaye ana haki za kusajili watumiaji wa mfumo kulingana na mahitaji ya uendeshaaji mfumo. Majaribio yangu yaliniwezesha kujisajili kama msimamizi wa mfumo wa Chuo cha Ualimu Songea.

Hali hii inaweza kumruhusu mtumiaji asiye na sifa (asiyehusika) kujisajili mwenyewe kama msimamizi wa chuo na kufanya shughuli ovu.

Ninapendekeza kwamba MOEST iondoe kipengele cha usajili binafsi kwa wasimamizi wa chuo au itekeleze uthibitishaji wa hatua mbili wakati wa kujisajili mwenyewe kama msimamizi wa mfumo wa chuo.

5.1.3 Mfumo wa ATMIS Unaruhusu Ujazaji wa Taarifa Zisizo Kamili

Mchakato wa usajili wa mfanyabiashara katika mfumo wa ATMIS unahitaji kuirekodiwa kwa nambari ya leseni ya biashara na nambari ya utambulisho wa mlipakodi (TIN) kama taarifa za lazima. Hata hivyo, taarifa zilizorekodiwa kwenye mfumo zilikuwa na wafanyabiashara wasio na nambari za simu na taarifa nyingine muhimu za lazima kama vile Cheti cha Ushirika. Pia, mfumo unaruhusu kurudisha nyuma tarehe ya usafirishaji wa mazao.

Taarifa za wauzaji ambazo hazijakamilika huhatarisha usahihi wa taarifa na hutoa mwanya wa vitendo vya ulaghai.

Ninapendekeza uongozi wa Wizara ya Kilimo uimarishe mfumo wa ATMIS katika uthibitishaji wa taarifa ili kuongeza usahihi wa taarifa za wafanyabiashara.

5.1.4 Upungufu katika Mfumo wa Usajili wa Wakulima

Mfumo wa usajili wa wakulima unaruhusu usajili wa mkulima mmoja kwa kila aina ya mazao ambayo mkulima anashiriki. Pia, mfumo haukusaidi kitambulisho cha mwanachama kama kiambatisho cha lazima. Kutokana na hali hiyo, mfumo huo ulikuwa na wakulima wasio na vitambulisho vya wanachama kama ilivyochambuliwa kutoka kwa ripoti ya wakulima waliosajiliwa na bodi ya Korosho katika Wilaya ya Lindi.

Hali hii inaweza kuleta idadi isiyo sahihi ya wakulima waliosajiliwa kwenye mfumo. Pia, ni vigumu kutambua wanachama kipekee katika bodi zao za mazao.

Napendekeza uongozi wa Wizara ya Kilimo kutekeleza utaratibu wa kumsajili mkulima kwa kutumia kitambulisho cha lazima cha mwanachama na kuhuisha kategoria za mazao husika (bodi) wanazojihusisha nazo.

5.1.5 Uhakiki wa Vibali vya Kisekta kwenye Mfumo wa TNBP Usiofanywa Kiautomatiki

Ukaguzi wangu wa TNBP ili kutathmini ufanisi wake ulibainisha kuwa mfumo hauna utaratibu wa kuhakiki vibali vya kisekta vilivyopakiwa kwenye mfumo kwa mamlaka husika. Uhakiki wa vibali unaofanywa bila mfumo unasababishwa na kukosekana kwa muunganiko kati ya TNBP na mamlaka nyingine zinazohusika na utoaji wa vibali maalumu vya kisekta.

Nina wasiwasi kuwa uhakiki wa vibali kwa mikono unaweza kusababisha usajili wa majina ya biashara bila vibali halali vya kisekta.

Ninapendekeza uongozi wa BRELA kuwezesha mfumo uweze kujiendesha katika kufanya uhakiki wa vibali kwa kushirikiana na mamlaka za vibali.

5.1.6 Udhibiti Duni wa Uhakiki wa Taarifa Zinazoingizwa katika Mifumo ya COSIS na SARIS

Ukaguzi wa umadhubuti wa mfumo wa COSIS ulibaini miamala ya malipo bila nambari za usajili za wanafunzi. Nambari ya usajili wa wanafunzi ni kitambulisho cha kipekee kinachotumiwa kuhuisha salio na madeni ya wanafunzi. Miamala mitano ya malipo yenye thamani ya shilingi 5,161,200 iliripotiwa kuwa "Imepokelewa" bila namba za usajili za wanafunzi. Miamala 104 ya malipo iliripotiwa kuwa "Imepokewa" na "Imerejeshwa" katika COSIS na kiasi cha sifuri. Pia, miamala 11,767 ya malipo ya shilingi 2,061,919,199 haikuwa na tarehe ya malipo. Vilevile, miamala ya shilingi 22,194,600.00 iliripotiwa katika SARIS bila namba za usajili za wanafunzi.

Hitilafu zilizobainishwa zinaweza kusababisha miamala ya malipo ya kuhuisha madeni ya wanafunzi wasio sahihi. Pia, kufanya ulinganisho inakuwa vigumu kusababisha madeni ambayo hayajathibitishwa.

Ninapendekeza uongozi wa CBE uimarishe maombi ya COSIS ili kuhakikisha udhibiti wa uthibitishaji wa taarifa ili taarifa zote muhimu zinarekodiwa kwa kila shughuli. Taarifa hizo ni kama vile nambari za usajili wa mwanafunzi, kiasi kilicholipwa, tarehe ya malipo na nambari ya malipo.

5.1.7 Udhibiti Duni wa Uingizaji Taarifa kwenye Mfumo wa OLAMS

OLAMS ni mfumo unaotumika na Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu (HESLB) kusimamia maombi ya mkopo mtandaoni kwa elimu ya juu.

Katika kukagua mchakato wa maombi ya mkopo wa OLAMS dhidi ya data iliyotolewa ya waombaji, nilibaini makosa katika maelezo ya mzazi/walezi ya waombaji wa mikopo ikilinganishwa na yale yaliyotakiwa kujazwa wakati wa mchakato wa maombi. Zaidi ya hayo, katika kuchambua waombaji waliofaulu na kupata mikopo, niliona orodha ya wanafunzi 157 ikiwa na makosa ya taarifa hizo.

Nilipotaka ufafanuzi nilifahamishwa kuwa makosa hayo hutokea pale mwombaji anapohariri taarifa alizoingiza kwenye taarifa ya awali, mfumo unashindwa kuhuisha kumbukumbu ipasavyo.

Nina wasiwasi kuwa hitilafu kama hizo zinaweza kuathiri mchakato wa kugawa mikopo kwa ama waombaji wasiostahiki kupewa mikopo au waombaji wanaostahiki kukosa mikopo.

Ninapendekeza uongozi wa HESLB:

- (a) Kukagua ufanisi na umadhubuti wa Mfumo katika uingizaji na utoaji wa taarifa kwenye kanzidata ili kuhakikisha kuwa kuna usahihi wa taarifa; na
- (b) Kuzuia wafanyakazi wa TEHAMA kufikia kanzidata ili kuzuia mabadiliko yoyote ya kukusudia au bila kukusudia.

5.1.8 Wanufaika wa Bima ya Afya wa Sekta Binafsi Waliosajiliwa katika Kundi la Wafanyakazi wa Umma

Nilipitia taarifa za wanachama kutoka kwenye mfumo wa AMMIS ili kuthibitisha usahihi wa taarifa ambapo nilibaini kuwapo kwa wafanyakazi 2495 wa sekta binafsi kutoka kampuni 87 waliosajiliwa katika kundi la wafanyakazi wa umma.

Udhaifu huu unasababishwa na mpangilio mbovu wa mfumo kiasi kwamba taarifa za mfanyakazi zinaingiliana na taarifa za mwajiri wakati wa usajili wa uanachama.

Nina maoni kuwa wafanyakazi wa sekta binafsi waliosajiliwa kama wafanyakazi wa umma watakata manufaa wasiostahili, ikiwa ni pamoja na kupata huduma kwa miezi mitatu mfululizo bila kuwasilisha michango na fursa ya kupokea mafao ya wastaafu baada ya kustaafu.

Ninapendekeza uongozi wa NHIF:

- (a) Kupitia na kuhuisha makundi ya uanachama ipasavyo; na
- (b) Kuimarisha udhibiti katika usajili wa wanachama ili taarifa za mfanyakazi isiingiliane na taarifa za mwajiri.

5.1.9 Upungufu katika Taarifa za Wanachama wa Mfuko wa Bima ya Afya

Kifungu cha 1.3(1) cha mwongozo wa uzingatiaji wa huduma za uanachama wa mwaka 2019 kinaeleza iwapo mchangiaji na mwanandoa mwenzake watachangia kwenye Mfuko, kila mmoja atakuwa na haki ya kusajili wategemezi wanne, na jumla ya walengwa katika familia hiyo hawatazidi watu kumi (10). Katika hali hii, mwanachama anayechangia atawawekea bima watu watano (5) akiwemo yeye mwenyewe na mke au mume vilevile. Hata hivyo, katika hali ambayo mtu mmoja tu ndiye anayechangia mfuko, jumla ya wanufaika waliokatiwa bima katika familia hiyo hawatazidi watu sita (6) waliochaguliwa kutoka katika kundi la wategemezi walioidhinishwa chini ya Mfuko.

Kinyume na mungozo tajwa hapo juu, uhakiki wangu wa taarifa za wanachama wa NHIF ulibaini upungufu yafuatayo:

- (a) Wanachama 165 wanaochangia pekee kwenye mfuko wenye wategemezi zaidi ya watano; na
- (b) Wategemezi 73 waliosajiliwa kama wanachama wachangiaji.

Udhaifu huu umesababishwa na kushindwa kwa mfumo kuhakiki idadi ya wategemezi kwa kila kundi la wachangiaji na uhakiki wa aina ya wanachama.

Ni maoni yangu kuwa wachangiaji wenye wategemezi zaidi ya watano na wategemezi wao wanakiuka sera ya uanachama. Upungufu niliobainisha utasababisha utoaji wa huduma kwa wanachama wasio na sifa.

Napendekeza uongozi wa NHIF:

- (a) Kupitia taarifa za wategemezi wote kwa kila kundi la uanachama na kuchukua hatua zinazofaa ikiwa ni pamoja na kufuta wategemezi waliozidi;

-
- (b) Kupitia taarifa zote za wanachama na kugawa upya uhusiano sahihi wa uanachama kwa wategemezi wote wenye uhusiano na wanachangiaji; na
 - (c) Kuboresha mfumo ili kuhakikisha kuwa unahakiki idadi ya wategemezi kwa kila kundi la wanachama wakati wa mchakato wa usajili wa wanachama.

5.1.10 Kuwapo kwa Taarifa Zisizo Sahihi katika Mfumo wa madai

Nilikagua orodha ya huduma zote zinazotolewa kwa wanachama wa mfuko wa NHIF ili kuhakiki kama huduma zote zilitolewa kulingana na jinsi (sex) husika. Ukaguzi wangu ulibaini kuwapo kwa wanufaika 731 wa kiume wenye taarifa zinazoonesha kuwa walipata huduma ya upasuaji (C/S) au huduma za kawaida za kujifungua. Nilipouliza, uongozi ulinifhamisha kwamba hii ilisababishwa na wanachama ambao walikuwa na aina za jinsia zisizo sahihi.

Udhaifu huu umesababishwa na kutohakikiwa kwa taarifa ya wanachama wakati wa mchakato wa usajili.

Vilevile, wanachama wa kike waliosajiliwa kama wanachama wa kiume wanaweza kusababisha taarifa zisizoaminika kwa ajili ya kufanya maamuzi.

Napendekeza uongozi wa NHIF kuimarisha udhibiti katika mfumo ili kufanikisha uhakiki wa taarifa za wanachama kabla ya usajili kwenye mfumo.

5.1.11 Kukosekana kwa Utambulisho wa Mlipakodi, Kundi Husika na Mawasiliano katika Baadhi ya Rekodi za TIN

Nilikagua taarifa kutoka katika mfumo wa TIN ili kubaini kama udhibiti wa mfumo unatekeleza uzingatiaji wa sheria. Nilibaini kuwapo kwa rekodi 10 za TIN zisizo na jina la Mlipakodi na rekodi 79,795 za TIN ambazo hazijaainishwa kama ni za biashara au zisizo za biashara na kukosa namba za simu na anwani.

Hitilafu hizi zinachangiwa na udhibiti duni wa kutekeleza uthibitishaji wa uingizaji wa taarifa. Nina wasiwasi kuwa

utambulisho usio kamili na kukosekana kwa mawasiliano ya Walipakodi inaweza kuchangia ukwepaji wa kodi usioweza kuchunguzwa.

Napendekeza uongozi wa TRA:

- (a) Kuweka udhibiti ili kuthibitisha uingizaji wa taarifa na kutii sheria za kodi zinazotumika katika mfumo wa TIN na mifumo mingine ya mapato; na
- (b) Kuhakikisha kukamilika kwa rekodi za TIN zilizokosekana, kuainisha TIN na kukusanya ushuru wa awamu kutoka kwa TIN ya biashara ipasavyo.

5.1.12 Kutowiana kwa Taarifa za Utambulisho wa Mlipakodi katika Mfumo wa VAT

Kifungu cha 23 (2-3) cha Sheria ya kodi, Sura ya 438 iliyofanyiwa marekebisho toleo la 2019 Kinabainisha kuwa Nambari ya Utambulisho ya Mlipakodi haitahamishwa wala kutumiwa na mtu mwingine. Na kwamba, mtu atamiliki Nambari moja ya Utambulisho wa Mlipakodi na kutumia Nambari hiyo ya Utambulisho wa Mlipakodi kwa sheria zote za kodi. Zaidi ya hayo, Kifungu cha 24 (1) kinamtaka mtu ambaye amepewa Nambari ya Utambulisho wa Mlipakodi na Mamlaka atajumuisha nambari hiyo katika madai yoyote, notisi, marejesho, taarifa, au hati nyingine iliyowasilishwa kwa Mamlaka au kutumika kwa sheria ya kodi.

Wakati wa ukaguzi, nilipokea rekodi 8,692,288 za marejesho ya VAT kutoka TRA. Hizi ni rekodi za kipindi cha kuanzia tarehe 1 Julai 2020 hadi tarehe 31 Mei 2021 zilizotolewa kwenye mfumo wa kujaza VAT kieletroniki ili kutathmini uzingatiaji wa sheria iliyotajwa. Ilibaini kuwapo kwa utofauti katika sampuli iliyochaguliwa ya miamala 49,267.

- (i) Miamala 12 ya marejesho ya VAT yenye TIN na majina yanayofanana ya muuzaji na mnunuzi lakini nambari zao za usajili wa VAT (VRN) ni tofauti;

-
- (ii) Miamala 9435 ina TIN na VRN sawa kwa Mnunuzi na Msambazaji lakini jina tofauti la Mnunuzi na la Msambazaji; na
 - (iii) Maelezo yasiyolingana kama vile jina la msambazaji na matumizi ya TIN ya walipakodi wengine kwa mlipakodi yuleyule katika kuwasilisha marejesho ya VAT.

Hitilafu hizi husababishwa na uthibitishaji duni wa utambulisho wa walipakodi katika fomu za marejesho ya VAT.

Hii ina ashiria uwezekano wa ukwepaji wa kodi wakati wa ujazaji wa marejesho kutokana na kutoendana kwa utambulisho katika miamala ya urejeshaji; hatimaye kusababisha upotevu wa mapato.

Napendekeza uongozi wa TRA:

- (a) Kusafisha kanzidata ya TIN ili kuhakikisha utambulisho sahihi na thabiti wa Mlipakodi; na
- (b) Kuthibitisha maelezo ya TIN na Mlipakodi wakati wa ujazaji wa fomu za kieletroniki dhidi ya taarifa zilizopo kwenye kanzidata ya TIN ili kuzuia walipakodi kutumia utambulisho tofauti (TIN na VRN) katika kujaza marejesho na kuhakikisha usahihi wa maelezo ya walipakodi katika muda wote wa marejesho ya VAT.

5.1.13 Biashara Zilizosajiliwa na Nambari ya Utambulisho ya Mlipakodi Zaidi Moja (TIN)

Kifungu cha 22-(3) cha Sheria ya sheria ya kodi, Sura ya 438 iliyofanyiwa marekebisho toleo la 2019 kinasema kwamba mtu anayemiliki Nambari ya Utambulisho ya Mlipakodi hatatuma maombi ya Nambari nyingine ya Utambulisho wa Mlipakodi. Zaidi ya hayo, Kifungu cha 23-(3) ya Sheria hiyohiyo kinatamka kuwa mtu atamiliki Nambari moja ya Utambulisho wa Mlipakodi na kutumia Namba hiyo ya Utambulisho wa Mlipakodi kwa sheria zote za kodi.

Kinyume na kufungu tajwa hapo juu, wakati wa ukaguzi, nilichambua rekodi za walipakodi kutoka mfumo wa TIN kwa ajili ya uhakiki na kubaini kuwapo kwa walipakodi wenye TIN zaidi ya moja. Kasoro hii inasababishwa na uthibitishaji duni wa utambulisho wa

kipekee kama vile nambari ya Kitambulisho cha Kitaifa na nambari ya usajili ya kampuni.

Nina wasiwasi kuwa hii inaweza kusababisha ukwepaji wa kodi na kushindwa kufuatilia kwa usahihi ulipaji kodi.

Napendekeza uongozi wa TRA:

- (a) Kupitia kanzidata ili kuondoa TIN zinazojirudia ili kuhakikisha Walipakodi wote wana TIN moja tu kulingana na matakwa ya Sheria ya Usimamizi wa Ushuru iliyotajwa; na**
- (b) Kuweka udhibiti ili kuzuia urudiaji wa TIN kwa mtu huyohuyo.**

5.1.14 Kasoro katika Utaratibu wa Utoaji wa Kadi kwenye Mfumo wa Maegesho ya Magari

Ukaguzi wa mchakato wa utoaji wa kadi kwa ajili ya maegesho ya gari yalibainisha kuwa kadi lazima isajiliwe kwa gari moja pekee, pia kadi lazima isajiliwe na nambari ya gari inayostahili. Zaidi ya hayo, ukaguzi ulibaini kuwa mfumo huu unaainisha kadi za msimu katika makundi tofauti. Kundi mojawapo ni lile lisiloegemea upande wowote, ambapo kadi zilizo chini ya kundi hili hazijagawiwa gari lolote mahususi. Hivyo, zinaweza kutumiwa na gari lolote kando na magari yaliyosajiliwa katika mfumo. Pia, kuna kundi la kadi za aina mahususi ambazo zimetengwa kwa gari maalum kwamba gari lililosajiliwa pekee linaweza kutumia kadi husika.

Kinyume na hili, ukaguzi wa rekodi ya kadi zilizotolewa kutoka kwa mfumo wa maegesho ya magari ulibainisha kuwa kadi zote zimesajiliwa chini ya kundi lisiloegemea upande wowote ambapo huruhusu kadi moja kutumiwa na magari tofauti. Hali hii inaweza kusababisha kuepuka ada ya maegesho. Pia, kuna kadi zilizotolewa bila ya kuonesha namba za gari, na ambazo hazina namba ya kadi. Pia, nilibaini kuwapo kwa tofauti ya namba za kadi ambayo inaweza sababisha kuwapo kwa kadi feki, na kuwapo kwa kadi isiyo na jina la mmiliki.

Nina maoni kwamba upungufu uliobainika umesababishwa na uzembe wakati wa usajili wa kadi.

Nina wasiwasi kuwa hitilafu zinazobainika zinaweza kusababisha upotevu wa mapato, kwani kadi inaweza kutumiwa na magari tofauti ambayo hayajasajiliwa kwa madhumuni tofauti kama vile biashara ya Ushuru.

Ninapendekeza uongozi wa TAA:

- (a) Kuhakikisha kuwa kadi zote zinahusishwa na gari mahususi linalostahili kutumia kadi husika; na
- (b) Kuhakikisha kuwapo kwa taarifa muhimu kama vile jina, nambari ya kadi, na nambari ya gari; vilevile kuzuia utoaji wa kadi isioonesha ni kadi ya kundi lipi

5.1.15 Kuwapo kwa Watu ambao sio Wafanyakazi wa TAA ambao Wamesajiliwa Ndani ya Mfumo wa PMS katika Kundi la Wafanyakazi wa TAA

Katika ukaguzi wangu, nilifanya uchambuzi kwa watumishi waliosajiliwa katika mfumo wa maegesho ili kuangalia kama wapo katika orodha ya watumishi wa TAA. Nilibaini kuwapo kwa watu ambao sio wafanyakazi na wana kadi za utumishi wa TAA.

Nina maoni kwamba kasoro hii imesababishwa na udhibiti duni wakati wa usajili na utoaji wa kadi.

Nina maoni kuwa kuwapo kwa watu ambao sio watumishi wa TAA wenye kadi katika kundi la wafanyakazi wa TAA kumesababisha upotevu wa mapato ya serikali. Watu hawa wamesababisha hasara ya mapato inayofikia shilingi 8,700,000.

Ninapendekeza uongozi wa TAA:

- (a) Kuhakikisha kwamba wafanyakazi wa TAA pekee ndio wamesajiliwa katika kundi la Wafanyakazi wa TAA;
- (b) Kufanya uhakiki wa mara kwa mara wa wafanyakazi waliosajiliwa katika kundi la wafanyakazi ili kuangalia uhalali wao; na
- (c) Kuchukua hatua za kinidhamu kwa watumishi wanaohusika katika kutoa kadi kwa watu wasio waajiriwa.

5.1.16 Usomaji wa Mita Usio Sahihi Unaotumika kuzalisha Bili za Kila Mwezi za Maji

Mapitio ya usahihi wa usomaji wa mita na hesabu ya mfumo wa matumizi ya maji ulibainisha bili 27 za kila mwezi ambazo usomaji wa mita wa sasa una kiwango kidogo kulinganisha na kiwango cha awali ambapo imepelekea kurekodiwa kwa kiwango hasi cha matumizi ya maji. Uchanganuzi umeoneshwa katika **Jedwali Na. 2:**

Jedwali Na. 2: Usomaji mita usio sahihi katika EDAMS

S/N	Tarehe ya bili	Namba ya mita	Usomaji wa sasa	Usomaji wa zamani	Uniti zilizotumika
1	2/28/2021	410119	27	28	(1)
2	2/28/2021	384998	14	16	(2)
3	2/28/2021	496903	1	3	(2)
4	2/28/2021	390286	68	71	(3)
5	3/31/2020	459197	3	6	(3)
6	3/31/2021	482216	104	107	(3)
7	3/31/2020	398726	9	13	(4)
8	11/30/2020	410406	219	223	(4)
9	2/28/2021	207700	1,490	1,496	(6)
10	2/28/2021	407514	62	68	(6)
11	12/31/2019	440289	6	12	(6)
12	12/31/2019	220679	797	805	(8)
13	4/30/2020	459725	3	11	(8)
14	1/31/2020	139825	278	296	(18)
15	3/31/2020	406476	38	57	(19)
16	11/30/2019	292982	281	304	(23)
17	4/30/2020	357588	820	850	(30)
18	3/31/2020	403895	22	69	(47)
19	11/30/2020	366340	200	282	(82)
20	4/30/2020	78190	7	180	(173)
21	5/31/2020	301709	117	389	(272)
22	11/30/2020	204725	1,755	2,439	(684)
23	10/31/2020	449975	254	1,121	(867)
24	5/31/2020	144889	1,025	8,354	(7329)
25	2/28/2021	445188	27,134	99,999	(72865)
26	7/31/2020	342339	10,923	85,672	(74749)
27	11/30/2020	471734	3,805	93,782	(89977)

Chanzo: Taarifa kutoka mfumo wa EDAMS

Hii inasababishwa na makosa ya kibinadamu kwenye usomaji wa mita, ufuatiliaji duni wa mchakato wa usomaji wa mita, pamoja na ukosefu wa udhhibiti katika mfumo wa EDAMS kugundua na kuzuia uingizaji wa taarifa ambapo usomaji wa sasa ni chini ya usomaji wa hapo awali.

Ninapendekeza uongozi wa DAWASA uimarishe ufuatiliaji wa mchakato wa usomaji wa mita na kusanidi upya mfumo wa EDAMS ili kuhakikisha usomaji wa sasa kila wakati ni mkubwa kuliko au sawa na usomaji wa hapo awali.

5.2 Udhaifu wa Mfumo katika Kuchakata Taarifa

Wakati wa ukaguzi wangu, nilitathmini ufanisi wa mifumo inayosimamia shughuli za kila siku katika taasisi za serikali. Katika tathmini yangu, nilibaini udhaifu kadhaa wa udhibiti wa uchakataji kuhusiana na kazi zinazokusudiwa za mfumo, uchakataji wa bili usioridhisha na uchakataji wa bili kwa mikono. Haya yanaelezewa hapa chini:

5.2.1 Makosa Yaliyobainishwa katika Mfumo wa Usajili wa Vituo vya Afya

Wakati wa ukaguzi wangu katika Wizara ya Afya, nilihakiki usajili na utoaji vyeti kwa vituo vya afya katika Mfumo wa Usajili wa Vituo vya Afya (HFRS). Nilibaini hitilafu zifuatazo:

- (i) Kuwapo kwa kituo kilicholipa ada ya usajili ya shilingi 250,000 badala ya shilingi 1,000,000.
- (ii) Kuwapo kwa vituo vitatu vya afya vilivyopandishwa hadhi bila kulipa ada ya uhakiki wa ubora, ada ya mwaka na ada ya usajili.
- (iii) Kuwapo kwa vituo 34 vilivyothibitishwa bila ya Waganga Wakuu wa Wilaya na Waganga Wakuu wa Mkoa; Vituo 17 vilivyoidhinishwa bila idhini ya Sekretarieti; na vituo viwili vilivyoidhinishwa bila idhini ya Bodi.

Kuwapo kwa vituo vilivyoidhinishwa na viwango vya ada vilivyolipwa visivyo sahihi kulisababisha upotevu wa mapato.

Ninapendekeza yafuatayo uongozi wa Wizara ya Afya:

- (a) Kuboresha mchakato wa uhakiki wa kuhakikisha malipo sahihi ya ada kutoka kwa vituo vya afya, na
- (b) Kuhakiki uhalali wa vituo vyote vya afya vilivyoidhinishwa.

5.2.2 Kuwapo kwa Vifaa Vilivyotolewa kwa Bei Isiyo Sahihi katika MAJIS

Wakati wa ukaguzi wangu wa Mfumo wa MAJIS katika Wizara ya Maji, nilivuta na kupitia bei za vifaa vilivyosanidiwa kwa Mamlaka tano za Majisafi na Usafi wa Mazingira. Nazo ni: Dodoma WSSA (DUWASA), Iringa WSSA (IRUWASA), Mbeya WSSA, Mtwara WSSA (MTUWASA) na Tanga WSSA (TANGAWSSA) ili kuhakiki bei za vifaa vilivyowekwa kwenye mfumo dhidi ya bei zilizoainishwa kwa mamlaka (WSSAs) husika.

Kulikuwa na kutolandana kwa bei za vifaa, ikijumuisha kutoza bei ya chini, bai ya juu na vifaa vingine vilionekana vimetolewa kwa bei sifuri. **Jedwali Na.33** linaonesha vifaa vya kuunganisha wateja wapya na DUWASA kwa bei sifuri, na **Jedwali Na. 4** linaonesha vifaa vilivyouzwa kwa bei ya chini na bei zilizozidishwa katika WSSA husika.

Jedwali Na.3: Vifaa vilivyotolewa bila gharama

S/N	Vifaa	Bei iliyotakiwa (shilingi)	Kiasi Kilichotolewa	Jumla (shilingi)
1.	Polly Pipes 0.75" Class C (PN10) of 150 mtrs	1,500	85	127,500
2.	Polly Pipes 2" Class C (PN10) 150 mtrs	6,000	1,800	10,800,000
3.	Reducing Socket GS 1"X 0.75"	3,500	2	7,000
4.	Saddle Clamp 1.5"x 1"	11,210	262	2,937,020
5.	Saddle Clamp 3"x 1"	11,210	150	1,681,500
6.	Saddle Clamp 3"x 1.5"	30,000	2	60,000
7.	Jumla			15,613,020

Chanzo: Kutoka kwenye mfumo wa MAJI-IS

Jedwali Na. 4: Bei tofauti zimewekwa kwa nyenzo sawa katika MAJI-IS

S/ N	Material	Mamlaka	Kia si	Bei iliyotu mika kuuza	Bei inayot akiwa	Tofauti (Utozaji pungufu)	Tofauti (utozaji zaidi)
1.	Gate Valve 1.5"	DUWASA	2	45,000	65,000	(40,000)	
2.	Gate Valve 1.5"	DUWASA	21	65,000	45,000		210,000
3.	Nipple 2"	DUWASA	29	8,000	12,000	(116,000)	
4.	Saddle Clamp 3"x1"	DUWASA	1	9,192	10,000	(808)	
5.	Saddle Clamp 3"x1"	DUWASA	112	10,000	11,210	(135,520)	
6.	Saddle Clamp 1.5"x1"	DUWASA	34	6,000	11,210	(177,140)	
7.	Socket 0.75" GS	DUWASA	5	2,500	3,000	(2,500)	
8.	Socket 0.75" GS	DUWASA	139	3,000	2,500		69,500
9.	Polly Pipes 0.75" Class C (PN10) of 150 mtrs	DUWASA	134	891	1,500	(81,670)	
10.	Straight Coupling 1.5"	DUWASA	5	17,000	25,000	(40,000)	
11.	Straight Coupling 1.5"	DUWASA	17	30,000	27,000		51,000
12.	Plug GS 2"	IRUWASA	1	4,500	9,000	(4,500)	
13.	Bib Cock 0.75"	TANGA	77	1,400	12,500	(854,700)	
14.	Tee Adaptor 1"	TANGA	19	1,500	5,000	(66,500)	
TOTAL						(1,519,338)	330,500

Chanzo: Kutoka kwenye mfumo wa MAJI-IS

Utozaji wa bei ya chini wa vifaa vilivyouzwa ulisababisha hasara ya shilingi 593,638.12 kwa DUWASA, shilingi 4,500 kwa IRUWASA, na

shilingi 921,200 kwa TANGAWASA. Pia, kuwapo kwa vifaa vya bei sifuri kulisababisha upotevu wa mapato ya shilingi 15,613,020.

Napendekeza Wizara ya Maji iimarisha Mfumo wa MAJIS ili kuzalisha bili sahihi na kuepuka hasara.

5.2.3 Kasoro katika Ubadilishaji wa Mita za Maji katika Mfumo

Nilihakiki taarifa ya ubadilishaji wa mita za maji kutoka TANGA WSSA, DODOMA WSSA, IRINGA WSSA, MBEYA WSSA na MTWARA WSSA na kubaini upungufu ufuatao:

- (i) Mchakato wa kubadilisha mita huanzishwa na kuidhinishwa na mfanyakazi huyohuyo katika MAJI-IS; na
- (ii) Uwezekano wa kuidhinisha ubadilishaji wa mita kabla ya malipo, kwani mfumo unaruhusu mchakato wa kubadilisha kupita bila uhakiki wa malipo.

Ukosefu wa udhibiti katika mchakato wa ubadilishaji wa mita unaweza kusababisha upotevu wa mapato kwa kubadilisha mita bila malipo sahihi ya gharama ya kubadilisha. Pia, ukosefu wa utekelezaji katika mgawanyo wa majukumu unaweza kuruhusu kubadilisha mita bila kuidhinishwa.

Ninapendekeza Wizara ya Maji:

- (a) limarisha mfumo kwa kuweka mgawanyo wa majukumu katika kuanzisha na kuidhinisha maombi ya kubadilisha mita, na
- (b) limarisha mfumo ili kuzuia uidhinishaji wa kubadilisha mita katika mfumo kabla ya malipo.

5.2.4 Tofauti kati ya Vifaa Vilivyotolewa katika Mfumo wa MAJI-IS na Mfumo wa Ugavi

Wakati nikihakiki shughuli za DUWASA, nilijifunza kwamba DUWASA inarekodi vifaa ilivyonunua katika mfumo wa Sage Evolution na kurekodi vifaa vilivyotolewa katika mfumo wa MAJI-IS. Nilikagua orodha ya vifaa vilivyotolewa kuanzia tarehe 25 Februari hadi 30

Juni 2021 na nikabaini kutolingana kwa rekodi za vifaa vilivyotolewa kati ya Sage Evolution na MAJI-IS (Kiambatisho Na. 2).

Kutolingana kwa rekodi hizi za vifaa vilivyotolewa baina ya Sage Evolution na MAJI-IS kunaashiria usimamizi dhaifu wa vifaa; hivyo, kufanya kuwa vigumu kufuatilia vifaa vilivyotolewa dhidi ya vifaa vilivyonunuliwa.

Ninapendekeza kwamba Wizara ya Maji iimarisha MAJI-IS kwa kujumuisha kipengele cha usimamizi wa vifaa ili kurekodi vifaa vilivyonunuliwa na vinavyotolewa katika mfumo mmoja.

5.2.5 Ukosefu wa Uthibitisho wa Malipo ya Ada ya Maombi ya Udahili

Katika tathmini ya mfumo wa udahili unaotumika Wizara ya Elimu, nilihakiki wanafunzi waliosajiliwa katika mfumo wa udahili kwa mwaka wa masomo wa 2020/21 na malipo ya waliosajiliwa ili kuthibitisha kama wanafunzi wote waliosajiliwa walilipa ada ya maombi.

Uhakiki wangu haukuweza kuwaona wanafunzi 21 katika orodha ya malipo ya ada ya maombi. Pia, orodha ya waombaji katika taarifa za ankara za malipo haikuwa na utambulisho wa kipekee kwa waombaji, kama vile nambari za mtihani wa kidato cha nne.

Hali hii inaweza kusababisha upotevu wa mapato kutoka kwenye ada ya maombi kwa vile mwombaji anaonekana amekubaliwa huku kukiwa hakuna ushahidi wa malipo ya ada ya maombi. Pia, kutokuwapo kwa utambulisho wa kipekee wa mwombaji katika ankara za malipo hufanya ufuatiliaji wa taarifa za malipo za waombaji kuwa mgumu.

Ninapendekeza kwamba Wizara ya Elimu ifanye ulandanishaji wa taarifa mara kwa mara kati ya nambari za malipo zilizotolewa na zinazolipwa ili kuhakikisha hitilafu hiyo haijirudii.

5.2.6 Mchakato wa Bili katika Mfumo wa ATMIS Unaruhusu Uhariri wa Ada Zilizosanidiwa za Mfumo

Mchakato wa bili katika ATMIS unaruhusu uhariri wa ada zilizosanidiwa katika mfumo. Aidha, gharama zote zinazohusiana na vibali vya usafirishaji wa mazao huchaguliwa kwa mikono. Zaidi ya hayo, kwenye bili zilizozalishwa katika mfumo, kulikuwa na vitu vya idadi ileile bali vimetozwa kwa bei tofauti. Kadhalika, kuwapo kwa bidhaa zisizo na idadi maalumu.

Uteuzi wa tozo bila kutumia mfumo unaweza usababisha kutozwa chini ya kiwango au juu ya kiwango kilichoidhinishwa, jambo ambalo hutengeneza mwanya wa ulaghai na kusababisha kuinyima serikali mapato.

Ninapendekeza Wizara ya Kilimo iboreshe mfumo wa ATMIS kwa kupanga vibali dhidi ya ada zilizowekwa kwa ukokotoaji wa moja kwa moja wa ada zinazolipwa kwa kila aina ya kibali ili kuepuka kutoza bili ambayo sio sahihi kwa makusudi au bila kukusudia.

5.2.7 Ushuru Usio Sahihi Unaotumika Kutoza Bili za Wateja

Jedwali Na. 1(a) la Agizo la DAWASA (Ushuru wa Muda) (2019) linataka jumla ya ushuru wa mteja kukokotolewa kwa shilingi 1,663 kwa kila mita ya ujazo ya maji.

Uhakiki wa bei za ushuru zilizowekwa katika EDAMS ulibainisha bili 141 za kila mwezi zilitozwa kwa kutumia ushuru usio sahihi. Gharama ya matumizi ya maji ni shilingi 1,663 kwa uniti 1 lakini tozo zilizotumika kwa bili hizi zilikuwa kati ya 1,006 hadi 1,609 kwa uniti na kusababisha hasara ya shilingi 1,579,604.00.

Ingawa kiwango cha wateja walio katika kundi la kioski ni shilingi 1,106 kwa kila uniti, kati ya orodha iliyopitiwa ya wateja waliosajiliwa katika kundi la kioski, hakuna bili zilizobainishwa ambazo zilikuwa kwa wateja chini ya kundi hilo.

Ninapendekeza DAWASA irekebishe ushuru uliosanidiwa ili kuhakikisha malipo sahihi.

5.2.8 Udhhibiti Duni kwenye Mchakato wa Kusajili Vituo vya Afya

Mchakato wa Uidhinishaji wa vituo vya afya unahusisha mifumo miwili, mfumo wa Huduma (Service Portal) na CMIS. Mfumo wa Huduma (Service Portal) ni kwa ajili ya kuandaa ankara wakati wa uidhinishaji mtandaoni na maombi ya vyeti. Mfumo wa CMIS ni kwa ajili ya taratibu zinazofuata za usajili na utoaji vyeti. Baada ya malipo, taarifa zinazohusiana na maombi hupelekwa kwenye mfumo wa CMIS kwa ajili ya mchakato wa kuidhinishwa na utoaji vyeti. Uhakiki wangu wa ufanisi wa udhibiti katika mfumo wa CMIS ili kutathmini ufanisi wa mchakato wa uidhinishaji ulibainisha kasoro zifuatazo:

- (i) Vituo 19 vilitozwa shilingi 265,000 chini ya kiwango, na vituo 30 vilitozwa shilingi 7,400,000 zaidi ya kiwango kwa ajili ya ada ya usajili.
- (ii) Vituo 23 vilitozwa shilingi 3,139,800 chini ya kiwango, na vituo 44 vilitozwa shilingi 1,340,000 zaidi ya kiwango kwa ajili ya ada ya uthibitisho.
- (iii) Mfumo unaruhusu mchakato wa kusajili kituo cha afya kukamilika bila malipo kwa kuangalia tu kuwapo kwa nambari ya malipo na kuendelea na mchakato bila kuhakiki malipo kufanyika.

Upungufu haya yamesababishwa na:

- (a) Kuingizwa kwa mkono kiasi cha ada ya usajili na uthibitishaji wakati wa kuandaa ankara kwenye mfumo; na
- (b) Udhhibiti duni wa uhakiki wa malipo katika mfumo wa CMIS.

Ni maoni yangu kuwa, tofauti ya kiasi kilicholipwa kwa ajili ya kusajili imesababishwa na kutozwa kwa shilingi 1,340,000 zaidi ya kiwango na kutozwa shilingi 3,139,800 chini ya kiwango. Pia, kutokuhakiki ufanyikaji wa malipo kunaweza kusababisha usajili wa kituo bila malipo kufanyika.

Napendekeza uongozi wa NHIF:

- (a) Kuboresha moduli ya kutengeneza ankara na kuhakikisha kwamba kiasi cha malipo kinawekwa na mfumo baada ya kuchagua aina ya ankara na hadhi cha kituo; na
- (b) Kupitia udhibiti wa kuangalia malipo uliopo kwenye mfumo kwa ajili ya mchakato wa usajili na kurekebisha upungufu.

5.2.9 Kukosekana kwa Mgawanyo wa Majukumu katika Kuidhinisha Ankara za Malipo

Wakati wa tathmini ya ufanisi wa mfumo wa AMMIS unaotumika, nilihakiki mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya (NHIF). Nilihakiki michango ya waajiri, utayarishaji, pamoja na uidhinishaji wa ankara ya malipo. Nilibaini kuwapo kwa ankara 153 zilitolewa na kuidhinishwa na mtumiaji mmoja.

Utararishaji na uidhinishaji wa ankara za michango unaofanywa na mtumiaji mmoja umesababishwa na kukosekana kwa udhibiti katika hatua ya kuidhinisha ankara ya malipo.

Ni maoni yangu kuwa kukosekana kwa mgawanyo wa majukumu katika kuidhinisha ankara ya malipo kunaweza kusababisha makosa ya kukusudia au bila kukusudia wakati wa mchakato wa kutengeneza ankara.

Napendekeza uongozi wa NHIF:

- (a) Kuimarisha udhibiti wa mfumo ili kuhakikisha kwamba ankara haziwezi kuanzishwa na kuidhinishwa na mtumiaji mmoja ; na
- (b) Kuchunguza visa vilivyobainika kupitishwa bila kuzingatia mgawanyo wa majukumu na uhakikisha ankara hizo zinasahihishwa.

5.2.10 Wanachama Waliojiandikisha na Kupata Huduma Kabla ya Muda Uliowekwa wa Kusubiri

Kifungu cha 2.2(iii) cha mwongozo wa makubaliano ya huduma za uanachama, 2019 kinaeleza kuwa muda wa kusubiri kwa watoto

waliosajiliwa kabla ya kupata huduma utakuwa siku 90 baada ya malipo kupokelewa kwenye akaunti ya benki ya NHIF. NHIF haitatoa kadi za uanachama za “Toto afya kadi” kabla ya siku 90.

Nilihakiki orodha ya wanachama wote waliojiandikisha kwa mwaka wa fedha 2020/21 katika vifurushi vya bima ya afya, ikiwa ni pamoja na tarehe zao za kujiunga na mfuko. Nilibaini kuwapo kwa wanachama 191 wa “Toto afya kadi” waliopata huduma kabla ya muda uliopangwa wa kusubiri.

Udhaifu huo unasababishwa na kutokuwa na udhibiti wa kutosha katika kuangalia ustahiki wa wanachama kupata huduma za mfuko wa taifa wa bima ya afya.

Ni maoni yangu kuwa kutoa huduma kwa wanachama wa “Toto afya kadi” kabla ya muda wa kusubiri uliobainishwa kunakiuka sera ya uanachama na kusababisha utoaji wa huduma kwa wanachama wasiostahili.

Napendekeza uongozi wa NHIF kuimarisha udhibiti kwenye mfumo, kwani unazuia utoaji wa huduma kwa wanachama kabla ya kukamilisha muda wa kusubiri uliowekwa.

5.2.11 Changamoto katika Mchakato wa Kubadili Kadi

Kifungu cha 2.2(1) cha mwongozo wa utekelezaji wa huduma za uanachama wa 2019 kinaeleza kwamba, ikiwa kitambulisho cha mchangiaji au mtegemezi kitapotea na hakijapatikana, mwanachama husika ataomba kubadilisha kadi ya uanachama na atalazimika kuwasilisha usajili uliojazwa ipasavyo. Fomu ya NHIF 1A yenye ripoti ya upotevu kutoka polisi na kulipa ada ya ubadilishaji ya shilingi 20,000.

Uchambuzi wangu wa ubadilishaji wa kadi zote za NHIF kwa kutumia mfumo wa AMMIS kwa mwaka wa fedha 2020/2021 ulibaini kuwapo kwa kadi 23 zilizobadilishwa ambazo malipo yalifanywa kupitia wanachama wengine wenye wasifu sawa wa uanachama.

Kuwapo kwa kadi za uanachama zilizobadilishwa bila malipo kumesababishwa na udhibiti dhaifu katika mchakato wa ubadilishaji wa kadi.

Ni maoni yangu kuwa kadi za uanachama zilizobadilishwa bila malipo zimesababisha hasara ya mapato kwa mfuko na kubadilisha kadi kwa kulipia ada zinazohitajika kupitia wanachama wengine kunaleta mwanya wa kubadili kadi bila malipo.

Napendekeza uongozi wa NHIF:

- (a) Kuweka viwango vya utaratibu wa kubadili kadi ili kuhakikisha kwamba ankara na malipo ya kadi zilizobadilishwa yanalipwa na mwanachama husika.**
- (b) Kuchukua hatua stahiki kwa wanachama ambao kadi zao zilibadilishwa bila malipo, na**
- (c) Kufanya utambuzi wa gharama zilizotolewa kwa kadi 17 na kufanya marejesho ya hasara.**

5.2.12 Madai Batili ya Shilingi 14,409,200 Yaliyolipwa

Wakati wa ukaguzi, nilihakiki madai yaliyowasilishwa na vituo vya afya kwenda mfuko wa taifa wa bima ya afya na kulipwa. Nilibaini kuwapo kwa madai 56 yanayoonesha wanaume waliopata huduma ya upasuaji (C/S) au huduma za kawaida za kujifungua. Pia, nilibaini kuwapo kwa wanachama 444 waliopata huduma ya kuchunguzwa picha kamili ya damu (full blood picture) zaidi ya mara moja kwa siku moja kwenye kituo kimoja (yaani hadi mara 30). Pia nilibaini kuwapo kwa malipo ya madai yanayorudiwa, pamoja na madai yanayoonesha wanachama wa NHIF waliopokea miwani ya kusomea zaidi ya mara moja wakati utaratibu unaruhusu kutoa miwani mara moja kwa mwaka.

Udhaifu huu umesababishwa na kukosekana kwa udhibiti katika kuangalia ustahiki wa wanachama kupata huduma maalumu ya kifurushi cha mfuko wa taifa wa bima ya afya wakati wa kuandaa wa madai.

Malipo ya madai haya yamesababisha hasara ya shilingi 14,409,200.00 kwa mfuko.

Napendekeza uongozi wa NHIF:

- (a) Kurejesha kiasi kilichopotea kutoka kwa watoa huduma za afya husika; na**
- (b) Kuboresha mifumo CMIS ili kuhakikisha kuwa mfumo unasaidia maafisa wanaohusika kuangalia uhalali wa madai yaliyowasilishwa.**

5.2.13 Madai 7,556 Yaliyolipwa kwa Jina Lisilo Sahihi la Mwenye Kadi

Kifungu cha 27-(2) cha Sheria ya Taifa ya Bima ya Afya ya mwaka 2019 kinaeleza kuwa Mfuko unaweza kukataa au kupunguza malipo ya madai ambayo ni ya uongo au yasiyo sahihi au pale mdai anaposhindwa bila sababu za msingi kuzingatia sheria au kanuni zinazohusu malipo ya madai yaliyotolewa chini ya Sheria hiyo.

Nilihakiki madai yaliyolipwa kwa kipindi cha kuanzia Julai 2020 hadi Juni 2021 na kubaini kuwapo kwa madai 7556 yaliyolipwa yenye jumla ya shilingi **69,175,190** ambayo yana majina yasiyo sahihi ya wapokeaji huduma ikilinganishwa na majina ya wenye kadi kwa namba za kadi husika.

Udhaifu huu umesababishwa na udhibiti duni katika kuhakiki majina ya wenye kadi wakati wa kushughulikia madai.

Ni maoni yangu kuwa malipo ya madai yamesababisha hasara isiyopungua shilingi **69,175,190** na kutengeneza mwanya wa kulipa madai ya huduma zinazotolewa kwa watu wasiostahiki.

Napendekeza uongozi wa NHIF:

- (a) Kupitia madai yote yaliyolipwa ili kuhakiki madai yaliyolipwa yenye majina ya uwongo au yasiyo sahihi ya mwenye kadi.**
- (b) Kurejesha kiasi kilichopotea kutoka kwa watoa huduma za afya husika; na**

-
- (c) Kuboresha mfumo wa CMIS ili kuhakikisha kuwa mfumo unaidhinisha majina ya wapokeaji huduma dhidi ya majina ya wenye kadi wakati wa uchakataji wa madai.

5.2.14 Upotevu wa Mapato Kutokana na Mfumo wa Malipo wa Kieletroniki Kutofanya Kazi

TANAPA ilibuni fomu ya kielektroniki (order form) kwa ajili ya kutumika kama utaratibu wa dharura iwapo mfumo wa malipo ya kielektroniki (e-permit) haupatikani kwenye milango ya hifadhi. Wakati wa kuingia ikiwa mfumo wa e-permit haupatikani, mtalii hupewa fomu ya kielektroniki ikionesha tarehe za kuingia na kutoka kama mbadala wa kibali cha kuingia hifadhini. Mfumo wa malipo ya kielektroniki unapokuwa unapatikana tena, fomu zote za kielektroniki zilizotolewa zinapaswa kufungwa kwa kubadilishwa kuwa vibali ambapo nambari ya malipo huombwa kwa malipo ya kibali husika. Wakati wa malipo ya wageni, maafisa wanaowajibika wanahitajika kuhakikisha kuwa fomu zote za kielektroniki zimebadilishwa kuwa vibali zinalipiwa kabla ya mgeni kuruhusiwa kutoka nje ya hifadhi.

Nilikagua fomu za kielektroniki zilizotolewa kuanzia tarehe 1 Julai 2019 hadi Mei 30 2021 nikabaini fomu 899 hazikufungwa. Hii inamaanisha kwamba hazikubadilishwa kuwa vibali wakati wa kuondoka. Kwa hiyo, fomu hizi hazikulipiwa ilhali huduma ilitolewa; hivyo, kusababisha upotevu wa mapato ya dola za Marekani 209,394.54 na shilingi 52,983,732.66.

Nilipouliza, uongozi ulinifahamisha kwamba fomu hizi zilifungwa baada ya timu ya ukaguzi kumaliza kazi ya ukaguzi. Hata hivyo, menejimenti haikuweza kutoa ushahidi kwamba malipo ya fomu yalifanywa baada ya kuzifunga.

Napendekeza uongozi wa TANAPA:

- (a) Kurejesha kiasi cha mapato yaliyopotea kwa kutokusanywa; na
- (b) Kuimarisha udhibiti kwenye mabeti ili kuhakikisha fomu zinalipiwa kabla ya kutoka na kuboresha ufuatiliaji wa fomu zilizofungwa ili kuhakikisha zimefungwa na kulipiwa.

5.2.15 Vibali Vilivyopitiliza Muda wa Kukaa kwenye Hifadhi Visivyo na Tozo ya Adhabu

TANAPA inatoa vibali vyenye ukomo wa muda wa kuingia na kutoka katika hifadhi za taifa. Taratibu za uendeshaaji wa kusimamia vibali zimeweka tozo ya adhabu kwa vibali vilivyopitiliza muda wa kukaa katika hifadhi. Kibali hufungwa wakati wa kutoka, na ikiwa kimekaa kupita kiasi adhabu inatozwa na inapaswa kulipwa kabla ya kuondoka. Ili kukaa zaidi ya muda wa kibali husika, mteja hutoa taarifa ya sababu za kupitiliza muda wa kibali. Sababu zikiidhinishwa na kiongizi wa lango la hifadhi, hazitozwi tozo ya adhabu. Sababu hizo zinazokubalika ni pamoja na tatizo la kutokupatatikana kwa mtandao wa kompyuta wakati wa kutoka, kutokupatatikana kwa huduma za mtandao za Makao Makuu ya TANAPA, na matukio yasiyotarajiwa kutokea kwa wageni wanapokuwa kwenye hifadhi.

Wakati wa ukaguzi, nilibaini vibali 46 vilivyopitiliza muda kwenye mfumo wa e-permit. Vibali hivi havikuwa na kumbukumbu ya tozo ya adhabu zilizolipwa. Jumla ya kiasi cha tozo za adhabu kilikuwa dola za Marekani 8,333.16 na shilingi 2,152,320.

Niliuliza sababu ya kuwapo kwa vibali viliyo wazi vilivyopitiliza muda, menejimenti ilijibu kuwa vibali hivi bado vilikuwa wazi wakati wa ukaguzi lakini vilifungwa baadaye. Hata hivyo, menejimenti haikuweza kutoa ushahidi wa kuthibitisha malipo ya adhabu kwa vibali vilivyobainika kuwa vimepitiliza muda. Pia, hapakuwa na ushahidi wa kuthibitisha kuwa vibali hivi vilikuwa na sababu zinazokubalika za kukaa zaidi ya muda husika bila kupewa tozo ya adhabu.

Kuwapo kwa vibali vilivyopitiliza muda wa kukaa ndani ya hifadhi husababishwa na udhibiti duni wa vibali vya kuondoka ndani ya hifadhi. Hivyo, kusababisha hasara ya shilingi 2,152,320 na dola za Marekani 8,333.16 kwa mamlaka husika.

Napendekeza uongozi wa TANAPA:

- (a) Kurejesha hasara iliyopatikana kutokana na kutokulipwa kwa tozo za adhabu kwa vibali vilivyopitiliza muda wa kukaa ndani ya hifadhi.
- (b) Kuweka udhibiti madhubuti ili kuhakikisha vibali vyote vinatolewa kwenye mfumo kwa wakati.

5.2.16 Kuwapo kwa Tokeni za Umeme Mbadala Zilizozalishwa bila Kuoneshwa Sababu

Nilipitia mchakato wa kuzalisha tokeni za umeme kupitia mfumo wa LUKU. Niliarifiwa kwamba tokeni hizi zinazalishwa na mfumo kupitia afisa mauzo, tokeni huwa zinatolewa wakati kuna haja ya kubadilisha tokeni zilizokataliwa, uhamisho wa tokeni kutoka mita moja kwenda nyingine, tokeni zilizounuliwa vibaya na wakati mita imeshindwa kupokea tokeni, n.k. Mchakato unahitaji mtumiaji anayetengeneza tokeni kubainisha sababu ya utengenezaji wa tokeni hiyo maalumu iliyobuniwa.

Hata hivyo, mapitio yangu ya ripoti za tokeni zilizozalishwa kwa mwaka wa fedha 2020/21 yalibaini kuwapo kwa miamala 365 iliyozalisha upya bila sababu jumla ya tokeni 439,587.60.

Ni maoni yangu kwamba hii inasababishwa na udhibiti duni wa uhakiki wa taarifa na ukosefu wa idhini ya mfumo ambayo inaleta mwanya wa utengenezaji wa tokeni kwa wateja wasiostahiki, hivyo kusababisha upotevu wa mapato.

Napendekeza uongozi wa TANESCO kuhakikisha mfumo unafanya uthibitishaji wakati wa uzalishaji wa tokeni na kuchunguza miamala 365 iliyozalisha upya jumla ya tokeni 439,587.60.

5.2.17 Vifaa vya POS Vilivyosanidiwa ambavyo Havikufanya Miamala

Ofisi ya Rais TAMISEMI imesimika na kusimamia Mfumo wa Taarifa za Ukusanyaji wa Mapato ya Serikali za Mitaa (LGRCIS). Mfumo wa LGRCIS unatumika kusimamia ukusanyaji wa mapato ya vyanzo ndani na Mamlaka za Serikali za Mitaa (LGAs).

Mfumo wa LGRCIS hurekodi miamala ya mapato yaliyokusanywa na benki zao. Vifaa vya POS hutolewa kwa wakusanyaji wa mapato ili kukusanya mapato. Hutolewa tu na kusanidiwa wakati wa mahitaji, hivyo vifaa vyote vya POS vilivyotolewa na kusanidiwa vinapaswa kufanya kazi ya kukusanya mapato.

Mapitio yangu ya orodha ya vifaa vya POS vilivyosajiliwa ilibaini kuwapo kwa vifaa 72 vya POS katika Halmashauri ya JiJi la Arusha na vifaa 31 vya POS katika Manispaa ya Kinondoni ambavyo havikuwa na miamala yoyote tangu viliposajiliwa.

Ni maoni yangu kuwa vifaa vya POS vilivyosajiliwa ambavyo havijawahi kufanya miamala vinaweza kutumika kukusanya mapato bila Mamlaka ya serikali za mitaa kufahamu; hivyo, kusababisha upotevu wa mapato.

Ninapendekeza uongozi wa TAMISEMI uanzishe utaratibu wa kutambua vifaa vya POS vilivyosajiliwa na havina miamala/havifanyi kazi kwa ajili ya kuchukua hatua zinazofaa kwa haraka.

5.2.18 Huduma Zinazotolewa kwa Wasio Wanachama wa Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya (NHIF)

Hospitali ya Rufaa ya Mkoa Amana inatekeleza Mfumo wa Kielektroniki wa Usimamizi wa Afya (E-HMS), mfumo jumuishi wa usimamizi wa huduma za afya kwa ajili ya kusimamia shughuli za hospitali. Mfumo wa E-HMS umeunganishwa na mfumo wa usajili wa wanachama wa Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya (NHIF) ili kuthibitisha nambari za kadi za bima ya afya kwa wagonjwa wanaohitaji huduma.

Ukaguzi wangu ulilinganisha huduma zinazotolewa kwa wanachama wa NHIF na hospitali ya Amana yenye kanzi-data ya wanachama wa NHIF na kubaini wagonjwa 325 katika e-HMS ambao walipewa huduma kama wanachama halali wa NHIF ilhali hawakuwa wanachama.

Hitilafu hii ilisababishwa na udhaifu katika ushirikiano kati ya mfumo wa e-HMS na NHIF. Kutokana na hali hiyo, hasara iliyoipata Hospitali ya Amana kutokana na dosari hiyo haitarejeshwa na NHIF.

Ninapendekeza kwamba hospitali ya Amana iwasiliane na NHIF ili kuimarisha uunganishaji wa mfumo wa E-HMS na mfumo wa wanachama wa NHIF kwa ajili ya uthibitisho bora wa uanachama.

5.2.19 Punguzo na Msamaha Ulioidhinishwa na Wafanyakazi Wasio Wafanyakazi wa Kitengo cha Misamaha

Nilibaini kwamba idara ya kazi ya kijamii katika hospitali ya Amana inatathmini uwezo wa wagonjwa kulipia huduma na kuidhinisha punguzo au misamaha.

Ukaguzi wa punguzo yaliyotolewa kupitia e-HMS kwa kipindi cha kuanzia tarehe 1 Julai 2020 hadi tarehe 30 Mei 2021 ulibaini punguzo la shilingi 13,662,300 ilioidhinishwa na wafanyakazi wasio wa kijamii kwa wagonjwa 400 kama ifuatavyo:

- (i) Punguzo la shilingi 11,511,400 lilitolewa kwa wagonjwa 319 na wafanyakazi wasio wa kijamii wa Hospitali ya Amana.
- (ii) Punguzo la shilingi 2,150,900 lilitolewa kwa wagonjwa 81 na wafanyakazi wa muda wa Hospitali ya Amana ambao majukumu yao hayakuwa ya kijamii.

Ukaguzi wangu pia ulibaini misamaha 289 iliyotolewa na wafanyakazi wasioidhinishwa, ambapo wafanyakazi wasio wa kijamii walitoa misamaha 243. Wafanyakazi wa muda ambao hawakuwa wafanyakazi wa kijamii kwa muda wa kuanzia tarehe 1 Julai 2019 hadi 30 Mei 2021 walitoa misamaha 46.

Kasoro iliyobainika ilisababishwa na haki nyingi katika mfumo wanazopewa wafanyakazi wasio wa kijamii, na kusababisha punguzo na misamaha isioidhinishwa.

Ninapendekeza kwamba Hospitali ya Amana ikague haki za utumiaji na ruhusa zinazotolewa kwa watumiaji wa mfumo kulingana na majukumu yao.

5.2.20 Kushindwa kwa Makampuni Kuwasilisha Mapato ya Kila Mwaka

Sehemu ya 128 (1) cha Sheria ya Makampuni [Kifungu cha 212] inasema kwamba kila kampuni itawasilisha kwa msajili marejesho ya kila mwaka yanayofuatana, ambapo marejesho hayo yanapaswa kufanywa kabla ya "tarehe ya kurejesha", ambayo ni: (a) siku ya kumbukumbu ya kuanzishwa kwa kampuni, au (b) ikiwa mapato ya mwisho ya kampuni yaliyowasilishwa kwa mujibu wa sura hii yalifanywa tarehe tofauti, basi ifuatwe kumbukumbu ya tarehe hiyo.

Nilitathmini ufanisi wa udhibiti wa mfumo wa usajili wa mtandaoni unaotumika na wakala wa usajili na utoaji leseni za biashara (BRELA). Uchambuzi wangu wa miamala ya kila mwaka ya kurejesha mapato na orodha ya kampuni zilizosajiliwa kutoka ORS kufikia tarehe 30 Juni 2021 ulibaini yafuatayo:

- a) Kampuni 41258 kati ya 47065 zilizosajiliwa hazikuwasilisha marejesho ya mwaka katika mwaka wa fedha uliokaguliwa.
- b) Mashirika 55 kati ya 70 yaliyo na umiliki wa serikali hayakuwasilisha marejesho ya kila mwaka kufikia tarehe 30 Juni 2021.

Jedwali Na. 5: Makampuni ambayo hayajarejesha mapato ya kila mwaka

S/N	Maelezo	Jumla ya kampuni ambazo hazitoi mapato ya kila mwaka	Ada ya mwaka shilingi	Kiasi (shilingi)
1	Kampuni zisizo na umiliki wa serikali	41258	22,000	907,676,000.00
2	Makampuni yenye umiliki wa serikali	55	22,000	1,210,000.00
3	Jumla	41313		908,886,000.00

Chanzo: Taarifa za mfumo ORS

Hii imesababishwa na kukosekana wa utaratibu wa kutambua na kujulisha makampuni ambayo hayakutoa gawio la kila mwaka katika mfumo wa ORS.

Kushindwa kwa makampuni 41258 (yaliyopatikana katika ORS) kuwasilisha gawio la mwaka kunaweza kusababisha upotevu wa mapato ya serikali ya jumla ya shilingi 907,676,000 (rejesho ya mwaka ni shilingi 22,000 kwa kila kampuni kwa mwaka).

Ninapendekeza uongozi wa BRELA:

- (a) Kuweka utaratibu madhubuti wa utambuzi wa kampuni ambazo hazijawasilisha marejesho ya mwaka kulingana na mahitaji.
- (b) Kuhakikisha kuwa mfumo wa sasa wa ORS unaotengenezwa unaweza kutoa ripoti ya kila mwaka ya hali ya malipo ya urejeshaji. Pia, mfumo unapaswa kuwa na uwezo wa kutuma barua pepe ya kueleza hali ya marejesho ya mwaka kwa makampuni.

5.2.21 Kutotatua Matatizo ya Wakulima kwa Wakati katika Mfumo wa M-Kilimo

Katika Wizara ya Kilimo nilipitia udhibiti wa mfumo wa kilimo wa simu (M-Kilimo). M-Kilimo inatoa huduma za mtandaoni, hasa huduma za *ugani mtandaoni*. Hili ni jukwaa la taarifa za soko la mazao ya kilimo ambapo wauzaji na wanunuzi hukutana mtandaoni. Taarifa nyingine za kilimo ni pamoja na hali ya hewa, pembejeo za kilimo, magonjwa na milipuko ya wadudu, kubadilishana ujuzi miongoni mwa maafisa ugani, pamoja na kutoa dirisha kwa Wizara kufuatilia utendaji kazi wa maafisa ugani katika shughuli zao za kila siku. Wakati wa ukaguzi, niliarifiwa kwamba hoja iliyowasilishwa na mkulima katika ngazi ya kijiji kupitia mfumo wa M-Kilimo inapaswa kujibiwa na afisa ugani ndani ya saa 24. Ikiwa haitashughulikiwa ndani ya muda huo, hoja itapandishwa hadi ngazi inayofuata (ngazi ya kata).

Kinyume na hilo, kufikia tarehe 16 Novemba 2021, niligundua kuwa hoja 5,543 hazikushughulikiwa. Kutokana na taarifa iliyotolewa tarehe 29 Septemba 2021, hoja hizo zilikuwepo kwa muda wa kuanzia siku moja hadi siku 316, ambapo 73% zilikuwa zikisubiri kwa zaidi ya siku 30, na 27% zilikuwa zikisubiri kwa muda wa siku moja.

Huduma za ushauri zinazotolewa baada ya mwaka mmoja zinakuwa hazifai na hazizai matunda, ambapo kwa muda mrefu wakulima wanaweza kupoteza hamu ya matumizi ya mfumo.

Napendekeza Wizara ya Kilimo kuboresha muda wa kukabiliana na matatizo ya wakulima.

5.2.22 Marejesho Yasiyostahiki ya Tiketi za Ndege

Shirika la Ndege Tanzania inatumia Crane PAX, mfumo unaomilikiwa na mzabuni kwa ajili ya usimamizi wa tiketi za ndege na uwekaji nafasi. Kutoka katika Mfumo wa Crane, kulikuwa na marejesho ya shilingi 86,107,721 kwa tiketi 363 ambazo hazikustahili kurejeshwa za daraja la X, G, na V. Pia ilibainika tiketi 162 za ndege zilitumika lakini pesa zilirejeshwa huku huduma ikiwa imeshatumika, kama inavyoonyeshwa kwenye **Jedwali Na. 6.**

Jedwali Na. 6: Muhtasari wa shughuli zisizostahiki za kurejesha pesa

S/N	SARAFU	Shughuli	KIASI
1.	Shilingi ya Tanzania	69	7,929,399.07
2.	Dola ya Marekani	50	3603.33
3.	Dola ya Australia	2	179.08
4.	Yuro	6	303.81
5.	Dola ya Kanada	7	493.32
6.	Pauni ya Uingereza	4	237.06
7.	Rupia ya India	18	125,967.54
8.	Kwacha ya Zambia	4	7,563.51
9.	Faranga ya Komoro	1	36,994.00
10.	Randi ya Afrika Kusini	1	1,763.71

Chanzo: Kuponi zilizorejeshwa kwa logi ya Crane cc

Kasoro zilizobainika zilisababishwa na haki nyingi zinazotolewa kwa watumiaji katika kuanzisha na kuidhinisha kurejesha fedha na ukosefu wa mapitio wa urejeshaji wa fedha ulioidhinishwa katika mfumo. Matokeo yake, udhaifu huu ulisababisha kurejeshwa pesa zisizostahiki kwa wateja, na kusababisha upotezaji wa mapato.

Ninapendekeza uongozi ATCL:

- (a) Kukagua haki zote za uingiaji kwenye mfumo zilizotolewa na kuhakikisha mgawanyo wa majukumu ya kuanzisha na kuidhinisha urejeshaji wa tiketi; na

-
- (b) Kuchunguza na tiketi zote zisizostahiki zilizorejeshwa na kuchukua hatua zinazofaa.

5.2.23 Upungufu katika Zoezi la Kuhamisha Bili za Wateja wa Maji

Wizara ya Maji ilianza kutumia mfumo wa MAJI-IS kwa mamlaka za maji mapema 2021. Miongoni mwa mamlaka za awali ni TANGA UWASA ambayo iliamia mfumo mpya Machi 2021 na ankara za maji za Aprili 2021 zilizalishwa katika mfumo mpya.

Nililinganisha taarifa kutoka mfumo wa awali wa TANGA UWASA kwa kutumia rekodi za bili za Machi 2021 kutoka mfumo wa awali na bili za Aprili 2021 zilizorekodiwa kutoka MAJI-IS. Uhakiki wangu ulibaini akaunti 41 za wateja katika mfumo wa awali ambazo hazikuwapo katika rekodi za bili za MAJI-IS.

Akaunti za wateja 41 ambazo hazijahamishiwa MAJI-IS inamaanisha kuwa Mamlaka haizalisha bili na kukusanya mapato kutoka kwa wateja husika.

Ninapendekeza kwamba Wizara ya Maji ifanye ukaguzi wa kina juu ya taarifa zilizohamishwa kwenda MAJI-IS kutoka mfumo wa awali katika WSSA zote ili kuwezesha akaunti zote zilizotumika kutoka katika mfumo wa awali wa kila WSA kuhamishwa ipasavyo kwenda MAJI-IS, sambamba na kuweka rekodi sahihi za akaunti za wateja.

5.2.24 Upungufu ya Uhamishwaji wa Taarifa Kutoka Mfumo wa Zamani wa Bili wa Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Iringa (IRUWASA)

Nilitathmini ufanisi wa mchakato wa kuhamisha data kutoka SBM kwenda MAJIS katika Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Iringa (IRUWASA). Ukaguzi ulibaini kuwa mchakato wa uhamiaji haukuwa na ufanisi.

Nilibaini kuwa hapakuwa na nyaraka za kulandanisha taarifa za fedha kati ya mfumo wa awali (SBM) na mfumo mpya ili kuhakiki kuwa uhamishaji wa taarifa ulifanikiwa.

Ni maoni yangu kwamba hali hii imesababishwa na kukosekana kwa ripoti ya mpango wa kuhamisha taarifa za uwiano uliokubaliwa na kusainiwa na wahusika.

Nina wasiwasi kuwa hitilafu hii inaweza kusababisha makosa ya taarifa za kifedha, hasa ya mapato na bakaa.

Ninapendekeza uongozi wa IRUWASA uhakikishe upatanisho wa kufunga salio katika SBM na kufungua salio katika MAJIIS unafanywa haraka iwezekanavyo kwa ajili ya uhamishaji data.

5.2.25 Kuwapo kwa Wateja ambao Hawakutozwa Bili za Maji

Ukaguzi wa MAJIIS kwa bili za maji za mwezi katika WSSA tatu (TANGA WSSA, IRINGA WSSA na MBEYA WSSA) ulibaini kuwapo kwa wateja wa mita za malipo ya awali ambao hawakutozwa bili katika baadhi ya miezi kama inavyoonyeshwa kwenye **Jedwali Na. 7**. Hii inaweza kuzuia ukusanyaji wa mapato kwa wakati.

Jedwali Na. 7: Wateja ambao hawakutozwa bili za mwezi katika Mamlaka za Maji tatu

S/N	Mamlaka za maji	Aprili	Mei	Juni
1	IRUWASA	46	15	91
2	Mbeya WSSA	23	87	78
3	TANGAWASA	N/A	28	29

Chanzo: Taarifa kutoka MAJI-IS na kupangiliwa na Mkaguzi

Napendekeza Wizara ya Maji iboreshe mfumo ili uweze kutambua wateja wasiotozwa bili na kutoa ripoti

5.2.26 Uhamishaji Usio Sahihi wa Salio la Wateja

Mnamo Januari 2021, DUWASA ilihamia kwenye mfumo mpya wa malipo ulioanzishwa na Wizara ya Maji. Ukaguzi wa uhamishaji wa data ili kubaini usahihi wa salio la wateja lililohamishiwa kwenye mfumo mpya ulibainisha kuwa salio la wateja 1,801 kufikia Desemba 2020 halikuhamishwa ipasavyo kutoka mfumo wa zamani wa SBM kwenda Mfumo mpya wa

Hii ilisababisha hasara ya shilingi 100,750,040.05 kwa wateja 1,289 waliokuwa na bili ambazo hazijalipwa ambazo hazikuhudumiwa katika bili za Januari 2021. Wateja 512 waliosalia walilipa zaidi kiasi cha malipo chao cha Desemba 2020, lakini kiasi chao cha ziada kilicholipwa hakikuzingatiwa katika bili za Januari 2021 na kusababisha kutozwa zaidi kwa shilingi 6,255,954.98.

Pia nilibaini akaunti 131 za wateja katika SBM ambazo hazijahamishiwa MAJI-IS.

Ninapendekeza uongozi wa DUWASA:

- (a) Kurejesha mapato kutoka kwa wateja ambao walitozwa bili za chini na kuwarejeshea pesa wateja waliolipishwa kupita kiasi; na
- (b) Kuhamisha akaunti za wateja 131 zilizosalia kwenda katika mfumo wa MAJI-IS na kuongeza bili ipasavyo

5.2.27 Mfumo Kutokokotoa Kiasi cha Bili kwa Mita Zilizoharibika

Ukaguzi wa usahihi wa tozo zilizowekwa katika mfumo wa EDAMS na MAJIS ulibaini kuwa ada ya mita iliyoharibika (shilingi 125,000) haijasanidiwa katika mifumo. Hii husababisha kiasi cha bili kuingizwa kwa mikono wakati wa utengenezaji wa bili. Mchanganuo wangu ulibaini miamala 185 ya mita zilizoharibika zilitozwa kiwango cha chini kilichosababisha hasara ya shilingi 12,121,380.00 kuanzia Mei 2018 hadi Mei 2021.

Kutokusanidiwa kwa kiasi cha tozo kwa mita zilizoharibika husababishwa na makosa ya kukusudia na bila kukusudia.

Ninapendekeza uongozi wa DUWASA:

- (a) Kusanidi viwango vya tozo kwa bili za mita zilizoharibika kwenye mfumo; na
- (b) Kurejesha hasara iliyosababishwa na wafanyakazi ambao walitengeneza bili husika.

5.2.28 Kutoidhinishwa kwa Baadhi ya Michakato ya Mfumo wa LUKU

Mapitio yangu ya utaratibu wa uidhinishaji kwenye mfumo wa LUKU ulibaini upungufu ufuatao:

- (i) Kukosekana kwa uidhinishaji katika uzalishaji wa tokeni, kwani mchakato huo umekabidhiwa kwa mtu mmoja tu na hakuna mchakato wa kuidhinisha kuthibitisha uhalali wa hatua hiyo;
- (ii) Kukosekana kwa utaratibu wa uidhinishaji wakati wa kubadili kwenda daraja la 4 la ushuru, afisa anayehusika anaweza kubadilisha daraja la ushuru. Hata hivyo, hakuna mchakato wa uidhinishaji ili kuhakikisha uhalali wa hatua iliyofanywa;
- (iii) Kukosekana kwa utaratibu wa uidhinishaji kwa ajili ya kusimamia akaunti au deni la mteja: Kusimamia akaunti au deni la mteja kunahusu kuunda akaunti ya benki na kusimamia salio la deni, ambapo afisa husika anaweza kurekebisha, kulipa, kusimamisha, au kufuta salio lililosalia. Hata hivyo, nilibaini kuwa mchakato huu hauna mchakato wa uidhinishaji katika mfumo ili kuhakikisha uhalali wa hatua iliyofanywa.

Nilipoulizia, menejimenti ilikubali kuwapo kwa hali hiyo, ambapo walieleza kuwa inatokana na ugumu na gharama ya kufanya mabadiliko katika mfumo kutokana na ukweli kwamba mfumo huo ulinunuliwa. Kwa maana hiyo, ingefaa pawe na udhibiti mbadala wa kufidia kama vile ukaguzi wa mara kwa mara ya shughuli zilizobainishwa. Badala yake, nilibaini kuwa hakuna udhibiti wa kufidia.

Nina wasiwasi kuwa hii inaweza kusababisha utoaji holela wa tokeni unaousisha mabadiliko ya daraja la ushuru na mabadiliko kufanywa kwenye salio la mteja kabla ya malipo kufanyika, hivyo kusababisha upotevu wa mapato ya serikali.

Napendekeza uongozi wa TANESCO uhakikishe kunakuwa na uidhinishaji; na endapo gharama za kuweka utaratibu za uidhinishaji ni kubwa, basi uwekwe utaratibu wa kufidia udhibiti kama vile kufanya ukaguzi wa mara kwa mara ya shughuli zilizobainishwa.

5.2.29 Kutokuwa na Usanidi wa Bei ya Kuuza Vifaa katika Mfumo wa SDM

Ukaguzi wa mchakato wa kuandaa gharama wakati wa zoezi la utafiti ulibaini kuwa bei za vifaa hazijabainishwa kwenye mfumo kabla, kwa hivyo zinaingizwa na mtu.

Nina maoni kwamba, hali hii husababishwa na ubainishaji duni wa mahitaji ya mfumo wakati wa hatua za ukusanyaji wa mahitaji na uundaji wa mfumo, kiasi cha kusababisha kutozwa kwa gharama za juu au za chini.

Ninapendekeza uongozi wa TANESCO kuhakikisha bei za vifaa zinapangwa mapema katika mfumo wa SDM ili kuepusha makosa ya makusudi na yasiyo ya kukusudia ambayo yanaleta mwanya wa shughuli za udanganyifu.

5.2.30 Udhaifu wa Utendakazi wa Mfumo katika Utoaji wa Malipo kwa Mawakala

Ukaguzi wangu wa mfumo wa T-PESA ulibainisha kuwa mfumo huo unaweza kukokotoa na kulipa kiotomatiki malipo ya wakala; hata hivyo, utendakazi(functionality) ulizimwa mwaka 2019.

Nilipouliza, niliarifiwa na uongozi kwamba hesabu ya kiotomatiki ilizimwa kwa sababu hailingani na mahitaji ya utendaji kazi wa mfumo. Kwa vile mchakato hauruhusu urekebishaji wa muamala ambao haukufanikiwa, hivyo wakala hupokea malipo kwa ajili ya miamala iliyofaulu na ambayo haikufaulu. Hivi sasa, hesabu ya malipo ya wakala hufanywa kwa mikono kupitia faili la 'Excel' ambalo hupakiwa kwenye mfumo wa T-PESA kwa ajili ya malipo.

Hii ni kwa sababu ya uainishaji duni wa mahitaji ya mfumo wakati wa kukusanya mahitaji na awamu za muundo wa ukuzaji wa mfumo.

Kukokotoa na kulipwa kwa malipo ya wakala kwa mikono kunaweza kusababisha malipo ya ziada au malipo duni kutokana na mfumo kushindwa kuthibitisha kiasi kilicholipwa kwa malipo ya wakala.

Ninapendekeza uongozi wa T-PESA uharakishe kuboresha mfumo wa T-PESA ili kushughulikia ukokotoaji kiotomatiki wa malipo ya kamisheni za wakala kulingana na mahitaji ya biashara.

5.2.31 Mapungufu katika Mfumo wa SARIS

Ukaguzi wangu wa Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili ulimakinikia ufanisi wa udhibiti katika mfumo wa SARIS. Mfumo wa SARIS ni kwa ajili ya usimamizi wa taarifa za wanafunzi zinazohusiana na usajili wa kozi mtandaoni, maendeleo ya kozi, matokeo na malipo ya ada za wanafunzi.

Ukaguzi wa mfumo wa SARIS ulibaini kasoro zifuatazo:

- (i) Kukosekana kwa muunganiko wa kiotomatiki kati ya moduli ya maombi ya chuo na moduli ya usajili. Orodha ya waombaji waliochaguliwa inapakiwa kwenye moduli ya usajili kwa kutumia faili la 'excel' ambalo limetayarishwa nje ya mfumo. Hatua hii huweza kusababisha madhara kwenye taarifa za mfumo kutokana na makosa ya kibinadamu au udanganyifu wa makusudi.
- (ii) Kukosekana kwa muunganiko kati ya mfumo wa SARIS na mfumo wa bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu ambapo orodha ya wanafunzi waliopata mkopo inatayarishwa nje ya mfumo na kuingizwa kwenye mfumo wa SARIS.
- (iii) Uwekaji wa malipo ya wanafunzi katika mfumo wa SARIS bila idhini. Malipo ya wanafunzi waliopata mkopo kutoka Bodi ya mkopo ya wanafunzi wa Elimu ya Juu yanawekwa kwa mkono kwenye mfumo na wahasibu baada ya kupokea malipo ya mkupuo. Hata hivyo, hatua ya uwekaji wa malipo haina idhini katika mfumo. Hii husababisha uwekaji wa malipo ambayo hayajaidhinishwa.

Udhaifu uliobainika unaweza kusababisha mchakato wa udahili usio sawia wenye kupunguza au kuzidisha taarifa za malipo ya wanafunzi, pamoja na kuwapo kwa mgawanyo usio sahihi wa mikopo ya wanafunzi.

Napendekeza uongozi wa Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili:

- (a) Kuhakikisha inakamilisha muunganiko kwenye mfumo kati ya moduli ya udahili wa wanafunzi na moduli ya usajili kwenye mfumo wa SARIS;**
- (b) Kuhakikisha inaunganisha mfumo wa Bodi ya Mikopo ya wanafunzi wa elimu ya juu kwa upangaji upya wa mikopo ya wanafunzi kwenye mfumo wa SARIS; na**
- (c) Kuweka utaratibu wa uidhinishaji wa zoezi la uwekaji wa malipo kwa njia isiyotumia mfumo kwenye mfumo wa SARIS.**

5.2.32 Kasoro katika Mfumo wa ‘Port Operations Application System’ (POAS) wa Mamlaka ya Bandari

Nilikagua ufanisi wa udhibiti wa mfumo wa ‘Port Operations Application System’ (POAS) wa mamlaka ya bandari Tanzania. POAS ni mfumo wa maombi ya shughuli za bandari. Mfumo wa POAS una moduli kuu tatu zinazoshughulikia usimamizi wa vyombo vya majini, usimamizi wa mizigo, na usimamizi wa malipo. Moduli ya malipo imeunganishwa na mfumo wa GePG kwa malipo ya kielektroniki.

Nilipitia mfumo na kubaini upungufu ufuatao:

- (i) Kukosekana kwa muunganiko na mifumo ya Shirika la Uwakala wa Meli Tanzania kwa ajili ya uhakiki wa meli zilizosajiliwa Tanzania. Ukaguzi wa vyombo vya majini (vessel) vilivyosajiliwa kwenye mfumo wa POAS ulibaini kuwa nambari za cheti cha meli zinazotolewa na Shirika la Uwakala wa Meli Tanzania huingizwa kwa mikono. Hii husababisha uingizaji wa nambari zisizo sahihi za vyeti na, hivyo, kuwa vigumu kuthibitisha uhalali wa vyeti hivyo.**
- (ii) Kukosekana kwa utaratibu wa kuhakiki idadi halisi ya abiria wanaobebwa kwa vyombo vya abiria (boti). Mamlaka ya bandari inatoza ada za upandaji wa vyombo vya majini kulingana na idadi ya abiria wa vyombo hivyo. Hata hivyo, idadi ya abiria (Manifest) inawasilishwa na mmiliki wa chombo kwa njia ya barua pepe, jambo ambalo linatia shaka kwa kuwa mamlaka ya bandari haihakiki.**

(iii) Kwa kawaida, mfumo hautozi ada za upandaji wa vyombo vya majini kwa meli za abiria badala yake ada huingizwa na mhasibu wakati wa kutengeneza ankara za malipo

(iv) Nambari ya Manifest kwa shehena inayotoka nje inaingizwa na wakala wa meli kwenye mfumo bila uhakiki wa mamlaka ya mapato Tanzania. Nambari ya Manifest ni ushahidi kwamba Mamlaka ya Mapato Tanzania kuwa imeidhinisha uagizaji. Hivyo basi, taarifa hizo kuingizwa bila uhakiki wa Mamlaka ya Mapato Tanzania husababisha hatari ya kughushi.

(v) Kutokuwapo kwa udhibiti katika kutoa misamaha, ambapo suala la uthibitishaji hufanywa na mtu mmoja pekee. Hii huweza kusababisha kutokea kwa makosa ya kukusudia au kutokusudia katika utengenezaji wa hati za malipo.

Hali ya mtu mmoja kutoa msamaha bila kuidhinishwa na mtu mwingine ni ithibati ya kutokuwapo kwa udhibiti. Hii huweza kusababisha kutokea kwa makosa ya kukusudia au kutokusudia (makosa ya kibinadamu) katika utengenezaji wa hati za malipo, kwa kupunguzwa kwa makusudi kiasi kinachotakiwa kulipwa.

Ni maoni yangu kwamba upungufu niliubainisha unaweza kusababisha upotevu wa mapato, pamoja na uwezekano wa kuwa na taarifa zisizo sahihi za mapato katika taarifa ya fedha.

Napendekeza yafuatayo kwa uongozi wa mamlaka ya bandari Tanzania:

- (a) Kuunganisha mfumo wa POAS na Mfumo wa 'TASAC Maritime Safety Security' kwa uthibitishaji wa usajili wa meli;
- (b) Kuweka utaratibu wa kuhakiki manifest ya vyombo vya abiria kwa ajili ya kukokotoa kwa usahihi ada za kupandia;
- (c) Kuimarisha mfumo wa POAS ili ada ya upandaji iwe inatozwa kiotomatiki;
- (d) Kuhakikisha maofisa wa mamlaka ya mapato Tanzania wanapata fursa ya kuhakiki taarifa za kuingiza na kutoa mizigo; na

-
- (e) Kutekeleza udhibiti wa misamaha iliyotolewa wakati wa uidhinishaji wa malipo.

5.2.33 Mfumo Kushindwa Kutoza Faini Sahihi kwa Tozo Zilizofikisha Muda wa Kutozwa Faini

Mfumo wa TMS hutoza faini ya adhabu ya shilingi 7500 kwa kila kosa baada ya siku saba kupita tangu kutokea kwa kosa au makosa ya ukiukwaji wa taratibu za usalama wa barabarani, adhabu hii haizidi shilingi 30,000 za kitanzania. Ukaguzi wangu wa miamala ya makosa ya barabarani kwa kipindi cha kuanzia tarehe 1 Januari 2017 hadi 30 Juni 2021 ulibaini miamala 16 ambayo ilitakiwa kutozwa faini kiasi cha Sh 165,000 kwa kuchelewa kulipa lakini haikutozwa. Pia, nilibaini miamala 25 ambayo ilitozwa adhabu kimakosa na mfumo kiasi cha Sh 225,000.

Hitilafu hii imesababishwa na usanidi usiofaa wa ukokotoaji wa adhabu ambayo imesababisha upotevu wa mapato.

Ninapendekeza uongozi wa Jeshi la Polisi kupitia upya usanidi wa adhabu na kurekebisha hitilafu iliyobainishwa.

5.2.34 Usimamizi Duni wa Vifaa vya POS

Mfumo wa TMS hutumia vifaa vya 'Point of Sale' (POS) katika ukusanyaji wa ada na adhabu za makosa yatokanayo na ukiukwaji wa sheria za usalama barabarani. Vifaa vya POS husanidiwa inapotokea uhitaji, kwa hivyo POS zote zilizotolewa na kusanidiwa hazipaswi kukaa bila kutumika.

Nilikagua mchakato wa kukusanya mapato ili kubaini ufanisi wa ubadilishanaji wa taarifa kati ya vifaa vya POS na mfumo wa TMS. Ukaguzi wangu ulibaini kuwapo kwa POS 89 zilizosajiliwa na zilizopo hewani katika mfumo wa TMS ambazo hazijawahi kurekodi muamala hata mmoja kwenye mfumo. Uchambuzi wangu unaonesha kuwa vifaa vya POS vilivyobainishwa vilisajiliwa kati ya tarehe 1 Julai 2019 na tarehe 26 Februari 2021. Ufuatiliaji zaidi wa sampuli nne za vifaa vya POS mkoani Dodoma ulibaini kuwa vifaa hivyo havipo kwenye orodha ya rejista ya POS ya mkoa. Hii inamaanisha kuwa havitambuliki ijapokuwa vimesajiliwa kwenye mfumo.

Nilipoiuliza menejimenti ya Jeshi la Polisi Tanzania, ilinifahamisha kuwa POS 89 za ukusanyaji wa mapato ni mali ya Maxcom na, hivyo, si sehemu ya mfumo wa TMS. Menejimenti ilisisitiza kuwa POS hazitumiki. Hata hivyo, nilibaini kuwa vifaa hivi vya POS vilisajiliwa kati ya Julai 2019 na Februari 2021, kipindi ambacho mkataba kati ya TPF na Maxcom ulikuwa tayari umekwisha.

Ni maoni yangu kwamba hii imesababishwa na usimamizi duni wa vifaa vya POS ambayo inaleta mwanya wa vifaa kutumika katika kukusanya mapato nje ya mfumo wa TMS na GePG.

Napendekeza uongozi wa Jeshi la Polisi Tanzania kufuatilia vifaa vya POS vilivyobainishwa na kubaini sababu za kutokufanya miamala na kuhakikisha kuwa havitumiwi vibaya

5.2.35 Tofauti ya Kiasi cha Tozo Kilichotakiwa Kulipwa na Kiasi Kilicholipwa kwenye Mfumo wa TMS na GePG

Mfumo wa TMS imesanidiwa kwa namna inayoruhusu kulipa kiasi cha tozo kikamilifu, hivyo kiasi kilicholipwa kwenye GePG kinapaswa kuwa sawa na kiasi cha tozo. Nililinganisha miamala ya tozo kutoka kwenye mfumo wa TMS na miamala inayolingana nayo kutoka katika mfumo wa GePG na kubaini tofauti ya kiasi cha shilingi 142,500.00 kati ya kiasi kilicholipwa kwenye GePG na kiasi kilicholipwa kwenye mfumo wa TMS kwa miamala 18 yenye nambari malipo zinazofanana. Jumla ya kiasi kilicholipwa kwenye mfumo wa TMS ni shilingi 742,500.00 wakati jumla ya kiasi kilichorekodiwa kwenye GePG ni shilingi 600,000.00. **Jedwali Na. 8** linachanganua zaidi.

Jedwali Na. 8: Tofauti ya kiasi cha bili kati ya TMS and GePG

S/N	Namba Muamala	ya Tarehe muamala	ya Kiwango katika TMS	Kiwango katika GepG	Tofauti (Sh)
1	18183405	2019-12-06	45,000	30,000	15,000
2	18169300	2019-12-06	45,000	37,500	7,500
3	18183650	2019-12-06	45,000	37,500	7,500
4	18211993	2019-12-07	37,500	30,000	7,500
5	18162307	2019-12-06	37,500	30,000	7,500
6	18207646	2019-12-07	37,500	30,000	7,500
7	17934660	2019-12-01	45,000	37,500	7,500
8	18160971	2019-12-06	37,500	30,000	7,500
9	17916894	2019-11-30	45,000	37,500	7,500
10	17889496	2019-11-30	45,000	37,500	7,500

S/N	Namba ya Muamala	Tarehe ya muamala	Kiwango katika TMS	Kiwango katika GepG	Tofauti (Sh)
11	18179730	2019-12-06	37,500	30,000	7,500
12	17953875	2019-12-01	45,000	37,500	7,500
13	18042208	2019-12-03	37,500	30,000	7,500
14	17893990	2019-11-30	45,000	37,500	7,500
15	17941030	2019-12-01	45,000	37,500	7,500
16	18157092	2019-12-06	37,500	30,000	7,500
17	18026892	2019-12-03	37,500	30,000	7,500
18	18031981	2019-12-03	37,500	30,000	7,500
TOTAL			742,500	600,000	142,500

Chanzo: Taarifa kutoka TMS.

Wakati wa ukaguzi nililifahamishwa kuwa sababu kuu ya tofauti hii ni kushindwa kwa mfumo wa GePG kuhuisha kiasi cha kulipwa kwa makosa yenye ada ya adhabu inayopatikana baada ya siku saba za kuchelewa kulipa tozo. Mfumo wa GePG huunda safu nyingine ya nambari ya malipo kwa tozo zenye adhabu. Menejimenti ilieleza zaidi kuwa hili ni tatizo kwa sababu GEPG inaruhusu utengenezaji wa nambari za kumbukumbu za malipo yenye kiasi tofauti cha kulipwa. Menejimenti ilieleza kuwa tatizo hili litajadiliwa na kutatuliwa kati ya Jeshi la Polisi Tanzania na timu ya GePG.

Maoni yangu ni kuwa hii inasababishwa na kutokuwa muunganiko sahihi kati ya mfumo wa TMS na GePG.

Kwa maoni yangu, hitilafu hii inasababisha upotevu wa mapato, ambapo kiasi kikubwa kinaonekana kimerekodiwa kuliko malipo halisi na kusababisha kufutwa kwa madeni yasiyostahiki. Pia inasababisha kuripoti mapato makubwa kuliko uhalisi.

Napendekeza uongozi wa Jeshi la Polisi Tanzania kuchunguza suala hili ili kubaini sababu ya kutokuwa usahihi wa muunganiko kati ya mfumo wa TMS na GePG na kurekebisha hitilafu hiyo.

5.2.36 Kutozwa kwa Makosa Mapya Kabla ya Kulipa Madeni ya Zamani kwenye Mfumo wa TMS

Nilipitia miamala kutoka kwenye mfumo wa TMS na kugundua miamala 73,202 (yenye nambari za malipo) yenye jumla ya shilingi 4,373,865,000.00 kwa muda wa takribani siku 707, ambapo 69% ya miamala ipo kwa zaidi ya siku 120 (miezi 4). Zaidi ya hayo, nilibaini

kuwa magari 6,198 yaliyotozwa kwa makosa mapya bila kulipa madeni ya zamani.

Udhaifu uliobainika umesababishwa na kutokutiliwa mkazo ulipaji wa mademi ya zamani na kuhakikisha wenye makosa hawaachwi isipokuwa baada ya kuwa wamelipa madeni yao.

Ni maoni yangu kuwa hii inasababisha kuwa madeni ya muda mrefu ambayo hayawezi kukusanywa.

Napendekeza uongozi wa Jeshi la Polisi Tanzania kuongeza vikwazo kwa wadaiwa wa makosa yatokanayo ya ukiukwaji wa sheria za barabarani na kuweka utaratibu wa kubaini kesi za kuwaachilia huru wadaiwa na kuwaonya askari wa usalama barabarani.

5.2.37 Kasoro katika Utambuzi wa Tozo Zilizojirudia kwenye Mfumo wa TMS

Nilipitia utaratibu wa kuondoa zilizojirudia katika mifumo ya TMS ambapo hutokea pale afisa anapotoza zaidi ya mara moja kosa moja kwenye POS. Tozo iliyojirudia ni nakala ya tozo yenye taarifa za nambari ya leseni, eneo, kitambulisho cha POS, kosa, nambari ya malipo na jina la afisa zinazofanana kwa makosa mawiili au zaidi. Uondaji wa tozo zilizojirudia kwenye mfumo unahusisha timu ya usaidizi kutafuta nambari ya usajili ya gari katika mfumo. Mfumo utaonesha nakala mbili zilizojirudia na afisa huzitambua kwa kuaangalia muda wa kutozwa kwa tozo hizo. Mfumo unaruhusu tozo moja tu kuondolewa na kuwekwa kwa alama ya 'imerudiwa' kwa mojawapo ya tozo iliyojirudia.

Hii imesababishwa na muundo hafifu wa utengenezaji wa mfumo.

Ni maoni yangu kuwa utaratibu wa sasa wa kutambua muamala wa tozo uliojirudia unatoa nafasi ya kufutwa kwa miamala ya tozo zisizojirudia. Pia, kuwapo kwa miamala ya tozo iliyojirudia kwenye mfumo husababisha kuwapo kwa taarifa za mapato zisizo sahihi.

Napendekeza uongozi wa Jeshi la Polisi Tanzania kuboresha mfumo ili kuzuia mfumo wa TMS kupokea miamala ya tozo iliyojirudia.

5.2.38 Kushindwa kwa Mfumo wa TANCIS Kurekodi Malipo ya Miamala Iliyotathminiwa

Katika tathmini yangu ya ufanisi wa mifumo ya kodi na mapato katika Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA), nilipitia mifumo ifuatayo: Revenue Gateway System (RGS), Computerized Driver's License System (CDLS), Central Motor Vehicles Registration System (CMVRS), Integrated Tax Revenue System (iTAX), na Tanzania Customs Integrated System (TANCIS). RGS ni lango la malipo ya kielektroniki, ambapo mifumo yote minne imeunganishwa kwa mifumo hii kuomba nambari ya malipo na kupokea taarifa ya malipo kutoka kwa GePG. Tathmini ya ushuru unaopaswa kulipwa hufanywa katika CDLS, CMVRS, iTAX na TANCIS ambapo taarifa hutumwa kwa RGS kwa ajili ya mahitaji ya nambari ya malipo.

Nilikagua shughuli za TANCIS kwa kuzilinganisha na RGS na rekodi za benki ambapo nilibaini yafuatayo:

- (i) Miamala saba iliyoruhusiwa yenye jumla ya kodi ya shilingi 64,357,553.00 katika tathmini ya TANCIS ambapo eneo la malipo yaliyolipwa ni tupu wakati malipo ya miamala yalionekana yamefanyika kwa ufanisi katika hatua ya “staging” kwenye TANCIS, mapato ya RGS na tamko la RGS.
- (ii) Miamala 17 iliyotathminiwa na kuruhusiwa yenye jumla ya kiasi cha kodi ya shilingi 708,286,235.00 bila ya kuwapo kwa rekodi za malipo katika tathmini ya TANCIS, wakati miamala hiyo ikiwa na rekodi ya kufanyiwa malipo katika RGS

Katika uchunguzi, niliarifiwa kuwa kushindwa kwa uboreshaji wa kiasi kilicholipwa katika rekodi za tathmini za TANCIS kulisababishwa na hitilafu ya mfumo (ikiwa ni pamoja na kukosekana kwa mtandao au hitilafu ya mfumo). Hata hivyo, hapakuwa na ushahidi wa tukio lililoripotiwa. Kuhusu kuwapo kwa miamala iliyotathminiwa na kutolewa bila rekodi za malipo, menejimenti ilinifahamisha kuwa mchakato wa malipo unaruhusu

marekebisho ya matamko hata baada ya KUTOLEWA au KUTOKA TANSAD na, kwamba, utekelezaji huo unahusu tu ulipaji wa kodi za ziada endapo marekebisho yatafanyika baada ya kutolewa.

Nilihusisha kasoro hizi na muunganisho duni kati ya TANCIS na RGS katika kuhakikisha kunakuwa na rekodi sahihi ya miamala iliyotathminiwa na kutolewa.

Nina wasiwasi kwamba kushindwa kurekodi kwa usahihi malipo ya miamala iliyotathminiwa na kutolewa kutasababisha kuwapo kwa rekodi za malipo isiyo sahihi katika TANCIS. Pia, kuruhusu marekebisho ya tamko baada ya kutolewa au kuondoka kwa TANSAD kunaleta mwanya wa upotevu wa mapato ya kodi ya ziada.

Napendekeza yafuatayo kwa menejimenti ya TRA:

- (a) Kuimarisha udhibiti wa mifumo unaotumika katika hatua za mchakato katika TANCIS, kurekebisha hitilafu iliyobainika na kuhakikisha uunganishaji mzuri na RGS;
- (b) Kuhakikisha kwamba inaimarisha mfumo wake wa udhibiti wa ndani katika matamko kwa kuzuia marekebisho yanayofanyika baada ya KUTOLEWA au KUTOKA TANSAD; na
- (c) Kutekeleza taarifa za malipo kwa TANCIS kwa miamala yote, ikijumuisha marekebisho baada ya kutolewa au kuondoka kwa TANSAD.

5.2.39 Magari Yanayosafirishwa Nje ya Nchi Yaliyosajiliwa Kutumika Nchini katika Mfumo wa CMVRS

Nilichukua rekodi ya magari kutoka kwenye mfumo wa CMVRS hadi kufikia tarehe 29 Juni 2021, na rekodi za magari yaliyoagizwa kutoka TANCIS kwa kipindi cha kuanzia tarehe 1 Julai 2020 hadi tarehe 29 Juni 2021. Kisha miamala hiyo miwili ilioanishwa ililinganishwa kwa kutumia namba ya “Chassis” ya magari kwa gari zilizosajiliwa kati ya Januari hadi Juni 2021 ambapo ilibainika kuwapo kwa magari 11 yaliyochakatwa chini ya utaratibu wa kodi (IM8) yenye jumla ya bili ya ushuru wa forodha ya shilingi 342,370,675 katika TANCIS lakini yalikuwa yamesajiliwa kwa

matumizi ya ndani katika CMVRS, na hivyo kusababisha kukwepwa kodi.

Ninahusisha udhaifu huu umetokea sababu ya mbinu duni za kufuatilia usajili wa bidhaa zilizoagizwa kutoka nje chini ya maghala yaliyowekwa dhamana na matamko ya usafirishaji dhidi ya matamko husika (IM4). Hakuna muunganisho kati ya TANCIS na CMVRS ili kuhakikisha hakuna pikipiki/gari lililosajiliwa katika CMVRS kwa matumizi ya ndani bila malipo ya kodi husika.

Nina wasiwasi kuwa hitilafu hiyo inasababisha ukwepaji wa kodi ya kisheria ya uagizaji, ushuru na VAT.

Napendekeza yafuatayo kwa uongozi wa TRA:

- (a) Kupitia mfumo wa CMRVS na kuzuia mwonekano wa magari yanayopitishwa kwenda nje (IM8) katika mchakato wa usajili kutoka TANCIS ili kutekeleza uzingatiaji wa taratibu za tamko la ushuru kwa matumizi ya ndani; na
- (b) Kuchunguza magari yaliyosajiliwa ili kubaini kuwa ushuru wote uliokwepa unakusanywa.

5.2.40 Malipo ya Ushuru katika RGS bila Nambari ya Tathmini ya Kodi (Nambari ya Malipo) kutoka kwa Mfumo wa ITAX

Kifungu cha 75 (4-6) ya Kanuni za Kodi za Mwaka 2016 kinaeleza kuwa Kamishna Mkuu atatoa hati ya kukiri kupokea malipo kwa mlipakodi ili kuthibitisha kuwa malipo ya kodi yameingizwa kwenye akaunti ya Kamishna baada ya benki wakala kuwa imehamisha malipo hayo kwenye akaunti ya Kamishna Mkuu katika Benki Kuu ya Tanzania na uthibitisho kutoka Benki Kuu ya Tanzania umepokelewa. Benki wakala itatoa miongozo na maelekezo kwa mlipakodi kuhusu taratibu za ulipaji wa kodi kielektroniki, ikijumuisha mahitaji ya: (a) Nambari ya Utambulisho wa Mlipakodi, (b) jina na anwani ya mlipakodi, (c) aina ya dhima ya kodi, (d) tarehe ya malipo, (e) kipindi cha dhima ya kodi, (f) mwaka wa dhima ya kodi, na (g) nambari ya tathmini ya kodi.

Nilikagua taarifa kutoka kwenye mfumo wa Revenue Gateway System (RGS) ambazo zilitoka kwenye mfumo wa ITAX. Jumla ya miamala 2,180,527 ya mapato kwa kipindi cha kuanzia tarehe 1 Julai 2020 hadi tarehe 31 Mei 2021 ilipitiwa na kubaini miamala 920,728 sawa na asilimia 42 yenye malipo ya kodi ya jumla ya shilingi 7,937,895,428,180.33 haina namba ya mdaiwa, kinyume na kanuni.

Hali hii ilisababisha na uthibitishaji duni wa ubadilishanaji wa taarifa kati ya mfumo ya ITAX na RGS kulingana na mahitaji ya kanuni. Pia, Benki zinaweza kuwa zimeshindwa kuagiza walipakodi kujaza maelezo ya muhimu ya lazima wakati wa malipo ya ushuru.

Nina wasiwasi kuwa serikali inaweza kupoteza mapato kutokana na kutopatanishwa kwa mapato ya kodi katika ITAX dhidi ya mapato ya awamu yanayohusiana kwenye mfumo wa RGS. Pia, itakuwa vigumu kuwa na rekodi sahihi ya deni la kodi bila ya kuwapo kwa namba za malipo ya kodi.

Ninapendekeza uongozi wa TRA utekeleze uthibitishaji wa taarifa kati ya ITAX na mfumo wa RGS ili kuthibitisha ukamilifu wa maelezo yote yanayohitajika kwa mujibu wa Kanuni yanaswa kwa ajili ya shughuli ya kupokea kodi.

5.2.41 Upungufu katika Mfumo wa Maombi Mtandaoni (OAS)

TBS inatumia mfumo wa “Online Application System” (OAS) kwa ajili ya kusimamia utoaji wa vibali vya uagizaji bidhaa na Uwekaji Viwango Jumuishi, Uhakika wa Ubora, “Metrology” na Mfumo wa Kupima (iSQMT) kwa ajili ya uwekaji na usimamizi wa viwango, Uhakikisho wa Ubora, Metrology na Upimaji wa sampuli. Pia, TBS ina Mfumo wa Malipo wa Kielektroniki (EPS) ambao ni mfumo wa kati wa maombi uliunganishwa na mfumo ya ndani ya bili ili kuanzisha na kuidhinisha bili. EPS huomba nambari za malipo ya bili na kupokea risiti za malipo ya bili kutoka GePG. Ukaguzi wa EPS ulibaini kuwapo kwa kiasi ambacho hakijarandana kati ya bili na risiti.

Nilikagua dondoo la bili na stakabadhi za miamala kutoka EPS ili kutathmini ukamilifu wa miamala hiyo na kubaini tofauti kati ya

kiasi cha bili na kiasi kilicholipwa. Nililinganisha kiasi cha bili na kiasi kilichopokelewa kutoka GePG. Nilibaini tofauti za miamala 7 kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 9**.

Nilipotaka ufafanuzi, menejimenti ilinijulisha kwamba hii inasababishwa na hitilafu ya mfumo, ambapo kwa bili ambazo zina vipengee vingi, mfumo wa EPS ulishindwa kujumlisha kiasi cha bili za bidhaa zote. Badala yake, mfumo huchagua kiasi cha bili za bidhaa moja na huchukulia kama jumla ya bili nzima na kisha kuomba nambari ya malipo kutoka kwa GePG.

Jedwali Na. 9: Bili za EPS zilizotofautiana na malipo yaliyopokelewa GePG

S/N	Na ya Ankara	Tarehe ya Ankara	Namba ya Ankara malipo	Kiasi cha kwenye risiti	Kiasi cha ankara	Kiasi cha risiti
1.	201774	11/23/2020 19:07	991500175708	30,000	353,274	30,000
2.	232049	3/17/2021 13:01	991500247660	50,000	100,000	50,000
3.	232056	3/17/2021 13:02	991500247408	50,000	100,000	50,000
4.	232108	3/17/2021 16:26	991500247407	50,000	100,000	50,000
5.	253803	3/17/2021 13:12	991500247408	50,000	100,000	50,000
6.	254270	3/17/2021 13:01	991500247660	50,000	100,000	50,000
7.	254274	3/17/2021 13:01	991500247660	50,000	100,000	50,000

Chanzo: Bili za malipo ya kieletroniki na malipo yaliyolipwa

Ni mtazamo wangu kuwa hii imesababisha upotevu wa mapato kutokana na huduma kutolewa kwa gharama ndogo ikilinganishwa na gharama halisi.

Ninapendekeza uongozi wa TBS kurekebisha kasoro za mfumo wa EPS na kuhakikisha mfumo unatoa bili sahihi.

5.2.42 Viwango Visivyo Sahihi Vinavyotozwa katika Utoaji wa Kadi

Wakati wa ukaguzi, niliarifiwa kuwa hakuna malipo ya awamu yanayopokelewa katika malipo ya kadi. Ukaguzi wa malipo ya kadi kutoka kwa miamala ya GePG ulibaini kuwapo kwa malipo yenye kiasi kidogo kuliko kiwango kinachotakiwa na kusababisha kutokusanywa kwa mapato kunakofikia shilingi 4,810,088.

Nina maoni kuwa upungufu huu unachangiwa na kutokuwapo na muunganiko kati ya PMS na GePG.

Nina maoni kwamba upungufu huu umesababisha malipo ya chini ya kadi na, hivyo, kupoteza mapato ya serikali.

Ninapendekeza uongozi wa TAA kujumuisha PMS na GEPG na kuhakikisha kuwa utozaji unafanywa ndani ya PMS na viwango vya utozaji vinapaswa kupangwa kwenye mfumo.

5.2.43 Udhhibiti Usiofaa wa Viwango Vinavyotozwa kwa Wateja wa Kadi

Nilifanya ukaguzi wa kubaini kama viwango vya kadi zinazotozwa na viwango vilivyowekwa katika PMS vimewekwa kwa mujibu wa utaratibu rasmi uliopitishwa na uongozi. Katika ukaguzi wangu, niligundua waraka no.AE.450/616/01/96 wa tarehe 27 Mei 2020 unabainisha tozo zinazotumika katika mfumo wa PMS pekee ambazo ziliendana na tozo zilizowekwa kwenye mfumo lakini haukubainisha tozo za kadi.

Udhaifu huu unasababishwa na muundo usiofaa wa mfumo katika kuweka viwango vinavyotozwa kwenye kadi.

Nina wasiwasi kuwa kukosekana kwa nyaraka halali zinazobainisha viwango vinavyopaswa kutozwa kunaweza kutoa mwanya wa upotevu wa mapato kwa kutoza viwango tofauti kwa wamiliki wa kadi tofauti kwa kukusudia au bila kukusudia.

Ninapendekeza uongozi wa TAA uandae mwongozo rasmi ambao unafafanua kwa uwazi viwango vya maegesho na muda unaolingana wa maegesho, adhabu na ada zote za kadi zenye tarehe ya mwisho wa matumizi.

5.2.44 Upungufu katika Mfumo wa RIMS

Katika ukaguzi wa TMDA, nilikagua ufanisi wa mfumo wa Regulatory Information Management System (RIMS) ambao unatumika kwa ajili ya usimamizi wa usajili wa bidhaa za matibabu, marufuku ya bidhaa, usajili wa majengo na kutumika kupokea maombi ya majaribio ya kimatibabu.

Ukaguzi wangu uligundua kasoro zifuatazo katika mfumo wa RIMS:

- (i) Kuwapo kwa wateja ambao hawakutozwa ada za ukaguzi wakati wa usajili wa majengo mapya;
- (ii) Kuwapo kwa maelezo yasiyoeleweka katika ankara iliyotolewa ambapo haisemi kwa uwazi aina za ada; na
- (iii) Kuwapo kwa wateja waliotozwa ada za ucheleweshaji wa kuhuisha upya majengo wakati wa usajili wa majengo mapya.

Pia, nilipitia orodha ya bidhaa za kitabibu zilizoagizwa kutoka nje ya nchi kwa mwaka wa fedha 2020/21. Nilibaini kuwapo kwa kibali cha kuagiza dawa zilizosajiliwa zenye thamani ya dola za Marekani 48,100 ambazo zilitolewa bila malipo ya ada ya shilingi 2,200,094. Uchambuzi ulibaini kuwa bidhaa hizo zilitolewa bandarini kwa mafanikio licha ya idhini iliyotumika kuonesha kuwa hakuna malipo yaliyofanywa

Ninahusisha udhaifu uliobainika na ukosefu wa uhusiano kati ya mchakato wa biashara na vigezo vinavyotumika katika kuandaa bili katika mfumo.

Nina wasiwasi kuwa udhaifu uliobainika unaweza kusababisha yafuatayo: kutoza ada ndogo au zaidi kutoka kwa wateja; kuzalisha bili ambazo hazihusiani na aina za maombi; pamoja na kupoteza mapato kutokana na kufanikiwa kuagiza dawa kutoka nje ya nchi bila malipo ya ada ya kuagiza.

Ninapendekeza yafuatayo kwa uongozi wa TMDA:

- (a) Kurejesha kiasi kilichopotea kutoka kwa wateja husika;
- (b) Kurejesha fedha kwa wateja waliotozwa zaidi;
- (c) Kurekebisha mfumo ili mteja atozwe kuhusu aina ya maombi husika; na
- (d) Kuimarisha mifumo ya maombi ya RIMS ili kuhakikisha kuwa inakagua hali ya malipo kabla ya uchapishaji wa kibali.

5.2.45 Upungufu katika Mfumo wa Noming

Nilikagua udhibiti na ufanisi wa mfumo wa Noming unaotumiwa na Tanzania Standard Newspaper. Mfumo huu una vipengele vilivyounganishwa vya upokeaji, malipo, na usimamizi wa matangazo yatakayochapishwa kwenye magazeti yake.

Ukaguzi wa mfumo umebaini upungufu ufuatao katika suala la udhibiti:

- (i) Udhibiti duni wa kuhakikisha matangazo yanalipwa kabla ya kuwasilishwa kwa wabunifu wa michoro na kuchapishwa kwenye gazeti. Hakuna utekelezaji wa kuwapo kwa uthibitisho wa malipo kama njia ya udhibiti wa kuruhusu uchapishaji wa matangazo.
- (ii) Ukosefu wa muunganisho kati ya mfumo Noming na Mfumo wa GePG. Nambari za malipo huombwa moja kwa moja kutoka kwa GePG badala ya kuombwa kupitia mfumo wa Noming wakati wa kuandaa ombi la tangazo. Nambari za malipo huingizwa na mtu kwenye mfumo wa Noming.

Ukaguzi wa matangazo yaliyoidhinishwa kutoka katika mfumo wa Noming ulibaini kuwapo kwa maagizo 16 ambayo yaliundwa na kupitishwa na mtu huyohuyo.

Makosa yaliyobainika yanachangiwa na kutozingatiwa kwa vidhibiti muhimu vya utendakazi wakati wa kubuni na utumiaji wa mfumo wa Noming.

Nina wasiwasi kuwa udhaifu uliobainika unaweza kusababisha upotevu wa mapato.

Ninapendekeza yafuatayo kwa uongozi wa TSN:

- (a) Kuunganisha mfumo wa Noming na GePG ili nambari za malipo zitolewe moja kwa moja kulingana na kiasi kinachotozwa na mfumo wa Noming wakati wa kuunda agizo;
- (b) Kurekebisha kipengele cha uandaaji wa tangazo ili kuhakikisha maombi yote yanayotumwa kwa wabunifu wa michoro yawe

yamelipwa, maudhui na michoro ya matangazo yanaweza kupakiwa kwenye mfumo wa Uteuzi kabla ya kuidhinishwa kisha baada ya kuidhinishwa kupatikana kwa wabunifu wa michoro badala ya matumizi ya “folder” ya pamoja ambayo haina vikwazo; na

- (c) Kuimarisha udhibiti ili kuhakikisha kuna mgawanyo wa majukumu katika mfumo wa Noming kuanzia uundaji na uidhinishaji wa maombi ya matangazo.

5.2.46 Kutokuwapo kwa Rekodi Kuhusiana na Kufunguliwa/Kufungwa kwa Mageti Kunakofanyika Nje ya Mfumo na Kukosekana kwa Utaratibu wa Kushughulikia Matukio ya Dharura

Katika ukaguzi wangu wa PMS, nilijifunza kuwa mfumo huidhinisha nambari ya gari lililonaswa, kisha kufungua kizuizi kwa gari kuondoka. Lango hujifunga lenyewe baada ya gari kutoka ili kuhakikisha hakuna gari lingine linalotoka bila kuthibitishwa. Hata hivyo, tarehe 29 Julai 2021 katika JNIA TB1, niliona kuwa lango la kutokea lilibaki wazi kuruhusu magari kupita bila kuthibitishwa hadi lilipofungwa kwa mikono.

Licha ya kutokea kwa tukio lililobainika, nilibaini pia kuwa mfumo haukuwa na kumbukumbu za shughuli za tukio lililobainishwa. Zaidi ya hayo, nilibaini kuwa hakuna utaratibu unaotumika kushughulikia dharura hizo.

Kasoro iliyobainishwa inahusishwa na kutokuwapo kwa uzingatiaji wa hatari inayohusishwa na ufunguzi wa milango na kufungwa kwa mikono.

Nina maoni kwamba hii inaweza kutengeneza nafasi ya magari kuingia na kutoka bila kulipa ada ya maegesho na, hivyo, kupoteza mapato ya serikali.

Ninapendekeza yafuatayo kwa uongozi wa TAA:

- (a) Kuhakikisha mfumo unarekodi kumbukumbu za kufungua na kufunga mageti, na kuwa na rekodi ya magari yanayoingia na

kutoka wakati kizuizi kinafunguliwa na kufungwa kwa mikono; na

- (b) Kuweka utaratibu wa kushughulikia dharura na kuweka kikomo cha jukumu la kuidhinisha kufungua na kufunga kizuizi kwa mikono kwa wafanyakazi wachache.

5.2.47 Kuwapo kwa Mifumo Miwili ya Udhiditi ya Uthibitishaji wa Kuingia na Kutoka kwa Magari Inayofanya Kazi Sambamba na Kuingiliana.

Wakati wa ukaguzi, niligundua kuwa kwenye eneo la kutokea, lango linaweza kufunguka lenyewe baada ya uthibitishaji wa nambari ya gari iliyosomwa na kamera au kwa kutumia kadi ambayo hutolewa kwa wafanyakazi wa TAA, wakazi wa kudumu, na watoa huduma baada ya kusajiliwa kwenye mfumo. Kadi itatumika kama njia mbadala ya uthibitishaji. Hata hivyo, wakati wa ukaguzi, nilibaini kuwa kutumia kadi kufungua lango kunazuia mchakato wa uthibitishaji wa gari kwa kutumia kamera, ambapo gari huruhusiwa kuondoka bila namba yake kuthibitishwa ili kuhakikisha kuwa ni gari halali linaruhusiwa kupita. Hii inathibitishwa na rekodi ya mfumo kwa sampuli za magari ambayo hayana namba za leseni kama inavyooneshwa **Jedwali Na. 10.**

Jedwali Na. 10: Rekodi za sampuli za magari yasiyo na nambari za leseni (#NOLPN)

Muda wa Muamala	Kifaa	Aina ya kadi	Kampuni	Nambari ya leseni
29.07.2021 07:18:39	Geti Na. 3 la kuingilia JNIA	Kadi ya msimu	TAA STAFF	#NOLPN
29.07.2021 08:21:05	Geti Na. 2 la kuingilia JNIA	Kadi ya msimu	TAA STAFF	#NOLPN
29.07.2021 08:00:18	Geti Na. 2 la kuingilia JNIA	Kadi ya msimu	ATCL	#NOLPN
29.07.2021 19:48:04	Geti Na. 2 la kuingilia JNIA	Kadi ya msimu	ATCL	#NOLPN

Chanzo: Rekodi za mfumo kutoka PMS na kupangiliwa na Mkaguzi

Niliarifiwa kwamba udhaifu uliobainika unasababishwa na undeshaji sambamba wa mifumo miwili ya uthibitishaji; ambapo, mfumo uliundwa mahsusi kwa ajili ya kutumia mojawapo ya ama Nambari ya gari au Kadi.

Nina wasiwasi kuwa kuwapo kwa utaratibu huu kunaleta mwanya wa uwezekano wa kutumia kadi moja watu wengi au utoaji wa kadi kwa watumiaji na magari wasiostahiki, hivyo kupoteza mapato ya serikali.

Ninapendekeza yafuatayo kwa uongozi wa TAA:

- (a) Kuchagua Mfumo mmoja wa Kudhibiti kwa ajili ya uthibitishaji wa magari ya kuingia na kutoka; na**
- (b) Kuweka utaratibu madhubuti wa kushughulikia matukio ya dharula kwenye nambari ya nambari au tatizo la mtandao kulingana na taratibu kama udhibiti wa kufidia.**

5.2.48 Kutofuata Taratibu za TAA Zinazoelekeza Tarehe ya Kuisha Matumizi ya Kadi

Wakati wa ukaguzi, niliarifiwa kuwa tarehe ya kuisha matumizi ya kadi za madereva wa gari ndogo za abiria (taxi) ni tarehe 5 ya kila mwezi, wakati kadi za wafanyakazi wa TAA na taasisi nyingine za binafsi/za umma zinaisha tarehe 31 Oktoba ya kila mwaka; hii ni bila kujali tarehe ambayo kadi ilitolewa. Uhakiki wa kadi za msimu zilizotolewa ulibaini upungufu ufuatao:

- (i) Kuwapo kwa kadi 78 zinazotolewa kwa wafanyakazi wa mashirika ya umma na kumalizika muda wake zaidi ya tarehe 31 Oktoba 2021; na**
- (ii) Kuwapo kwa kadi 1108 ambazo zilipaswa kuisha tarehe 31 Oktoba 2020 lakini ziliwekwa kuisha tarehe 31 Oktoba 2021.**

Nina maoni kuwa kasoro hizi zinachangiwa na zoezi la uingizaji wa tarehe ya mwisho wa matumizi kufanywa na mtu badala ya mfumo kuundwa kubainisha tarehe ya mwisho wa matumizi wenyewe.

Nina wasiwasi kuwa kutofuatwa kwa tarehe ya kuisha kwa kadi za TAA kunaweza kuleta mwanya kwa baadhi ya kadi kutumika bila ya kufanyiwa malipo na, hivyo, kupoteza mapato ya serikali.

Ninapendekeza uongozi wa TAA kuhakikisha kuwa kadi zote zinawekwa kufuata tarehe ya mwisho ya matumizi iliyobainishwa.

5.2.49 Kuandaliwa kwa Bili na Kuanzisha Matumizi ya Kadi Nje ya Mfumo

Mapitio yangu ya mchakato wa kuwezesha kadi (kusitishwa kwa matumizi ya kadi hufanyika kila tarehe 31 Oktoba) yalibainisha kuwa mchakato wa utozaji unafanyika nje ya mfumo licha ya kuwapo kwa utendakazi katika kituo cha malipo ya kiotomatiki, hivyo mapato yake hayawezi kufuatiliwa kutoka kwenye mfumo wa maegesho ya gari.

Hii inasababishwa na kutotumika kwa vipengele vya mfumo kwa sababu ya uelewa duni na kutoa uwezo wa kuwezesha kadi nje ya mfumo.

Nina maoni kuwa hii inaweza kusababisha upotevu wa mapato kutokana na kuwezesha kadi ambazo hazijalipwa. Pia, upangaji tofauti wa makundi ya kadi unaweza kusababisha kutolewa bila kujali kiasi kilicholipwa, wateja wanaweza kulipia kadi ya kila mwezi ya msimu na kupatiwa kadi ya kutimika kwa mwaka mzima.

Ninapendekeza uongozi wa TAA utoe elimu kwa watumiaji kuhusu utendaji wa mfumo wa kuwezesha kadi na kuondoa uwezo wa kuwezesha kadi nje ya mfumo.

5.2.50 Upungufu katika Mfumo wa Kihisibu wa Votebook katika Chuo Kikuu Dodoma

Katika ukaguzi wangu wa Chuo Kikuu cha Dodoma (UDOM) ufanisi wa udhibiti mifumo kwenye mfumo wa uhasibu wa votebook, niligundua kuwapo kwa miamala inayofikia shilingi 65,606,650 iliyorekodiwa bila ya kuwapo kwa ushahidi wa malipo kutoka benki.

Nilikagua taarifa za hesabu za fedha katika mfumo wa Votebook kwa kipindi cha Julai 2019 na Machi 2020 na kugundua kuwapo kwa miamala 138 kwenye mfumo wa votebook inayogharimu kiasi cha shilingi 65,606,650 bila ya kuwapo kwa taarifa kutoka GePG na benki kuhusu miamala yake.

Menejimenti ilinijulisha kuwa hii kasoro ilisababishwa na kushindwa kwa mfumo katika kugawanya malipo makubwa yaliyopaswa kufanywa kwa makundi ya wanafunzi waliopo kwenye aina moja ya ufadhili. Hii ilisababisha zoezi la malipo kufanyika kwa njia mbadala ya kuwalipa wanafunzi nje ya mfumo na kurekodi taarifa za malipo kwenye hesabu husika za fedha.

Kasoro hii imesababishwa na kukosekana kwa udhitibi sahihi katika votebook wa uingizaji wa taarifa wa malipo ya wanafunzi. Hii imechangiwa pia na mfumo wa votebook kutokuwa na utaratibu wa malipo mengi kwa walengwa pamoja na kurekodi kwenye akaunti zao.

Kasoro hii imesababisha hasara ya shilingi 65,406,200.00 kwa UDOM kutokana na utolewaji wa huduma kwa wanafunzi bila ya kuwapo kwa malipo haya.

Ninapendekeza uongozi wa UDOM kchunguze miamala husika, kurejesha fedha zilizopotea na kuchukua hatua dhidi ya wafanyakazi wote waliohusika katika kurekodi miamala hiyo.

5.2.51 Malipo ya Mashaka Yaliyorekodiwa na Afisa TEHAMA

Ukaguzi wa miamala ya malipo kutoka katika mfumo wa COSIS ulibainisha kuwa afisa TEHAMA alikuwa na akaunti mbili kwenye mfumo zenye nambari za utambulisho wa wafanyakazi 18 na 330. Akaunti ya kwanza ina jukumu kusanidi programu, huku ya pili ina jukumu la msaidizi wa kiutawala.

Kwa hiyo, afisa wa TEHAMA alitumia vibaya haki aliyopewa kwa kutuma miamala miwili ya malipo ya shilingi 370,000 na shilingi 50,400 kwa kutumia risiti namba EC10041594887. Pia alichapisha miamala miwili ya malipo kwa kutumia nambari ya malipo 995420050638 yenye kiasi cha shilingi 370,000 na shilingi 10,000. Kiasi cha shilingi 10,000 kililipwa kupitia Benki ya NMB wakati malipo ya shilingi 370,000 na shilingi 50,400 hayakupatikana benki.

Kutokana na hali hiyo, chuo kilipata hasara kutokana na vitendo vya uwongo ambavyo vilirekebisha madeni ya wanafunzi bila malipo halisi kupokelewa na chuo.

Ninapendekeza yafuatayo kwa Uongozi wa CBE:

- (a) Kutekeleza mgawanyo wa majukumu, kutoa haki za utumiaji mfumo kulingana na majukumu na kufanya ukaguzi wa watumiaji mfumo mara kwa mara;
- (b) Kuchunguza vitendo vya wasimamizi wa mfumo ya mfumo yote na kubaini kiwango cha matumizi mabaya ya haki ya katika mfumo;

5.2.52 Kushindwa kwa Mfumo wa Utozaji Kuhesabu kwa Usahihi Matumizi ya Maji

Nilibaini miamala 23,304 ya bili zilizorekodiwa katika SBM ilitokana na ukokotoaji usio sahihi wa matumizi ya maji; hivyo, malipo ya maji ya mteja yalikuwa ya chini au yalizidishwa. Mfumo huhesabu matumizi ya maji kwa kuondoa usomaji wa awali kutoka kwa usomaji wa sasa. Kutokana na hali hiyo, miamala ya bili 144 ilitozwa pungufu na kusababisha hasara ya shilingi 122,996,810.00. Kwa upande mwingine, miamala ya bili 23,160 ilitozwa zaidi kwa shilingi 703,056,335.00 kama inavyoonekana kwenye **Jedwali Na. 11**.

Jedwali Na. 11: Taarifa za kutoza zaidi/chini ya kiwango kwa wateja.

Eneo	Aina ya Matumizi	Tozo iliyoizidishwa (Sh)	Tozo pungufu (Sh)
Chamwino	Matumizi ya majumbani	43,007,904.00	30,424,120.00
	Taasisi	1,908,360.00	1,956,240.00
	Matumizi ya biashara	3,637,060.00	
Dodoma	Matumizi ya majumbani	376,541,685.00	52,054,450.00
	Taasisi	202,249,224.00	33,606,900.00
	Matumizi ya biashara	75,712,102.00	4,955,100.00
JUMLA		703,056,335.00	122,996,810.00

Chanzo: Taarifa za bili za maji kutoka mfumo wa SMB na kupangiliwa na Mkaguzi

Hii ilisababishwa na hitilafu katika mfumo na uwezekano wa mabadiliko yasiyoidhinishwa ya matumizi ya maji katika kanzidata.

Napendekeza yafuatayo kwa uongozi wa DUWASA:

- a) Kuanzisha utaratibu wa kufuatilia, kurekodi na kukagua masuala ya mfumo ambayo yanaweza kusababisha upotevu wa mapato, na
- b) Kuzuia ufikiaji na haki za kubadilisha au kurekebisha taarifa katika kanzidata.

5.2.53 Ushuru wa Maji Usio Sahihi Uliosanidiwa katika Mfumo wa Utozaji

Nilibaini kuwa katika ukanda wa Chamwino, DUWASA imeshindwa kukusanya shilingi 6,547,440.40 kuanzia Julai 2019 hadi Mei 2021. SBM ilitumia ushuru usio sahihi. Katika ukaguzi huo, Menejimenti ilijibu kuwa Kanda ya Chamwino ilianza kuwa sehemu ya DUWASA rasmi Juni 2020. Baadaye, ilijitetea zaidi kuwa DUWASA iliagizwa kutopandisha ushuru kwa mujibu wa agizo la CHAMWINO WSSA na kuwasilisha barua ya ushahidi - FB.265/434/01/VOL.1 /21 ya tarehe 29 Juni 2020 kutoka EWURA. Niliona kuwa kuahirishwa kwa ushuru mpya kulianza tarehe 1 Julai 2020 hadi tarehe 31 Desemba 2020, ambapo miamala yote iliyofanywa katika kipindi hicho haikujumuishwa.

Menejimenti ya DUWASA ilidai sababu ya suala hili ni kushindwa kusanidi uhuishaji wa ushuru mpya katika mfumo wa utozaji.

Nina wasiwasi kwamba hali hii imesababisha upotevu wa mapato ya serikali kwa kuwa bili zilizozalishwa ni ndogo katika mfumo.

Napendekeza uongozi wa DUWASA ufuatilie na kupitia mara kwa mara maelekezo ya EWURA ili kutekeleza upangaji wa tozo katika mfumo wa MAJI-IS.

5.2.54 Upungufu katika Mfumo wa Smart Billing Manager (SBM)

Nilikagua ufanisi wa udhibiti wa mfumo wa *Smart Billing Manager* (SBM) ambao unatumiwa na Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Jijini Mwanza (MWAUWASA) katika mwaka wa fedha 2020/21. Wakati wa ukaguzi, nilibaini makosa katika upangaji wa ushuru wa majitaka katika SBM.

Mapitio yangu ya usanidi wa ushuru wa majitaka yalibainisha kuwa SBM imeundwa kukokotoa ankara ya majitaka kulingana na ankara ya maji inayotozwa kwa mteja badala ya kutumia ushuru ulioidhinishwa wa uondoaji majitaka.

Kasoro hii imesababishwa na usanidi usiofaa wa malipo katika SBM.

Nina wasiwasi kuwa udhaifu uliobainika unaweza kusababisha kutozwa kwa thamani ya juu/chini ya gharama ya uondoaji majitaka na kusababisha upotevu wa mapato.

Ninapendekeza uongozi ya MWAUWASA kuhakikisha kuwa maji taka yanatozwa kwa kuzingatia tozo zilizoainishwa na zilizoidhinishwa.

5.2.55 Upungufu katika Mfumo wa MAJI-IS kwa Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Masasi Nachingwea

Nilikagua ufanisi wa udhibiti wa mfumo wa MAJIIS katika Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Masasi Nachingwea (MANAWASA). MANAWASA ilianza kutumia MAJIIS tangu Januari 2021.

Katika ukaguzi wangu, nilibaini upungufu ufuatao katika mfumo huo:

- (i) Mfumo hauwezi kurejesha kiasi kilichosalia, badala yake unatumia kiasi chote kilicholipwa kununua uniti za maji.
- (ii) Mfumo haurekodi vizuri malipo kutoka kwa wateja wenye mita za maji za malipo ya kabla. Baada ya malipo kufanyika, mfumo hupunguza ankara iliyosalia ya mteja, na wakati huohuo huweka kiasi cha malipo ya kabla kama hasi na huendelea kulimbikiza malipo kama hasi.
- (iii) Mfumo hauwezi kutoa ripoti mbalimbali muhimu kama vile ripoti ya uunganishaji mpya wa kila siku na 'aging analysis' ya wateja, ambazo ni taarifa muhimu sana kwa kusimamia wateja.

Inawezekana kwamba watengenezaji wa mfumo hawakuelewa athari za mfumo kwa watumiaji mbalimbali.

Hitilafu hizi zinaweza kusababisha taarifa za fedha zisizo sahihi.

Napendekeza menejimenti ya MANAWASA iwasiliane na mtengeneza mfumo ili kushughulikia upungufu uliobainishwa.

5.2.56 Mapato hayajakusanywa kwa Huduma Inayotolewa na Wakala wa Mabasi yaendayo Haraka (DART)

Ulinganisho wa madondoo ya miamala kutoka LGRCIS dhidi ya Miamala ya benki na GePG ulibaini kuwapo kwa miamala 141 yenye thamani ya shilingi 1,562,556,480.00, ambayo haikuwa katika GePG wala katika taarifa ya Benki kuanzia tarehe 1 Julai 2019 hadi 30 Mei 2021.

Hii ilisababishwa na utaratibu duni na usiofaa wa uundaji wa bili na ulipaji wa malipo ya kila siku, na usuluhishi usio na tija na ambao haufanyiki kwa wakati.

Hii imesababisha upotevu wa mapato kwa vile fedha hazikuwekwa kwa huduma zinazotolewa. Kwa hiyo, tiketi za basi zenye thamani ya shilingi 1,562,556,480.00 zilitolewa bila fedha kuwekwa benki.

Ninapendekeza menejimenti ya DART urejeshe mapato ambayo hayajakusanywa kutoka kwa wafanyakazi wanaohusika. Pia, uhakikishe kuwapo kwa upatanisho wa kila siku kati ya LGRCIS, malipo ya GePG, na taarifa za benki kulingana na makubaliano ya kiwango cha huduma kati ya DART na Wizara ya Fedha na Mipango kuhusu ukusanyaji wa mapato kupitia GePG.

5.2.57 Mapato ambayo Hayajathibitishwa kuwa Benki

Ukaguzi wangu ulibaini miamala 53 iliyolipwa yenye jumla ya shilingi 454,525,850.00 katika LGRCIS ambayo haikuwa na nambari ya malipo ya GEPG. Hivyo, sikuweza kuthibitisha kuwapo kwa miamala hii katika GEPG au Benki.

Hii inasababishwa na hitilafu katika utendaji kazi wa mfumo wa LGRCIS unaokwamisha kukamilisha mchakato wa utoaji wa bili (kwa mfano, kutokuwa na uwezo wa kushughulikia matatizo ya mtandao, kutokuwa na uwezo wa kutambua na kushughulikia matatizo ya

maombi ya nambari ya malipo). Pia, ilisababishwa na kukubaliwa kwa mchakato wa malipo ya nje ya mfumo bila kutumia nambari ya malipo.

Hii inaweza kusababisha upotevu wa mapato ya serikali kutokana na ufinyu wa taratibu za kufuatilia mzunguko wa miamala na kushindwa kuthibitisha uwekaji benki wa miamala hii.

Ninapendekeza menejimenti ya DART:

- (a) Ikague Miamala iliyobainishwa ili kudhibitisha uwepo wake na ithibitishe ikiwa iliwekwa benki; na**
- (b) Ihakikishe LGRCIS inazuia uchapishaji wa malipo ya bili yenyewe na kutekeleza malipo ya kiotomatiki kwa kuunganishwa na GePG.**

5.2.58 Upungufu katika Mfumo wa GLICA

Nilikagua ufanisi wa udhibiti wa mfumo wa *Leseni za Michezo ya Kubahatisha, ukaguzi na Utekelezaji wa Maombi* (GLICA) inayotumiwa na Bodi ya Michezo ya Kubahatisha Tanzania (GBT). GLICA inatumika kwa maombi ya mtandaoni na kutoa na ukaguzi wa vibali na ruhusa za biashara ya kamari.

Kifungu namba 32 cha Sheria ya Michezo ya Kubahatisha cha mwaka 2003 kinasema kwamba kila kampuni ya michezo ya kubahatisha itatuma gawio kwa bodi si zaidi ya siku ishirini na moja baada ya kila mwisho wa mwezi wa kalenda, kulingana na taratibu zilizowekwa na kutolewa na bodi.

Kinyume na hayo, ukaguzi wa ripoti ya kila mwezi ya mapato ya waendeshaaji kasino na waendeshaaji wa mashine zinazopangwa pamoja na orodha ya waendeshaaji wenye leseni ilipata leseni saba kutoka kwa waendeshaaji watatu ambazo hazikuwasilisha gawio lolote katika mwaka wa ukaguzi. Nilipotaka ufafanuzi, niliarifiwa kwamba waendeshaaji wawili kati ya hawa walikuwa wameacha kufanya kazi mnamo Aprili 2020. Hata hivyo, uhakiki wa orodha ya waendeshaaji katika GLICA ulibaini kuwa waendeshaaji hawa wana hali ya "uendeshaaji", kumaanisha kuwa waliacha kufanya kazi lakini hali hiyo ya kuacha haijahuishwa katika mfumo wa GLICA. Pia,

nilibaini kuwa GLICA haina kipengele cha kuruhusu kuripoti utendakazi uliokoma.

Hii imesababishwa na mfumo kutokuwa na ufanisi wa kuruhusu kuripoti kwa shughuli za biashara zilizositishwa, kwani mchakato wa kuripoti unafanywa nje ya mfumo, huku hali ya kiutendaji inapaswa kuhuishwa kwa mkono katika GLICA. Pia, imesababishwa na kukosekana kwa taarifa ya mfumo ya kushindwa kwa waendeshaji kutuma gawio.

Ni maoni yangu kwamba taarifa zisizo sahihi katika mfumo na uendeshaji usio wa kiotomatiki husababishwa na makosa na kutofuata miongozo.

Ninapendekeza yafuatayo kwa uongozi wa GBT:

- (a) Kutekeleza utendakazi katika GLICA kwa waendeshaji kuripoti nia ya kusitisha utendakazi;**
- (b) Kuweka utaratibu wa kuhakikisha taarifa zinahuishwa kwa wakati katika GLICA wakati wa kusubiri utekelezaji wa mapendekezo; na**
- (c) Kuhakikisha waendeshaji walioorodheshwa wanawasilisha gawio lote na kuboresha utaratibu wa ufuatiliaji.**

5.2.59 Ufanisi Duni wa Mchakato wa Ugawaji wa Mkopo kwenye Mfumo wa LMS

Nilipitia orodha iliyotolewa ya wanafunzi walio chini ya uhitaji ili kuthibitisha kama mikopo inatolewa kulingana na mahitaji. Mapitio hayo yalizingatia maombi ya mikopo kabla ya marekebisho ya mikopo na kubaini kuwapo kwa dosari katika mgao wa waombaji 12,660 kama ifuatavyo:

Jedwali Na. 12: Waombaji walio na uhitaji wa mkopo

SN	Maelezo	Idadi ya Wanafunzi	Jumla (shilingi)
1	Waombaji waliopata mikopo chini ya uhitaji wao	3623	525,207,351
2	Waombaji waliopata mikopo lakini wakiwa na uhitaji hasi	99	441,515,170
3	Waombaji waliopata mikopo mikubwa kuliko mahitaji yao	8938	5,501,997,126
	JUMLA	12660	6,468,719,647

Chanzo: Dondoo la Orodha ya wanafunzi waliopimwa uhitaji wa Mkopo kutoka LMS

Pia, wakati nikichambua orodha ya wanafunzi waliopimwa uhitaji wa mkopo kwa Mwaka wa Masomo 2020/2021, nilibaini wanafunzi 71 kutoka kaya maskini zenye kipato cha chini na walio katika Mpango Maalum wa Kusaidia Uchumi (TASAF) walidahiliwa katika vyuo vikuu mbalimbali lakini hawakupangiwa mikopo.

Kutokukithi mahitaji kwa mchakato wa ugawaji wa mikopo kunachangiwa na ukweli kwamba uthibitishaji wa maombi hufanywa kabla ya mchakato wa ugawaji wa mikopo. Pia, kutowasilisha wanafunzi waliodahiliwa kwa wakati kunaweza kusababisha ugawaji mbaya wa mikopo kwa waombaji wenye wahitaji.

Nina wasiwasi kuwa ucheleweshwaji wa udahili wa wanafunzi unaweza kusababisha kukosa mkopo kwa waombaji wanaostahili au kinyume chake. Pia, kunaweza kusababisha waombaji wanaostahili kukosa mikopo hiyo kwa sababu ya ufinyu wa bajeti.

Napendekeza uongozi wa HESLB ufanye ukaguzi wa udhibiti wa mfumo wakati wa mchakato wa ugawaji wa mikopo na kuchukua hatua stahiki ili kufanya mchakato huo kuwa na ufanisi zaidi. Mabadiliko yanapotokea wakati wa ugawaji, yaingizwe na kuhifadhiwa kwenye mfumo pamoja na ushahidi wa sababu ya mabadiliko hayo na idhini ya mabadiliko.

5.2.60 Kutokuwa na Taarifa za Kutosha za Mwajiri na Wakopeshwaji kwa Ajili ya Ufuatiliaji wa Mkopo

Wakati wa ukaguzi, niliuliza juu ya kuwapo kwa orodha ya waajiri na nilipitia ili kuthibitisha usahihi na ukamilifu wa taarifa za waajiri kwa ajili ya ufuatiliaji mzuri wa wanufaika wa mikopo, ambapo bodi ilitoa orodha ya waajiri 6840. Mapitio yalibaini kuwa orodha ya waajiri ina rekodi zisizo kamili. Katika orodha hiyo, hakukuwa na namba ya mlipa kodi kwa waajiri wote, waajiri 150 hawakuwa na anuani wala namba za simu. Zaidi, hakukuwa na kipengele cha taasisi kama ilivyobainishwa katika mwongozo kama vile balozi za Tanzania, balozi za nje, kamisheni kuu, makampuni, wamiliki wa biashara.

Pia, nilipitia kanzidata ya wakopeshwaji katika mfumo wa LMS ili kubaini ukamilifu wa maelezo dhidi ya mahitaji ya mwongozo, ambapo nilibaini kuwa baadhi ya taarifa zinazohitajika hazikuwa kamilifu. Taarifa hizo ni kama vile namba ya simu, barua pepe na anuani za mahali.

Ni maoni kwamba, hali hii inasababishwa na:

- (i) Upungufu wa maelezo na ufuatiliaji wa waajiri unasababishwa na uratibu duni wa BRELLA, TRA, NSSF na PSSSF. Pia, maelezo yasiyo kamili katika rekodi za mwajiri zilizopo husababishwa na taarifa za waajiri kuhamishiwa kwenye mfumo kwa mkono.
- (ii) Maelezo ambayo hayajakamilika katika rekodi za wakopeshwaji zilizosababishwa na taarifa za mwajiri kuingizwa kwa mkono katika LMS.

Nina wasiwasi kwamba Bodi ya Mkopo ya Elimu ya juu inaweza kushindwa kuwatafuta wadaiwa wake (wanufaika wa mkopo) na, hatimaye, kupotea kutokana na mikopo ambayo haijarejeshwa. Pia, uwezekano wa kuwa na wakopaji wasioweza kupatikana ambao wameajiriwa bila kurejesha mikopo yao.

Ninapendekeza yafuatayo kwa menejimenti ya HESLB:

- (a) Kuratibu na BRELLA, TRA, NSSF na PSSSF na mwajiri wenyewe ili kukamilisha orodha ya waajiri na kuhuisha kanzidata ya mwajiri ipasavyo;**
- (b) Kuhimiza waajiri kuiingiza taarifa zao katika fomu ya usajili wa mwajiri mtandaoni katika OLAMS; na**
- (c) Kuratibu na mamlaka zinazohusika na mambo ya nje na uhamiaji ili kutambua wakopeshwaji na waajiri wanaofanya kazi nje ya nchi na kufuatilia namba zao za pasipoti pamoja na waajiri wao.**
- (d) Kuhimiza waombaji mkopo kujumuisha majina matatu, nambari ya kidato cha IV, nambari ya simu iliyothibitishwa, baruapepe na maelezo ya anwani ya mahali. Pia kwa njia hiyohiyo wafanye uthibitishaji wa barua pepe na nambari ya simu kwa kutumia ujumbe mfupi wa simu; na**
- (e) Kuanzisha usafishaji wa taaarifa na kukamilisha kumbukumbu za wakopaji kwa kushirikiana na mamlaka za usajili (NIDA), TCU, HLI na wadau wengine.**

5.2.61 Udhaifu katika Mfumo wa Kieletroniki wa Uhamiaji (e-Immigration)

Ukaguzi wangu katika idara ya Uhamiaji ulibaini kuwa idara ina mifumo miwili ya kusimamia ukusanyaji wa mapato. Nayo ni: Mfumo wa uhamiaji wa kielektroniki kwa ajili ya utengenezaji pasipoti(e-Immigration), VISA, vibali na usimamizi wa mipaka, na mfumo wa malipo ya kielektroniki kwa ajili ya kutengeneza pasi (ruhusa), pasi (ruhusa) kwa ajili ya wategemezi, pasi kwa wanafunzi, hati ya kielektroniki ya wasafiri (ETD), na pasi maalum. Ukaguzi wa ufanisi wa udhibiti wa mfumo wa uhamiaji wa kielektroniki yalifichua kuwapo kwa VISA ambayo haijalipwa pindi inapowasili. Ili kuhakikisha uendeleu wa huduma, utaratibu mbadala umeanzishwa, ambapo nambari za malipo zinaweza kuombwa mapema na kuhifadhiwa ili zitumike wakati wa matatizo ya kimtandao. Wageni wanapowasili, wanaweza kufanya malipo kupitia benki kwa kutumia nambari za malipo zilizohifadhiwa na

kuwasilisha hati ya malipo kwa maafisa wa uhamiaji kama ushahidi wa malipo. Hali ya malipo ya nambari ya malipo iliyotumiwa inaendelea kubaki kama haijalipwa kutokana na kukatika kwa muunganisho wa mtandao. Hata hivyo, afisa wa uhamiaji atatoa visa kulingana na hati ya malipo iliyowasilishwa kama uthibitisho wa malipo. Muunganisho wa mtandao unaporejeshwa, mfumo wa uhamiaji wa kielektroniki utasawazishwa na GePG na kuhuisha hali ya nambari ya malipo husika.

Ukaguzi wa visa ya kuwasili zilizotolewa JNIA ulibaini malipo 38 ya viza yanayosubiri katika mfumo wa uhamiaji wa kielektroniki hata kukiwa na muunganisho na GePG. Zaidi ya hayo, ukaguzi kuhusu uthibitisho wa miamala hii katika GePG ulibaini kuwa miamala 36 imeisha muda wake, muamala mmoja umebatilishwa, na mwingine unasubiri. Hii ina maana kwamba, kwa miamala iliyobainishwa VISA vilitolewa bila mapato ya jumla ya dola za Marekani 2,770 kukusanywa

Ni maoni yangu kwamba hii inasababishwa na ukosefu wa uthibitishaji wa malipo uliotoa mwanya kwa maafisa wa uhamiaji kufanya vitendo vya ulaghai. Nina wasiwasi kuwa hii imesababisha upotevu wa mapato ya serikali ya dola za Marekani 2,770.

Ninapendekeza yafuatayo kwa menejimenti ya idara ya Uhamiaji:

- (a) Kutekeleza masuluhisho madhubuti ya kutoa bili wakati wa kukatika kwa mawasiliano katika mfumo; na**
- (b) Kurejesha mapato yaliyopotea na kuchukua hatua za kinidhamu kwa waliohusika.**

5.3 Udhaifu wa Udhibiti katika Kuandaa Ripoti kwenye Mifumo

Nilikagua ufanisi wa udhibiti wa mifumo ya TEHAMA ambayo hutumika katika uendesaji wa shughuli katika taasisi na idara za Serikali. Ukaguzi wangu ulibaini udhaifu ufuatao wa udhibiti katika namna mifumo inavyotoa ripoti:

5.3.1 Kushindwa Kuandaa Ripoti Ya Ulinganisho kati ya Mapato ya kila Mwaka katika Mfumo wa e-Filling dhidi ya Mauzo ya Jumla katika Mfumo wa EFDMS

Kifungu cha 10 (g), Sehemu ya tatu ya kanuni za kodi ya mapato (Electronic Fiscal Devices) za mwaka 2012 kinaeleza kuwa ripoti za kila siku zitakazotolewa na EFDMS zijumuishe kipengele cha ripoti namba 9 ambacho kinahitaji ripoti ya ulinganisho kati ya kiasi kilicho kwenye marejesho ya mwaka na ile ya EFD ili kuonesha: (i) Mauzo ya jumla kwa kila mapato, (ii) Mauzo kama yalivyoainishwa kwenye kifaa, na (iii) tofauti zake.

Mapitio yangu ya mfumo wa EDFMS yalibaini kwamba, licha ya menyu ya ripoti ya VAT kuwa kipengele kinachoweza kufanyika kwa maamuzi mbalimbali, kipengele cha ripoti za marejesho ya mtu mmojammoja au kanda kilikuwa hakifanyi kazi. Hivyo, ripoti za ulinganisho kati ya mapato ya kila mwaka kama yalivyoainishwa kwenye e-filling dhidi ya jumla ya mauzo toka EFDMS hayakuweza kutolewa kwa mujibu wa taratibu.

Udhaifu uliobainika unasababishwa na muunganisho duni kati ya mfumo wa EFDMS na mfumo ya e-filling.

Wasiwasi wangu ni kwamba hali hii ilisababisha upotevu wa mapato ya kodi kutokana na kutokujulikana kwa mapato ya mwaka katika mfumo wa e-filling. Hii inatokana na kutangazwa kwa kiasi kidogo cha mapato ya mwaka katika mfumo wa fomu ya kieletroniki kutokana na kukosekana kwa ulinganishi jumla ya mlipakodi kwenye EFDMS.

Napendekeza menejimenti ya TRA kufanya yafuatayo:

- (a) Kukamilisha muunganisho kati ya mfumo wa EFDMS na mfumo wa e-Filling; na**
- (b) Kutoa ripoti ya kulinganisha kati ya jumla ya mauzo yaliyobainishwa kwenye EFDMS na kutafuta tofauti kama inavyotakiwa.**

5.3.2 Kutotengewa kwa Mashine za EFD kwa Walipakodi Waliokidhi vigezo

Wakati wa ukaguzi, niliomba orodha ya walipakodi waliosamehewa kutumia EFDs lakini hakuna orodha niliyopatiwa. Ili kutathmini iwapo walipakodi wote wanaostahili (wenye mauzo zaidi ya 14,000,000) wanatumia EFD katika biashara zao, nilikagua usajili wa mlipakodi katika mfumo wa TIN, rekodi za EFD katika mfumo wa EFDMS, na tathmini ya kodi iliyotolewa kutoka kwa mfumo wa ITAX. Ukaguzi wangu ulibaini kuwapo kwa wafanyabiashara 133 wanaodaiwa kodi wakati mauzo yao ni zaidi ya 14,000,000 lakini hawakuwa na EFD, ikiwa ni kinyume na kanuni.

Hii imesababishwa na ukosefu wa ripoti stahiki kwenye mfumo wa ITAX na kutounganishwa na mfumo wa EFDMS.

Nina wasiwasi kuwa hii inaleta mwanya wa uwezekano wa ukwepaji wa kodi na, hatimaye, upotevu wa mapato ya Serikali.

Napendekeza yafuatayo kwa menejimenti ya TRA:

- (a) Kuunganisha mifumo ya ITAX, TIN, na EFDMS na kuandaa ripoti ya stahiki toka EFD ili kufuatilia na kutenga EFD wakati mauzo ya walipakodi ni sawa na au zaidi ya 14,000,000; na
- (b) Kuchunguza walipakodi wenye vigezo visivyo halali kutumia EFD na kugawa EFD ipasavyo.

5.3.3 Upungufu wa Mfumo wa Mapato Yaliyobainika kwa Wakala wa Huduma za Misititu Tanzania

Nilitathmini ufanisi wa udhibiti wa mfumo wa ankara na shughuli zingine zinazohusiana na usimamiazi wa misitu kwa Wakala wa Misitu Tanzania (TFS). Shughuli hizo ni mauzo ya maeneo, mavuno, na utoaji vibali wa shughuli za misitu. Nilibaini mfumo kushindwa kutoa jumla ya vibali vilivyotolewa na jumla tozo zilizolipwa kwa kila aina kulingana na bei iliyobainishwa. Mfumo hukadiria kodi ya ongezeko la thamani (VAT) pungufu kwa kutojumlisha gharama zingine kabla ya kiwango cha VAT kujumuishwa.

Maoni yangu ni kwamba, hali hii ilisababishwa na usanidi usiofaa wa mfumo unaoacha baadhi ya taarifa ambazo zina umuhimu mkubwa wa kifedha, hivyo kusababisha upotevu wa mapato ya Serikali.

Napendekeza kwa uongozi wa TFS kushughulikia upungufu wote kama nilivyobainisha wakati wa ukaguzi.

5.3.4 Ukosefu wa Dirisha la Kuripoti Wakiukaji wa Taratibu kwenye Mfumo

Mfumo wa M-kilimo hauna kipengele cha kuripoti shughuli zozote za ulaghai na udanganyifu kutoka kwa muuzaji au mnunuzi.

Kukosekana kwa kipengele cha kutoa taarifa za matapeli kunaweza kusababisha kukosa taarifa za udanganyifu baina ya wauzaji na wanunuzi wakati biashara ya bidhaa za kilimo.

Napendekeza Wizara ya Kilimo kuanzisha kipengele cha kuripoti kwa wauzaji na wanunuzi wasio waaminifu ili kuongeza uwazi katika soko la kilimo.

SURA YA SITA

UFANISI WA MFUMO WA KIELETRONIKI WA MALIPO SERIKALINI

6.0 Utangulizi

Mfumo wa Kielektroniki wa Malipo ya Serikali (GePG) ni mfumo wa kati unaowezesha malipo ya huduma zinazotolewa na mashirika ya serikali kwa umma.

Mfumo huu unaunganishwa na mifumo ya utozaji bili ya vyombo vya serikali kwa ajili ya kuomba na kutoa namba ya malipo. Pia, umeunganishwa na Watoa Huduma mbalimbali za Malipo (PSP), zikiwamo benki za biashara na watoa huduma za mtandao wa simu, ili kuwezesha malipo rahisi kupitia namba ya malipo.

Tangu kuanzishwa kwake, GePG imeboresha makusanyo ya serikali, kuongeza mwonekano wa serikali kwenye mapato yaliyokusanywa, kupunguza gharama za jumla za ukusanyaji wa mapato, pamoja na kurahisisha malipo.

Sura hii inawasilisha masuala yaliyobainika katika mapitio yangu ya ufanisi wa ukusanyaji wa mapato kupitia GePG. Ukaguzi wangu ulibaini yafuatayo:

6.1 Kutokutumika kwa API kwa Ajili ya Kufuatilia Uhamishaji wa Mapato Yaliyokusanywa kwenda BOT

Kifungu cha 1.1(i) cha taarifa ya mahitaji, maelezo ya kiufundi na mahitaji ya mtumiaji ya Mkataba Nambari ME/004/2019-2020/HQ/NC/27 wa tarehe 19 Juni 2020 kati ya Wizara ya Fedha na Mipango (MoFP) na benki za biashara katika kuwezesha uunganishaji wa mabenki katika mfumo wa GePG kinazitaka benki za biashara kuhamisha mapato yote ya Serikali kwenda Benki Kuu kila Jumatatu na kila mwisho wa mwezi kabla ya saa sita mchana.

Pia, kwa mujibu wa Kifungu cha 5 cha Mkataba wa makubaliano ya Huduma kati ya Wizara ya Fedha na watoa huduma za kifedha (PSP)

kuhusu uhawilishaji mapato, Wizara ya Fedha ina wajibu wa kuthibitisha na Benki Kuu kuhusu uhamisho huo.

Nilipitia taratibu za udhibiti za mfumo wa GePG ili kuthibitisha ufanisi wake na kuhakikisha uhamishaji kamili wa maduhuli yaliyokusanywa katika Benki za Biashara kwenda Benki Kuu. Nilibaini kutokuwapo kwa utaratibu wa kutambua kwa wakati mapato yaliyokusanywa ambayo hayakuhamishwa na benki za biashara kwenda Benki Kuu. Wizara ya Fedha na Mipango ilitengeneza programu wezeshi “Application Programming Interface (API)” ambayo inapokea miamala ya uhamishaji fedha kwenda Benki Kuu na kulinganisha na makusanyo kuthibitisha uhamisho kamili wa maduhuli. Hata hivyo, programu wezeshi haijaanza kutumika, hivyo wizara haiweza kutambua kwa wakati ukiukwaji wa taratibu wa uhamisho kamili wa maduhuli unaofanywa na benki za biashara.

Niliarifiwa na Wizara ya Fedha na Mipango kwamba, kwa sasa, mfumo wa GePG unapokea taarifa ya uhamisho wa makusanyo kutoka katika programu wezeshi “Application Programming Interface (API)” ingawa imeonekana kutokuwa na ufanisi katika kufuatilia na kuthibitisha uhamisho kwenda Benki Kuu. Aidha, Wizara iliongeza kuwa wanakamilisha utayarishaji wa ripoti zitakazoonesha orodha ya benki za biashara na viwango vyake ambavyo havikuhamishwa.

Hili limetokana na kutokuwapo kwa zana za kiotomatiki za kuripoti kiasi kilichokusanywa ambacho hakijahamishwa kwenda kwenye akaunti za makusanyo za Benki Kuu. Hivyo, kuna hatari ya matumizi mabaya ya mapato ambayo hayajatumwa ikiwa yatakaa kwa muda mrefu katika benki za biashara bila kuhamishiwa Benki Kuu.

Ninapendekeza Wizara ya Fedha na Mipango kuimarisha ufanisi wa API ya GePG na kuhakikisha inatumika ili kuhakikisha ufuatiliaji na uhakiki wa uhamishaji wa mapato kutoka benki za biashara kwenda BoT.

6.2 Kutokuwapo kwa Udhibiti wa Kuzuia Usitishaji wa Akaunti za Benki za Makusanyo zenye Bakaa ambayo Haijahamishwa kwenda BoT

Utaratibu wa kusitisha akaunti ya benki ya makusanyo kutotumika kukusanya unahitaji watoa huduma (taasisi za serikali) wanaotaka kusitisha wawasiliane na MoFP ili kuisimamisha akaunti husika katika mfumo wa GePG, na MoFP kuitaarifu benki ya biashara kusitisha akaunti hiyo kuwa akaunti ya kukusanya mapato.

Hata hivyo, niligundua kuwa mfumo wa GePG hauna udhibiti wa kuzuia usitishwaji wa matumizi kwa akaunti za mapato ambazo zina bakaa ambayo haijahamishiwa BoT, udhibiti ambao utahakikisha kutokusitishwa kwa akaunti za makusanyo zenye salio. Pindi akaunti ikisitishwa kuwa akaunti ya kukusanya mapato huondoa masharti na udhibiti unaohitajika wa akaunti ya makusanyo ya mapato. Masharti hayo ni: akaunti ya benki ya kukusanya mapato haipaswi kuruhusu utoaji wa amana moja kwa moja kutoka kwenye akaunti husika na kutotozwa ada za huduma na uhamisho.

Kuruhusu usitishwaji wa akaunti ya makusanyo ambayo ina salio kunaweza kusababisha salio lilipo kutumiwa vibaya na kuondoa uwezekano wa ufuatiliaji wa serikali wa akaunti husika.

Ninapendekeza MoFP iimarisha taratibu za kusitisha akaunti za makusanyo katika mfumo wa GePG ili kujumuisha uthibitishaji wa kiotomatiki wa salio la akaunti kabla ya kusitisha akaunti.

6.3 Ukosefu wa Udhibiti wa Kiotomatiki wa Kuzuia kutoa Fedha Moja kwa Moja Kutoka kwenye Akaunti za Benki za Kukusanya Mapato

Kifungu cha 1.1(i) cha taarifa ya mahitaji, maelezo ya kiufundi na mahitaji ya mtumiaji ya mkataba nambari ME/004/2019-2020/HQ/NC/27 wa tarehe 19 Juni 2020 kati ya Wizara ya Fedha na Mipango (MoFP) na benki za biashara katika kuwezesha ujumuishaji kupitia GePG kinazihitaji benki za biashara kutoruhusu utolewaji wa fedha katika Akaunti za makusanyo isipokuwa kwa uhamisho wa fedha kwenda Benki Kuu ya Tanzania.

Aidha, uchambuzi wangu wa taarifa za benki za akaunti za makusanyo ya mapato ulibaini kuwa benki za biashara hazina udhibiti wa kiotomatiki wa kuzuia kutoa fedha kwenye akaunti za makusanyo. Kutoa fedha za matumizi kutoka katika akaunti ya makusanyo ni kinyume cha maelekezo ya Wizara ya Fedha na Mipango. Taasisi za umma zinazohitaji kutoa fedha kwenye akaunti za makusanyo zinapaswa kuhamisha fedha hizo kwenda akaunti yake ya makusanyo BoT ndipo ihamishe tena kutoka akaunti ya BoT kwenda akaunti ya matumizi. Nilipouliza, uongozi wa taasisi husika ulinieleza kuwa benki za biashara zimekuwa zikitoa fedha kimakosa kutoka kwenye akaunti za makusanyo badala ya akaunti za matumizi.

Benki za biashara kuruhusu utoaji fedha kwenye akaunti za makusanyo ni kinyume na utaratibu. Pia, kunasababisha ufuatiliaji wa serikali wa mapato na matumizi ya taasisi za umma kuwa mgumu.

Ninapendekeza Wizara ya Fedha na Mipango ihakikishe benki za biashara zinaimarisha udhibiti katika kuzuia utoaji wa fedha kutoka kwenye akaunti za makusanyo.

6.4 Ukosefu wa Utaratibu Madhubuti wa Kugundua Tozo za Huduma Zisizoidhinishwa kwa Akaunti za Makusanyo.

Kifungu cha 4.0 cha taarifa ya mahitaji, maelezo ya kiufundi, na mahitaji ya mtumiaji ya mkataba ME/004/2019-2020/HQ/NC/27 ya tarehe 19 Juni 2020 kati ya Wizara ya MoFP na Benki za Biashara kuhusu kuwezesha ujumuishaji kupitia GePG kwa Wizara ya Fedha na Mipango kinahitaji benki za biashara kutotoza ada za miamala kwa kutuma fedha kwa Benki Kuu ya Tanzania na ada za huduma za akaunti kwa akaunti za mapato.

Kinyume na matakwa haya, ilibainika kuwa Wizara ya Fedha na taasisi za umma hazina utaratibu madhubuti wa kugundua tozo katika akaunti za makusanyo ili kubaini ukiukwaji wa makubaliano wa benki za biashara.

Ninapendekeza MoFP kuimarisha mfumo wa usuluhishi (GePG reconciliation tool) ili kuwezesha taasisi za umma kutambua kwa urahisi tozo za mabengi ya biashara katika akunti za makusanyo.

6.5 Kutofautiana kwa Kiasi cha Bili Kati ya Mifumo ya Ankara na Mfumo wa GEPG

Kifungu cha 4.2 (7) (2) cha Mfumo wa Kielektroniki wa Usimamizi wa Njia ya Malipo ya Serikali (2018) kinawataka watoa huduma kufanya usuluhishi wa miamala ya kila siku kati ya malipo ya GePG na miamala ya benki na miamala ya mfumo wa bili na miamala ya benki.

Nilipitia mifumo ya bili ya DUWASA (mfumo wa usimamizi wa bili [SBM]), Wizara ya Maji (mfumo jumuishi wa maji), Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi (mifumo ya usimamizi wa taarifa za ardhi [MOLIS na ILMIS]), Wakala wa Huduma za Misituta Tanzania (MNRT Portal), PORALG (mfumo wa kukusanya mapato ya serikali za mitaa [LGRCIS]), Idara ya Uhamiaji (mfumo wa kielektroniki wa uhamiaji), Hospitali ya Amana (mfumo wa kielektroniki wa kusimamia hospitali [e-HMS]).

Ukaguzi wangu ulibainisha yafuatayo:

- (i) Miamala ya bili 12,186 kuanzia Julai 2019 hadi Mei 2021 katika DUWASA ilikuwa na kiasi tofauti kati ya mfumo wa SBM na mfumo wa GePG. Miamala 46 kati ya 12,186 ilikuwa na kiasi kikubwa zaidi ya miamala linganifu kwenye mfumo wa GePG kwa i 1,476,905.54, na miamala 12,140 iliyobaki ilikuwa na kiasi kidogo kuliko miamala linganifu kwenye mfumo wa GePG kwa shilingi 93,615,161.01.
- (ii) Miamala 23 ya malipo katika mfumo wa MNRT ilirekodi shilingi 77,139,490, wakati kiasi cha miamala kama hiyo katika mfumo wa GePG kilikuwa shilingi 17,298,050. Pia, miamala sita ya malipo katika mfumo wa MNRT ilirekodi dola za Marekani 1,996, huku miamala kama hiyo katika mfumo wa GePG ilikuwa ni dola za Marekani 119,588. Ninahusisha udhaifu huo na kushindwa kwa mfumo wa MNRT kuhusianisha miamala ya malipo na mfumo wa GePG kwa usahihi.

-
- (iii) Halmashauri tano (Halmashauri ya Jiji la Arusha, Halmashauri ya Jiji la Dodoma, Halmashauri ya Manispaa ya Kinondoni, Halmashauri ya Manispaa ya Ilala, na Halmashauri ya Manispaa ya Temeke) zilikuwa na miamala 225 ya malipo ya mapato kwenye mfumo wa LGRCIS, lakini nambari za udhibiti (Control number) za malipo husika zilikuwa zimeisha muda wake katika GePG, hivyo kusababisha upotevu wa mapato ya shilingi 115,260,564.00. Aidha, miamala mitano ya malipo katika mfumo wa LGRCIS yenye thamani ya shilingi 1,473,648.00 ilitumia nambari za udhibiti zilizositishwa kwa mujibu wa taarifa za mfumo wa GePG, na kusababisha upotevu wa mapato. Vilevile, miamala 186 katika mfumo wa LGRCIS yenye thamani ya shilingi 89,781,924.00 ilikuwa na namba za udhibiti ambazo bado hazijalipwa katika mfumo wa GePG, na kusababisha upotevu wa mapato.
- (iv) Miamala 39,604 ilikuwa na kiasi tofauti cha bili kati ya mfumo wa e-HMS na GePG. Miamala 2,577 kati ya 39,604 ilikuwa na kiasi kikubwa cha bili katika mfumo wa e-HMS kuliko kiasi cha miamala linganifu kwenye mfumo wa GePG kwa shilingi 443,751,065.00. Miamala ya bili 37,027 iliyobaki katika mfumo wa e-HMS ilikuwa pungufu kuliko miamala kama hiyo kwenye mfumo wa GePG kwa shilingi 407,671,895.00.
- (v) Malipo 89 ya maombi ya pasi ya kusafiri katika mfumo wa kieletroniki wa uhamiaji hayakuwamo katika mfumo wa GEPG (kwa makao makuu ya uhamiaji na ofisi kuu ya Zanzibar). Pia nilibaini miamala mitano ya malipo ya pasi ya kusafiria katika mfumo wa kieletroniki wa uhamiaji yenye nambari za udhibiti ambazo hazipo katika mfumo wa GePG.
- (vi) Ulinganisho wa miamala ya malipo ya mapato kati ya mfumo wa LGRCIS dhidi ya miamala inayolingana katika mfumo wa GePG ulibaini tofauti katika kiasi cha malipo ya miamala kati ya mifumo hii miwili. Nilibaini kuwa kwa miamala hiyohiyo ya malipo, kiasi kilichorekodiwa katika LGRCIS ni kikubwa au kidogo kuliko kiasi kilichorekodiwa katika GePG. Hali hii imesababisha upotevu wa mapato ya Shilingi 20,599,000.00 kwa Halmashauri ya Jiji la Arusha, hasara ya shilingi 9,226,300.00 na uzidishwaji mapato yaliyopaswa kuripotiwa kwenye vitabu vya hesabu kwa shilingi 7,627,500.00

katika Halmashauri ya Jiji la Dodoma, na hasara ya shilingi 3,135,700.00 katika Manispaa ya Ilala.

- (vii) Miamala 264 kwenye mfumo wa MOLIS yenye kiasi tofauti cha malipo kilichorekodiwa ikilinganishwa na malipo ya miamala husika kwenye mfumo wa GePG. MOLIS ilirekodi jumla ya shilingi 71,451,796, wakati GePG ilirekodi shilingi 97,529,629 kwa miamala husika. Pia, miamala 1,154 ya malipo katika ILMIS ilirekodi shilingi 1,301,790,250, wakati GePG ilirekodi shilingi 589,123,551.19. Wakati wa ukaguzi, Wizara ilinieleza kuwa tofauti hizo zilisababishwa na kuchanganya malipo ya awali ambayo yalilipwa kwa njia ya risiti za mikono na malipo mengine ambayo yalilipwa kupitia namba za udhibiti kupitia mfumo wa GePG.

Miamala ambayo haijasuluhishwa kati ya mfumo ya bili na mfumo wa GePG husababisha wateja kutozwa pungufu au kupita kiasi kwa huduma wanazopewa na taasisi za Umma. Pia, husababisha kukosekana kwa usahihi wa taarifa za mapato.

Ninatoa mapendekezo yafuatayo:

- (a) Uongozi wa DUWASA kukagua miamala iliyobainishwa na kurekebisha historia ya malipo ya wateja husika katika mfumo wa MAJI-IS.
- (b) Usimamizi wa TFS kufanya upatanisho wa kila siku kati ya mfumo wa MNRT na GePG, na mfumo wa MNRT na benki kwa mujibu wa Mfumo wa Usimamizi wa GePG.
- (c) Menejimenti ya Wizara ya Maliasili na Utalii kuimarisha mfumo wa MNRT ili kuhakikisha kunakuwa na muunganiko mzuri na GePG, hatimaye malipo yasawazishwe kwa usahihi kati ya mfumo.
- (d) Menejimenti ya Ofisi ya Rais TAMISEMI kusahihisha madeni ya wateja ambayo yalilipwa bila malipo ya benki, kuimarisha udhibiti wa utendaji kazi wa ofisi ya nyuma kwa kuanzisha kibali cha malipo na kuziagiza Mamlaka za Serikali za Mitaa kufanya ukaguzi wa mara kwa mara miamala iliyokwamuliwa ili kujiridhisha usahihi wa miamala hiyo.

-
- (e) Uongozi wa Hospitali ya Amana kutathmini udhibiti wa ujumuishaji wa e-HMS na GePG; kuhakikisha tofauti ya kiasi cha bili imerekebisha; na kutekeleza upatanishi wa miamala kiotomatiki kati ya e-HMS na GePG.
 - (f) Usimamizi wa Idara ya Huduma za Uhamiaji kuimarisha mfumo wa uhamiaji mtandaoni ili kuhakikisha kwamba hakuna huduma inayopaswa kutolewa bila malipo.
 - (g) Menejimenti ya Ofisi ya Rais TAMISEMI kuziagiza Mamlaka za Serikali za Mitaa kuweka leja upya ili kurekebisha madeni na kuweka utaratibu wa kuhakikisha ugunduzi wa tofauti ya kiasi cha malipo kati ya LGRCIS na GePG na kuhakikisha leja inachapishwa kwa wakati.
 - (h) Wizara ya Ardhi, Nyumba, na Maendeleo ya Makazi kukagua malipo yaliyorekodiwa na hitilafu katika mifumo ya usimamizi wa ardhi; kurekebisha madeni ya wateja husika ipasavyo; na kutenganisha kurekodi za malipo yaliyofanywa kupitia risiti za mikono na malipo yaliyofanywa kupitia nambari za udhibiti.

6.6 Muunganisho Usiofanisi Kati ya Mifumo ya Ukusanyaji Mapato na GePG

Kifungu cha 3.6 (b) cha mfumo wa usimamizi wa GePG kinawahitaji watoa huduma (vyombo vya serikali) kuwa na mfumo wa utozaji wa kikompyuta ulioundwa ipasavyo kulingana na huduma na bei za huduma mbalimbali. Pia, kinawataka kuhakikisha kuwa muunganiko kati ya mfumo wa utozaji na GePG uko salama dhidi ya hitilafu, ulaghai au hujuma.

Nilipitia Mfumo wa Mapato ya TRA (RGS) na Mfumo wa Usimamizi wa Biashara ya Usafirishaji wa TASAC (SBMS) ili kutathmini ufanisi wa ujumuishaji kati ya mifumo hii na GePG. Nilibaini yafuatayo:

- (i) Miamala 232 katika Mfumo wa Revenue Gateway System (RGS) ilikuwa na hali ya kulipwa katika GePG, lakini hali yake haikuhuishwa katika RGS.

-
- (ii) Bili 7 katika SBMS ziliripotiwa kulipwa kikamilifu, wakati hesabu ya ukaguzi ilibainisha kuwa wateja walilipa chini ya kiasi kilichodaiwa, na kuacha salio ambalo halijalipwa. Katika uchunguzi, niligundua kuwa mteja anapolipa bili husika na GePG ikachelewa kutoa mrejesho wa malipo kwa SBMS, kwa malipo ambayo hayakufanyika ndani ya siku 20 za mwezi unaofuata katika SBMS, bili huongezwa na wahasibu, ambapo riba na kamisheni huongezwa kwenye ankara ya awali. Hatimaye, jumla ya kiasi cha ankara katika SBMS hutofautiana na kiasi kilicholipwa na mteja kwa sababu ya riba na kamisheni za ziada. Hivyo BMS inapaswa kuwa na utaratibu wa kuhakiki malipo kutoka kwa GePG kabla ya kuruhusu kuongezwa kwa riba na kamisheni kutokana na kucheleweshwa kwa malipo.

Makosa haya yanaweza kusababisha mambo yafuatayo: kuwapo kwa taarifa zisizo sahihi za mapato, usumbufu kwa walipakodi, kucheleweshwa kwa utoaji wa huduma kwa walipakodi na wananchi, pamoja na malipo ya ziada kwa wateja.

Ninapendekeza kwamba Mamlaka ya Mapato (TRA) iimarishe muunganisho kati mifumo wa RGS na GePG na kwa upande mwingine Wakala wa Meli (TASAC) iimarishe muunganisho kati ya mifumo yao ya SBMS na GePG ili kupata ufanisi na kutoa taarifa thabiti.

6.7 Mapato Yanayokusanywa Pasipo Kutumia Mfumo wa Kielektroniki wa Malipo ya Serikali (GePG)

Kifungu cha 44-6A (1) na 44(2) cha Sheria ya Fedha za Umma, Sura ya 348 ya mwaka 2001 (kama ilivyorekebishwa na Sheria ya Marekebisho ya Sheria ya Fedha za Umma ya mwaka 2017) kinahitaji fedha zote za serikali zikusanywe kupitia mfumo wa kielektroniki wa malipo ya serikali (GePG)mfumo wa kielektroniki wa malipo ya serikali (GePG).

Ukaguzi wangu wa utiifu wa taasisi za serikali na matakwa ya sheria ulibainisha masuala yafuatayo:

- (i) ATCL haijaunganisha mfumo wake wa kutuma bili na mapato na GePG. Kampuni ina akaunti mbili za benki za kukusanya mapato

ambazo hazijaunganishwa na GePG, moja ni ya shilingi na moja ya dola za Marekani.

- (ii) MUHAS hupokea malipo kama vile ada za wanufaika wa mkopo kutoka HESLB. Malipo hayo hupokelewa moja kwa moja kupitia akaunti maalum ya benki katika benki ya biashara na kuzalisha nambari ya udhibiti baadaye kwa ajili ya kuhamisha kiasi kilicholipwa kwenye akaunti ya benki ya kukusanya mapato.
- (iii) Kuanzia tarehe 1 Machi 2019 hadi tarehe 22 Januari 2021, CBE ilikusanya shilingi 6,136,508,828 kupitia akaunti nne za benki za makusanyo ya mapato ambazo hazijabainishwa. Mapato haya yalikusanywa nje ya GePG
- (iv) Mashirika 33 ya Serikali hayakuwa yamejiunga na GePG kama inavyotakiwa na Sheria ya Fedha ya Umma. Mashirika haya yanaendelea kukusanya mapato kwa msingi wa fedha taslimu, jambo ambalo linakabiliwa na hatari za ulaghai na zinaweza kusababisha upotevu wa mapato. Rejea **Kiambatisho Na. 3**. Aidha, nilibaini vituo vya afya 135 vilivyo chini ya idara ya huduma ya magereza ambavyo havijaunganishwa na GePG.

Ukusanyaji wa mapato nje ya mfumo wa GePG unazuia serikali kujua mapato yaliyokusanywa na unaweza kusababisha matumizi ya makusanyo kwa njia ya udanganyifu. Zaidi ya hayo, utaratibu huu unanyima faida zinazotokana na taasisi kukusanya mapato kupitia mfumo wa GePG, hivyo basi kusababisha kuongezeka kwa gharama za ukusanyaji kama malipo ya miamala na ada za uendeshaji wa akaunti.

Kufuatia upungufu uliodokezwa, ninapendekeza yafuatayo:

- (a) ATCL kuzingatia maagizo ya Serikali na kuwasiliana na Wizara ya Fedha na Mipango kutatua changamoto zilizoikwamisha kampuni hiyo kujiunga na GePG.
- (b) MUHAS inatekeleza utengenezaji wa ankara kwa HESLB katika mfumo wa SARIS ili kuhakikisha malipo ya moja kwa moja kwenye akaunti ya benki ya kukusanya mapato kwa kutumia namba ya udhibiti badala ya akaunti ya kati ya benki.

(c) CBE kuchunguza salio lililobaki katika akaunti za makusanyo ili kuthibitisha kuwapo kwa fedha na matumizi yake.

(d) MOFP ichukue hatua za kinidhamu kwa maafisa masuuli wa taasisi 33 zilizotambuliwa na kuhakikisha kwamba wanajiunga na GePG mara moja. Wizara pia inapaswa kupanga na idara ya huduma za magereza kuunganisha vituo vyake vya afya na GePG.

6.8 Matumizi ya “GePG Generic Portal” katika Kuandaa Bili

Kifungu cha 4.2.3 cha Mfumo wa Usimamizi wa GePG huruhusu taasisi (watoa huduma) ambazo hazina mfumo wa utozaji kujiunga na GePG na kutumia moduli ya bili iliyopachikwa ndani ya GePG kama suluhu la muda mfupi huku ikitafuta suluhu la kudumu la utozaji bili kwa kutengeza mifumo ya bili kwa taasisi husika.

Nilikagua matumizi ya mfumo wa GePG katika mchakato wa ulipaji bili kwa baadhi ya watoa huduma na nikabaini yafuatayo:

- (i) TAA hukusanya ada za maegesho kupitia keshia au Mfumo wa Kulipa Kiotomatiki (APS), ambao haujaunganishwa na GePG. Keshia hutengeneza z-ripoti iliyo na jumla ya tiketi zilizotolewa na kiasi kilichokusanywa kila mwisho wa zamu. Baadaye, mtunza fedha hukabidhi kiasi kilichokusanywa pamoja na z-ripoti husika kwa msimamizi. Msimamizi huomba namba ya malipo kutoka kwa idara ya fedha inayotolewa kutoka kwa GePG Generic Portal kwa ajili ya kuweka mapato ya benki.
- (ii) Wizara ya Afya hutumia moduli ya bili ya mfumo wa GePG kwa usajili na uthibitishaji wa vituo vya afya, licha ya kuwa na Mfumo wa Usajili wa Vituo vya Afya (HRFS) unaounganishwa na injini ya GEPG.
- (iii) NCCA hutumia GePG generic portal kulipia na kukusanya mapato yasiyo ya utalii ambayo ni: mapato ya umeme, mapato ya kodi ya nyumba, mapato ya kukodisha kutokana na uwekezaji, makosa ya pamoja na faini, risiti za ziada, mapato ya minara, na uuzaji wa mahindi. Mhasibu wa mapato huamua kiasi cha bili wakati wa kuunda nambari ya udhibiti. Pia, hakuna maelezo ya marejeleo ya

kufuatilia bili zinazozalishwa katika ‘GePG Generic Portal’ na Mfumo wa Uhasibu wa Mamlaka.

(iv) Bodi ya Michezo ya Kubahatisha Tanzania (GBT) inatumia GePG Generic Portal kwa ushuru wa mashine za bili licha ya kuwa na Maombi ya Leseni na Uchunguzi wa Michezo ya Kubahatisha (GLICA) kama mfumo wa bili. Kutumia GePG Generic Portal kunakabiliwa na makosa ya kibinadamu na ya kimakusudi, kwani mhasibu huamua kiasi cha bili wakati wa kuunda bili.

(v) Wakala wa Vipimo (WMA) imeendelea kutumia GePG Generic Portal kwa takribani miaka minne sasa.

Kutumia ‘GePG Generic Portal’ katika kuunda bili kunakumbwa na makosa ya kimakusudi au bila kukusudia kwa sababu msimamizi huamua kiasi cha kulipia wakati wa kutoa nambari ya malipo.

Hii inaweza kuchangia upotevu wa mapato kutokana na udanganyifu na makosa ya kibinadamu. Pia, ni vigumu kufuatilia na kuthibitisha usahihi wa mapato yote yaliyokusanywa kutokana na kukosekana kwa taarifa za pamoja za marejeleo za kuhakiki na kusuluhisha miamala.

Ninapendekeza yafuatayo:

(a) Usimamizi wa TAA kuunganisha mfumo wa maegesho ya gari na GePG ili kuwezesha mfumo kuunda namba za malipo wenyewe wakati wa kutoa Z-ripoti.

(b) Menejimenti ya Wizara ya Afya kutekeleza matumizi ya HFRS katika kuzalisha na kufuatilia bili zote zinazohusiana na usajili wa vituo vya afya na kuweka vikwazo kwa kutumia GePG generic Portal.

(c) Menejimenti ya NCAA kuboresha mfumo wake wa Safari Portal ili kushughulikia uzalishaji wa bili kwa mapato yote yasiyo ya utalii na kutafuta suluhisho la muda ambalo litahakikisha kurejelea bili zinazozalishwa kati ya GePG generic Portal na Mfumo wa Uhasibu wa Mamlaka.

-
- (d) Menejimenti ya Bodi ya Michezo ya Kubahatisha Tanzania kuboresha mfumo wa GLICA ili kuweza kutoa wenyewe ankara za tozo za mashine za sloti.
- (e) Menejimenti ya Wakala wa Vipimo (WMA) itengeneze mfumo wake wa utozaji ankara.

SURA YA SABA

UWIANISHAJI WA MIFUMO YA TEHAMA

7.0 Utangulizi

Taasisi za umma zimekuwa zikinunua na kutengeneza mifumo kwa ajili ya kuongeza ufanisi wa kazi zao. Uwianishaji baina ya mifumo ndani na nje ya taasisi za umma huzuia upotevu wa rasilimali za serikali. Pia, uhakikisha uunganishwaji wa mifumo unaofaa na ulio bora.

Ukaguzi wangu wa mifumo kwenye taasisi za umma ulibaini kuwapo kwa uunganishwaji wa mifumo usiokidhi, pamoja na kuwapo kwa mifumo rudufu na inayofanya kazi zinazofanana kama inavyofafanuliwa hapa chini:

7.1 Uunganishwaji Mifumo Usiokidhi

7.1.1 Uunganishwaji Usiojitosheleza Baina ya Mifumo Mtambuka ya Kitaifa

Tathmini yangu ililenga mifumo mtambuka inayotumiwa na taasisi nyingi za serikali. Mifumo hiyo ni pamoja na: Mfumo wa Uhasibu Serikalini (MUSE), Mfumo wa Ununuzi Tanzania (TANEPS), Mfumo wa Taarifa za Usimamizi wa Rasilimali Watu na mishahara (HCMIS), Mfumo wa usimamizi wa bajeti (PlanRep), na Mfumo wa Taarifa wa Usimamizi wa Mali za Serikali (GAMIS).

Nilibaini kuwa TANEPS haijaunganishwa na MUSE ambayo ni chanzo cha taarifa za miamala ya malipo kwa wazabuni, wakati TaNEPS ikiwa ni chanzo cha taarifa za wazabuni zikijumuisha gharama ya mkataba. Kwa hiyo, MUSE inahitaji taarifa ya gharama ya mkataba kutoka TANEPS ili kuhakikisha usahihi wa taarifa kwenye mfumo. Zaidi ya hayo, TaNEPS haijaunganishwa na PlanRep ili kuhakikisha kandarasi zinatolewa kwa wazabuni kwa mujibu wa bajeti zilizoidhinishwa na zilizo kwenye mipango ya manunuzi.

Vilevile, MUSE haikuwa imeunganishwa na HCMIS ili kupata taarifa muhimu za wafanyakazi kama vile namba ya utambulisha ya mshahara ili kushughulikia mafao ya mfanyakazi. Aidha, MUSE haikuwa imeunganishwa na GAMIS kwa kuhuhisha miamala inayohusiana na mali za Serikali.

Kutokuwapo kwa uunganishwaji wa mifumo husababisha uchakataji wa taarifa nje ya mfumo ambao husababisha makosa katika kuripoti na kutekeleza matakwa ya taarifa za fedha.

Ninapendekeza Wizara ya Fedha na Mipango pamoja na Ofisi ya Rais-Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora ziunganishe mifumo mikuu ya MUSE, TANEPS, HCMIS na GAMIS ili kuboresha ufanisi.

7.1.2 Uunganishwaji Usiojitosheleza Baina ya Mifumo ya Kitaasisi

Mapitio yangu ya uunganishwaji wa mifumo katika ngazi ya taasisi yalihusu taasisi kadhaa zikiwemo, OR-TAMISEMI, Bodi ya Mikopo, TANESCO, na NHIF.

(i)Tathmini ya Ofisi ya Rais TAMISEMI

Nilipitia Mfumo wa Serikali ya Tanzania wa Usimamizi wa Taarifa za Hospitali (GOTHOMIS) ambao unatumiwa na vituo vya afya vya serikali za mitaa kusimamia shughuli zake kama vile kurekodi taarifa za mgonjwa, kumbukumbu za dawa na vifaa vya matibabu, na kusimamia ankara na malipo.

Mapitio yangu yalibaini kutokuwapo kwa uunganishwaji wa kutosha baina ya GOTHOMIS na mfumo wa GePG wa ukusanyaji wa malipo ya Serikali, ambapo kati ya vituo 921 vya afya vya serikali za mitaa, vituo vinane pekee ndivyo vilikuwa vimeunganishwa. Matokeo yake, malipo yanakusanywa na wahasibu nje ya mfumo.

Pia, hakukuwa na uunganishaji wa kutosha kati ya GOTHOMIS na mfumo wa wanachama wa NHIF kwa ajili ya uhakiki wa wanachama moja kwa moja, ambapo ni vituo vinane tu kati ya 921 vya afya vya serikali za mitaa vilivyounganishwa. Matokeo yake, uhakiki

unafanywa na afisa kwa kuingiza taarifa za kadi ya mwanachama kwenye tovuti ya uthibitishaji.

Uunganishwaji usiojitosheleza kati ya GoTHOMIS, NHIF, na GePG unaweza kusababisha upotevu wa mapato kutokana na: (i) malipo kupokelewa na wahasibu nje ya mfumo, na (ii) kutoa huduma kwa wasio wanachama wa NHIF.

(ii)Tathmini ya Bodi ya Mikopo (HESLB)

Pia, nilipitia Mfumo unaotumiwa na Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu (HESLB) kwa ajili ya usimamizi na utoaji wa mikopo ya wanafunzi (LMS). Ukaguzi wangu ulibaini kuwa mfumo wa LMS haukuunganishwa na mifumo ya NIDA, RITA, ZCSRA, na taasisi za elimu ya juu ili kuthibitisha na kuhakiki moja kwa moja hati zilizowasilishwa, badala ya uhakiki wa sasa wa nje ya mfumo. Hii inaweza kusababisha vyeti batili kutotambuliwa, hivyo kutoa mikopo kwa waombaji wasiostahili.

(iii)Tathmini ya TANESCO

Tathmini yangu ya muunganisho wa mifumo inayotumiwa na TANESCO, ambayo ni pamoja na mfumo wa Usimamizi wa Utoaji Huduma (SDM), mfumo wa iScala, TanGePG, mfumo wa LUKU, na Mfumo wa Usimamizi wa Fomu za Kampuni (CoyForms), ilibaini yafuatayo.

Nilibaini kuwa mfumo wa SDM unaosimamia utoaji wa huduma, kama vile uchakataji wa maombi ya huduma ya kuunganishiwa umeme na usimamizi wa vifaa, haukuunganishwa na mfumo wa TanGePG. Hivyo, namba zinazotambulisha ombi la huduma au mradi husika na kiasi anachotakiwa kulipia huduma husika kutoka SDM huingizwa kwenye TanGePG kwa mikono ili kutoa ankara na namba ya malipo kwa malipo husika. Bila muunganisho huu, ni vigumu kuwa na taarifa zinazoshabihiana kati ya SDM na TanGePG. Kutokana na sampuli yangu, michanganuo 47 ya malipo ya huduma toka SDM ilikuwa na kiasi kikubwa zaidi cha ankara ikilinganishwa na ankara za TanGePG kwa shilingi 1,036,279,470.46. Pia, michanganuo 31 ilikuwa na kiasi kidogo cha ankara ikilinganishwa na ankara za TanGePG kwa shilingi 9,934,823.43.

Vilevile, mfumo wa iScala wa usimamizi wa fedha na hesabu haukuunganishwa na SDM. Kwa hiyo, taarifa za maombi ya huduma ya kuunganishiwa umeme kutoka SDM huingizwa kwa mkono kwenye mfumo wa iScala ili kuzalisha namba zinazotambulisha ombi la huduma au mradi husika. Vilevile, namba inayotambulisha ombi la huduma au mradi husika inayozalishwa toka iScala inahuishwa kwa mikono katika mchanganuo wa malipo ya huduma husika kwenye SDM. Kukosekana kwa muunganisho wa mfumo hii kunaweza kusababisha tofauti ya taarifa kati ya iScala na SDM. Pia, huweza kusababisha makosa ya kibinadamu. Kwa mfano, ukaguzi wangu ulibaini michanganuo miwili ya malipo toka SDM ambayo haikuwa na namba zinazotambulisha ombi la huduma au mradi husika, kama inavyoonyeshwa kwenye **Jedwali Na. 13**.

Jedwali Na. 13: Michanganuo isiyokua na namba ya ombi la kazi

Kitambulisho cha ombi	Jumla ya Gharama (Sh)	Tarehe ya Kutengenezwa	Nambari ya Ombi la Kazi
521021-05152	27,000	6/8/2021	0
521021-00408	320,960	1/26/2021	0

Chanzo: Mchanganuo kutoka mfumo wa SDM

Zaidi ya hayo, mfumo wa CoyForm wa kutoa vifaa vya huduma ya uunganishwaji wa umeme haukuunganishwa na mfumo wa iScala. Hivyo, idadi ya vifaa vya huduma ya uunganishwaji wa umeme vinavyotolewa kutoka Coyform huingizwa kwa mikono kwenye mfumo wa iScala ili kuhuisha idadi. Vilevile, wakati wa ulinganishi wa idadi ya vifaa unaofanyika mwishoni mwa kila mwaka kati ya hesabu ya vitu halisi na hesabu toka mfumo wa iScala, idadi ya vifaa vilivyobaki na kuhuishwa kwenye mfumo wa iScala iliwekwa kwa mikono kwenye mfumo wa CoyForm ili kuhuisha idadi ya vifaa vya kuanzia. Hii huleta makosa katika ripoti za hesabu na fedha na husababisha ugumu katika ulinganishaji wa idadi ya vifaa kati ya iScala na CoyForm.

Zaidi ya hayo, SDM haikuunganishwa na mfumo wa LUKU. Hii husababisha taarifa za huduma za uunganishwaji wa umeme za wateja kutoka SDM ziwe zinaingizwa kwa mkono kwenye mfumo wa LUKU kwa ajili ya kuwezesha ununuzi wa umeme. Uingizwaji wa taarifa kwa mkono kwenye mfumo husababisha makosa ya

kibinadamu ambayo huathiri ukamilifu na uwiano wa taarifa kati ya mifumo hiyo.

(iv) Tathmini ya Mfuko wa Bima ya Afya (NHIF)

Ukaguzi wangu wa mifumo ya fedha na uhasibu inayotumiwa na NHIF, ambayo ni pamoja na Mfumo wa Taarifa za Usimamizi wa Madai (CMIS) na Mfumo wa Kusimamia Rasilimali (ERMS), niligundua kuwa CMIS na ERMS haikuunganishwa. Kwa hivyo, madai yaliyoidhinishwa kutoka kwa CMIS yanaingizwa kwenye ERMS kwa mkono ili kulipa madai ya watoa huduma za afya husika.

Vilevile, ERMS haikuwa imeunganishwa na mfumo wa benki. Kwa hivyo, ankara ya malipo yaliyoidhinishwa kutoka kwa ERMS yanaingizwa kwa mikono kwenye mifumo ya benki ya mteja husika ili kukamilisha mchakato wa malipo.

Ukosefu wa miunganisho hii husababisha ugumu wa uhakiki wa madai yaliyolipwa kutokana na ugumu wa kufuatilia na kuoanisha madai yaliyoidhinishwa na malipo yaliyoidhinishwa kwenye taarifa ya benki.

Ninapendekeza kuwa Ofisi ya Rais TAMISEMI, Bodi ya Mikopo, TANESCO, na NHIF watekeleze uunganishwaji baina ya mifumo ili kuboresha ufanisi.

7.1.3 Kutothibitishwa kwa Taarifa za Utambulisho Binafsi na za Mlipakodi Katika Tovuti ya Taifa ya Biashara Tanzania (TNBP)

Ukaguzi wangu wa mfumo wa Taifa wa Biashara (TNBP) unaotumiwa na BRELA kwa ajili ya maombi na kutoa leseni ya biashara daraja A, ulibaini kuwa mwombaji anatakiwa kujaza maelezo yake binafsi na namba ya utambulisho wa mlipa kodi (TIN) ili kuomba leseni hiyo. Hata hivyo, TNBP haikuunganishwa na mfumo wa NIDA na mfumo wa utambulisho wa mlipakodi wa TRA ili kuhakiki moja kwa moja usahihi wa taarifa zilizotolewa na mwombaji.

Ni maoni yangu kwamba hii imesababishwa na kutozingatiwa kwa uunganishwaji wa mifumo wakati wa kukusanya mahitaji na kuunda mfumo.

Kutohakiki taarifa za mwombaji kunaweza kusababisha mtu mmoja kuwa na leseni nyingi za biashara, huku kila moja ikiwa na majina tofauti. Kutumia namba ya NIDA kutarahisisha kutambua kila leseni na mhusika wake. Zaidi ya hayo, kukosekana kwa uhakiki wa TIN kunaweza kusababisha usajili wa leseni ya biashara ambayo TIN yake si sahihi au haitambuliki na TRA.

Ninapendekeza uongozi wa BRELA kuhakikisha kuwa mfumo wa leseni za biashara unaunganishwa na mfumo wa NIDA na mfumo wa TIN wa TRA.

7.1.4 Matumizi ya Mifumo Isiyunganishwa katika Utoaji wa Leseni za Biashara za Kundi B

Kifungu cha 9 (1) cha Sheria ya Fedha ya mwaka 2018 kinasema kutakuwa na daftari litakaloweke na kila mamlaka inayotoa leseni katika ofisi yake kuu, ambalo litakuwa na taarifa za leseni ya biashara kama itakavyobainishwa kwenye kanuni. (2) Kila mamlaka inayotoa leseni itawasilisha kwa Waziri taarifa kuhusu utoaji wa leseni za biashara kwa muda kama utakavyobainishwa katika kanuni. (3) Daftari la leseni za biashara linaweza kufikiwa na mtu yeyote baada ya kulipa ada zilizowekwa.

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa leseni za biashara zinatolewa na mifumo miwili, ambayo ni mfumo wa Taifa wa Biashara (TNBP) inayotumiwa na BRELA na Mfumo wa ukasanyaji mapato katika Mamlaka za Serikali za Mitaa (LGRCIS) inayotumika katika Mamlaka za Serikali za Mitaa kupitia Ofisi ya Rais-TAMISEMI. TNBP hutumika kutoa leseni za biashara za Kundi A, na LGRCIS hutumika kutoa leseni za Kundi B.

Ilibainika kuwa BRELA ina jukumu la kuandaa vitabu vya leseni za biashara za Kundi B na kuzitoa kwa halmashauri husika kupitia taratibu za kawaida za manunuzi, ambapo ripoti zote za vitabu vya leseni za biashara vilivyotolewa vya leseni za Kundi B huchakatwa kwa mikono, na BRELA haina kumbukumbu za leseni zilizotolewa.

Nina maoni kuwa udhaifu uliobainika unatokana na kukosekana kwa jitihada za uratibu katika kutekeleza uunganishwaji.

Mchakato wa sasa wa kutoa leseni za biashara kwa kutumia mifumo tofauti una athari zifuatazo:

- a) Biashara ya Kundi A inaweza kutolewa na leseni ya Kundi B kimakosa au kwa ulaghai;
- b) Kushindwa kuoanisha idadi ya biashara, sekta ya biashara, aina ya biashara kwa leseni zote za biashara zilizotolewa; na
- c) Kushindwa kufuatilia ufanisi wa utoaji wa leseni za biashara kulingana na kundi kwa kila biashara.

Ninapendekeza yafuatayo kwa uongozi wa BRELA:

- (a) Kuwasiliana na Ofisi ya Rais TAMISEMI ili kutatua masuala ya uunganishwaji na kuhakikisha yanazingatiwa katika uundaji wa mfumo mpya.
- (b) Kuhakikisha kuwa kuna muunganiko kati ya mifumo yote inayohusika katika kutoa leseni za Biashara

7.1.5 Kutounganishwa kwa GePG na MUSE kwenye Mfumo wa Mapitio wa NBS

Tathmini ya mfumo wa mapitio unaotumiwa na Ofisi ya Taifa ya Takwimu (NBS) kwa ajili ya uchakataji wa vibali vya maombi ya tafiti zilizofanyika katika Ofisi hiyo ulibaini kuwa haukuunganishwa na Mfumo wa Malipo ya Serikali (GePG) kwa ajili ya kuwezesha miamala ya malipo. Kutokana na hali hiyo, orodha ya waombaji waliofaulu kutoka katika mfumo wa mapitio wa NBS hupelekwa kwa mkono kwenye idara ya fedha kwa ajili ya mchakato wa malipo kupitia tovuti ya GePG.

Vilevile, mfumo wa mapitio wa NBS haukuunganishwa na MUSE kwa ajili ya kusimamia michakato ya kahasibu. Matokeo yake, miamala yote ya kifedha kutoka kwenye mfumo wa mapitio wa NBS inahuishwa kwa mkono kwenye mfumo wa MUSE.

Ni maoni yangu kuwa hii imesababishwa na ufuatiliaji na usimamizi duni katika kuhakikisha mifumo yote ya kujitegemea inaunganishwa

ili kupunguza michakato-kazi na dosari zinazotokana na uchakataji nje ya mifumo au uingizaji wa data kati ya mifumo.

Kukosekana kwa muunganisho wa mifumo hii kunaweza kusababisha upotevu wa takwimu na kutokuwa na usahihi wa taarifa zinazotolewa na mifumo ya NBS, jambo ambalo linaweza kuathiri taarifa za fedha. Aidha, inaweza kusababisha wafanyakazi wasio waaminifu kutoa vibali batili.

Ninapendekeza uongozi wa NBS uhakikishe kuunganishwa kwa mifumo mitatu kwa wakati (wa Mapitio wa NBS, MUSE na GePG) ili kuongeza ukamilifu wa data za ankara na kupunguza dosari zinazotokana na uchakataji wa maombi kwa mkono kwenye GePG.

7.2 Kuwapo kwa Mifumo Rudufu na Iliyogawanyika

Tathmini yangu ya kiwango cha uwianishaji wa mifumo katika taasisi za umma ilibaini kuwapo kwa mifumo iliyogawanyika na rudufu kama inavyoelezwa hapa chini:

7.2.1 Mifumo Iliyogawanyika

Nilipitia orodha ya mifumo ya Wizara ya Kilimo, Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia, na Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto. Ukaguzi wangu ulibaini kuwa Wizara zilinunua na kutengeneza mifumo kadhaa ili kuboresha shughuli zao mbalimbali. Hata hivyo, baadhi ya mifumo hufanya kazi zinazofanana. Mifumo hiyo ni: Mfumo wa Taarifa za Usimamizi wa Biashara ya Kilimo (ATMIS), Mobile Kilimo (M-Kilimo), Mobile Kilimo (M-Kilimo), Mfumo wa Takwimu za Kilimo (ARDS), Mfumo wa Usajili wa Wakulima (FRS), Kanzidata ya Wadau wa Sekta ya Kilimo (ASSD), Dashibodi ya Taarifa za Kilimo(AID), na Mfumo wa Mienendo yakiasi cha Mazao (CSDS) katika Wizara ya kilimo, kama ilivyooneshwa **Jedwali Na. 14**, na Mfumo wa Kudhibiti Ubora wa Shule (SQCS), Udahili wa Chuo cha Ualimu, na Usimamizi wa Chuo cha Ualimu (TCM) katika Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia. Uchanganuzi umeoneshwa katika **Jedwali Na. la 15**.

Jedwali Na. 14: Mifumo iliyogawanyika Wizara ya Kilimo

S/N	Vipengele vya Mfumo	Mifumo						
		ATMIS	M - Kilimo	ARDS	FRS	ASSD	AID	CSDS
1	Usajili wa Wakulima		✓	✓	✓			
2	Ushajili wa Wadau wa Kilimo	✓	✓			✓	✓	
3	Usajili wa Bodi au Mazao	✓	✓		✓			✓
4	Ukusanjaji na Utoaji wa Taarifa na Takwimu za Kilimo		✓	✓	✓		✓	✓
5	Usajili wa Maafisa Ugani na kufuatilia Utendaji kazi wao		✓	✓	✓			

Chanzo: Orodha ya mifumo ya Wizara ya Kilimo

Jedwali Na. 15: Mifumo iliyogawanyika Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia

S/N	Vipengele vya Mfumo	Mifumo		
		SQCS	Admission System	TCM
1	Usajili wa taasisi (Chuo)	✓	✓	✓
2	Usajili wa kwenye Mtandao		✓	
3	Tathmini ya Taasisi	✓		
4	Usajili wa wanafunzi			✓

Chanzo: Orodha ya mifumo ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia

Vilevile, tathmini yangu katika Wizara ya Afya iligundua mifumo na zana tofauti kama vile Kanzidata ya CTC (CTC, CTC2, na CTC3), mfumo wa usimamizi wa vituo vya afya (AfyaSS), Mfumo wa kusajili vituo vya afya (HFRS), na MTUHA (DHIS2) ambazo zingeweza kuwekwa kwenye mfumo mmoja, kama inavyooneshwa katika Jedwali Na. 16.

Jedwali Na. 16: Mifumo iliyogawanyika Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto

Na	Vipengele vya mfumo	Mfumo				
		e-IDSR	CTC Databases	DHIS2	AfyaSS	HFRS
1	Taarifa za Mgonjwa		✓	✓		
2	Uchunguzi na ufuatiliajia wa magonjwa	✓		✓		
3	Ukusanyaji wa data na kutoa taarifa	✓		✓		
4	Usajili na usimamizi wa kituo cha afya	✓			✓	✓

Chanzo: Orodha ya mifumo ya Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto

Mifumo iliyogawanyika imetokana na ukosefu wa usanifu wa muundo kazi wa taasisi ambao unabainisha utendakazi, huduma, michakato na mtiririko wa taarifa ndani ya taasisi ili kufikia dhamira ya mipango ya jitihada za Serikali mtandao. Hii huongeza gharama za usimamizi, matengenezo, na usaidizi.

Ninapendekeza menejimenti za Wizara ya Kilimo, Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia na Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto kukagua vipengele vya mifumo waliyonayo na kuuwianisha ili kufikia ufanisi na kupunguza upotevu wa fedha.

7.2.2 Urudufu wa Mifumo

Nilitathmini mifumo iliyo na utendajikazi unaojirudia katika taasisi za serikali ili kuepusha upotevu wa jitihada na kupunguza gharama ya uundaji na matengenezo ya mifumo Serikalini. Tathmini yangu ilibainisha yafuatayo:

7.2.2.1 Kuwapo kwa Mfumo wa Uhasibu Zaidi ya Mmoja Unaotumiwa na Taasisi za Serikali

Waraka namba 5 wa tarehe 18 Novemba 2019 wa Mlipaji Mkuu wa Serikali kwa maafisa masuuli wote unazitaka taasisi za umma kuomba kibali kutoka Wizara ya Fedha kwa ajili ya uendeshaaji wa mifumo ya usimamizi wa fedha. Waraka huo unabainisha zaidi nia ya serikali ya kuzindua mfumo wa MUSE kama mfumo wa kahasibu unaotambulika na utakaotumiwa na mashirika ya umma. Shabaha ya serikali ni kuhakikisha kuna kuwa na usanifu, ufanisi wa gharama, urahisi wa kuunganisha fedha za serikali, uzingatizi wa miongozo ya kifedha na kanuni za mifumo ya usimamizi wa fedha inayotumika katika taasisi za serikali.

Tathmini yangu ya uwianishaji wa mifumo ya fedha na uhasibu serikalini ilibaini kuwa serikali iliidhinisha MUSE iliyotengenezwa na kusimamiwa na Wizara ya Fedha na Mipango, Mfumo wa Kielektroniki wa Usimamizi Rasilimali (ERMS) iliyoandaliwa na kusimamiwa na Mamlaka ya Serikali Mtandao, na Mfumo wa Utoaji Taarifa za Uhasibu wa Fedha (FFARS) uliotengenezwa na kusimamiwa na OR-TAMISEMI ili kutumiwa na taasisi za serikali kama mifumo ya uhasibu iliyoidhinishwa. ERMS pamoja na moduli nyingine ina moduli ya uhasibu na fedha, wakati FFARS iliundwa kwa ajili ya kusimamia mapato na matumizi ya vituo vya afya na elimu Mamlaka za Serikali za Mitaa.

Mapitio yangu ya MUSE, ERMS, na FFARS yalibaini mambo yafuatayo yanayohalalisha kutumia MUSE badala ya mifumo mingine kama mfumo pekee wa kahasibu katika taasisi za serikali:

- (i) MUSE ina vipengele vingi vya kahasibu ikilinganishwa na ERMS. MUSE ilitengenezwa ili kushughulikia kitabu cha pesa kilichounganishwa kwa taasisi ambazo zina matawi. Pia, ina vipengele vya kushughulikia malipo ya awali na usimamizi wa mikataba ambavyo havipatikani katika ERMS;
- (ii) MUSE imetengenezwa ili kuwezesha ujumuishaji wa taarifa za fedha za taasisi zote za serikali;

-
- (iii) MUSE tayari imeunganishwa na benki za biashara na Mfumo wa Malipo wa Serikali (GePG) kwa ajili ya malipo na uthibitisho wa mapato na kutuma moja kwa moja kwenye kitabu cha fedha;
- (iv) Hadi wakati wa ukaguzi wangu, MUSE ilikuwa inatumiwa na taasisi za serikali zaidi ya 70, wakati ERMS inatumiwa na mamlaka 16 za umma;
- (v) MUSE inaweza kaboreshwa na kubadilishwa kirahisi kulingana na mahitaji maalumu ya taasisi husika ya serikali, ilhali ERMS kwa sasa inatumika kama mfumo mmoja kwa wote. Hivyo, haukuweza kufanyiwa mabadiliko yanayoendana na taasisi husika hadi wakati wa ukaguzi wangu; na
- (vi) FFARS inasimamia tu mapato na matumizi ya vituo vya afya na elimu, ambavyo vimejumuishwa katika taarifa za fedha za halmashauri husika lakini hazijaunganishwa na MUSE kama mfumo mkuu wa uhasibu wa kuzalisha taarifa za fedha za halmashauri. Mapato makuu ya vituo hivi yanasimamiwa katika mfumo wa GOTHOMIS ambao ni wa usimamizi wa shughuli za hospitali kwa ajili ya kusimamia mapato na uendeshaji wa vituo vya afya. Hata hivyo, mifumo hii miwili haijaunganishwa.

Hivyo, MUSE inastahili kuwa mfumo pekee wa uhasibu utakaotumiwa na taasisi zote za serikali. Pia, kwa kuzingatia kwamba MUSE iliundwa ili kushughulikia kumbukumbu ya kitabu cha fedha, inaweza kuongezwa ili kutumiwa na taasisi za afya na elimu. Hii itaruhusu shughuli zote za uhasibu za Serikali za Mitaa, ikiwa ni pamoja na vituo, kusimamiwa na mfumo mmoja.

Kuwa na mifumo mitatu ya kahasibu huongeza gharama ya usimamizi, matengenezo, na usaidizi.

Ninapendekeza menejimenti za Wizara ya Fedha na Mipango, Ofisi ya Rais-TAMISEMI, na Mamlaka ya Serikali Mtandao kufanya yafuatayo:

- (a) Kushirikiana na kuratibu juhudi za kuhakikisha MUSE inawekwa na kutumiwa kama mfumo wa kahasibu kwa taasisi zote za serikali, zikiwamo mamlaka za umma;

(b) Kupanua matumizi ya MUSE ili itumiwe na vituo vya afya na elimu katika halmashauri na kuhakikisha GOTHOMIS inaunganishwa na MUSE kupitia GePG; na

(c) Hakikisha kuna urahisi wa kubadilisha MUSE ili iendane na mashirika ya serikali ambayo yana mahitaji mahususi.

7.2.2.2 Ukosefu wa Viwango na Usawa kwa Mifumo ya Mapato ya Taasisi Zilizochini ya Sekta Moja

Tathmini yangu kuhusu uwianishaji wa mifumo ya mapato na uendeshaji katika Wizara, wakala husika na Mamlaka za umma ilibaini kuwapo kwa mifumo tofauti ndani ya taasisi katika sekta moja yenye vipengele vya utendaji vinazofanana.

Ukaguzi wangu wa Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto ulibainisha kuwa Vituo vya Afya katika ngazi mbalimbali vinatumia Mifumo tofauti ya Usimamizi wa Taarifa za Afya (HMIS), ambayo ni pamoja na, AfyaCare kwa Hospitali za Mikoa na Rufaa; GoT-HOMIS kwa vituo vya awali vya Afya uliyotengenezwa na OR-TAMISEMI; na mifumo mingine ya afya itumikayo kwenye hospitali kuu, teule na za kitaifa. Mifumo hiyo ni “e-HMS”, “AfyaCare”, “MediPro” na “e-medical”.

Pia, nilibaini kuwa taasisi za elimu ya juu chini ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia zinatumia mifumo tofauti ya usimamizi wa wanafunzi kwa ajili ya udahili, usajili, na uchakataji wa malipo ya wanafunzi. Miongoni mwa mifumo hiyo ni: mfumo wa udahili (MU-OAAP) na mfumo wa usajili (MU-ARMS) inayotumiwa na Chuo Kikuu cha Mzumbe, pamoja na MUHAS Online unaotumiwa na Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi cha Muhimbili (MUHAS).

Kuwapo kwa mifumo tofauti inayofanya kazi sawa ni matumizi mabaya ya rasilimali. Pia, huongeza gharama za usimamizi, matengenezo, na usaidizi wa mifumo

Ninapendekeza yafuatayo kwa Mamlaka ya Serikali Mtandao:

(a) Kutengeneza mkakati wa kuwianisha mifumo ya mapato ambayo itatathmini mifumo inayohitajika kwa kila sekta; na

- (b) Kushirikiana na Wizara ya Afya na Ofisi ya Rais TAMISEMI katika kutathmini ufanisi wa mifumo iliyopo ya usimamizi wa shughuli za hospitali na kuamua juu ya mfumo mmoja utakaotamiwa na vituo vyote vya afya, hospitali za rufaa, maalumu na za mikoa.

7.2.2.3 Urudufu wa Mifumo ya katika Taasisi ya Umma

Ukaguzi wa mifumo ya TanGePG na E-Payment inayotumiwa na TANESCO yalibainisha kuwa malipo ya ankara za umeme katika mfumo wa TanGePG hutumwa kwenye mfumo wa E-Payment ili kupelekwa kwenye mifumo ya iScala na Hiaffinity. Zaidi ya hayo, TanGePG na E-Payment hutumiwa na maafisa wa fedha kuangalia ripoti za malipo kwa ajili ya kuwianishwa. Kwa hali hiyo, kipengele cha kuhamisha malipo kutoka E-Payment kinaweza kuuwianisha katika mfumo wa TanGePG.

Vilevile, Mfumo wa Udahili wa Vyuo vya Ualimu na Mfumo wa Usimamizi wa Vyuo vya Ualimu (TCMS), chini ya Wizara ya Elimu, una vipengele vinavyofanana, ikiwa ni pamoja na usajili wa chuo kipya. Nina maoni kwamba mifumo miwili inaweza kuunganishwa kwa sababu ya kufanana kwa utendaji.

Zaidi ya hayo, mapitio yangu ya mifumo iliyopo chini ya Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto yalibaini urudufu wa mifumo, kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 17**.

Jedwali Na. 17: Mifumo rudufu ya Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto pamoja na Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi (NACTE)

Namba	Mfumo	Maelezo	Maoni
1	Training Institution Information System (TIIS)	Imetengenezwa na Wizara ya Afya chini ya Idara ya Rasilimali Watu. Hutumika kufuatilia wanafunzi na wafanyakazi wa vyuo vya elimu ya afya	TISS inaweza kuachwa kutumika kwa kuwa ina kipengele cha kuripoti kwenye NOAS na TRS
2	NACTE Online Admission System (NOAS)	Inatumiwa na NACTE kwa niaba ya Wizara ya Afya kusimamia maombi wa wanafunzi, usajili na uandikishwaji kwenye	vinavyoonesha idadi ya wafanyakazi na wafanyakazi wa

Namba	Mfumo	Maelezo	Maoni
		vyuo vyote vya elimu ya afya	vyuo vya elimu ya afya
3	Teacher Registration System (TRS)	Hutumika na NACTE kutambua na kusajili waalimu wa vyuo vya ufundi	

Chanzo: Orodha ya mifumo ya Wizara Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto

Urudufu wa mifumo unachangiwa na ukosefu wa mipango madhubuti na jitihada zilizoratibiwa kati ya taasisi za serikali katika utengenezaji wa mifumo TEHAMA. Hii husababisha kuongezeka kwa gharama za uendeshaji katika usimamizi, matengenezo, na usaidizi.

Napendekeza kuwa:

- (a) TANESCO itathmini na kutumia mfumo mmoja tu kati ya TanGePG na e-Payment;
- (b) Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kuunganisha mfumo wa udahili na TCMS ili kuepuka kuwapo kwa mifumo tofauti inayofanya kazi sawa, na
- (c) Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto kusitisha matumizi ya mfumo wa TISS na kuwasiliana na NACTE ili kuwa na kipengele cha ripoti toka NOAS na TRS.

SURA YA NANE

USIMAMIZI WA MIRADI YA TEHAMA

8.0 Utangulizi

Sura 2.1 ya kitabu cha serikali mtandao inafafanua usimamizi wa Miradi kuwa ni mfululizo wa matukio yenye lengo moja na linalotakiwa kukamilika kwa wakati likiwa na bajeti na mahitaji maalumu.

Katika mwaka wa fedha wa 2020/2021, nilitathmini utoshelevu wa usimamizi wa miradi ya TEHAMA kwa vyombo maalumu vitano na miwili kwenye vyombo mbalimbali vya serikali.

Vyombo vitano vinajumuisha: (a) utekelezaji wa mfumo wa kihasibu huitwao MUSE kwenye wizara, (b) utekelezaji wa mfumo usimamizi rasilimali za serikali (GAMIS), (c) mfumo wa taifa wa usimamizi wa miradi (NPMIS) katika wizara ya fedha (MoFP), (d) kuunda mfumo wa usimamizi wa mapata ya ndani (IDRAS) katika Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA), na (e) kuunda mfumo ya elimu (MoEST).

Miradi miwili mikubwa inayotumiwa na wadau tofauti ambayo ni: Kuunda mfumo wa dirisha la malipo ya Pamoja kwa ajili ya kuunganisha wadau wa bandari na Kuunda mfumo wa usimamizi wa rasilimali watu kama mbadala wa mfumo uliopo Lawson.

Pia nilifanya huakiki wa kufatwa kwa sheria ya serikali mtandao ya mwaka 2019, inayozitaka taasisi za umma kuwasilisha taarifa za miradi kwa ajili ya kuidhinishwa na uangalizi kwa Mamlaka ya serikali mtandao.

Uhakiki wangu wa usimamizi wa miradi ya TEHAMA ulibaini yafutayo:

8.1 Kasoro katika Usambazaji wa Mfumo wa Malipo Serikalini (MUSE)

Kifungu cha 2.0 cha uendeleu wa utoaji huduma za kimtandao (Ega/EXT/BSA/006) kinahitaji taasisi za umma kuzingatia vipengele vya kiteknolojia, kijamii, kitamaduni, kisiasa, kitaasisi, na kifedha

kwa uendelevu wa huduma za kielektroniki kwenye sekta za umma kutokana na uchambuzi wa sababu zinazoathiri huduma za kielektroniki.

Ukaguzi wangu ulibaini mpango wa kutekeleza mfumo wa MUSE kwenye idara 85 za wizara, taasisi tisa ambapo MUSE ingewekwa ndani ya taasisi husika, mashirika 104, balozi 43, serikali za mitaa 185 na mashirika 204 hadi kufikia tarehe 1 Agosti 2021. Hata hivyo, maeneo yafuatayo yanahitaji maboresho katika kuhakikisha uendelevu wa mfumo wa TEHAMA unaokidhi matarajio ya watumiaji:

8.1.1 Kutokuwapo kwa Makubaliano ya Kiwango cha Huduma kwa Mfumo wa MUSE

Wizara ya Fedha na Mipango haikuwa na makubaliano ya kiwango cha huduma na mkataba wa huduma na wateja ambao ni idara za wizara, mashirika, balozi, tovuti binafsi, na malaka za serikali za mitaa. Hizi ni nyaraka za msingi zinazotoa haki, nguvu na upendeleo kwa mfumo wa MUSE kwa mwelekeo wa kiteknolojia, upimaji wa utendaji, usimamizi wa mabadiliko, usimamizi wa mtoleo, usimamizi wa ubinafsishaji, usimamizi wa rasilimali binafsi, na usimamizi wa msaada.

Bila nyaraka hizi, uendelevu wa mfumo wa MUSE unaweza kuathirika kutoka na kushindwa kwa utendaji kazi, kutoridhika kwa watumiaji, na kuachwa kwa mahitaji ya biashara.

Napendekeza kwa Wizara ya fedha na mipango kuunda mkataba wa huduma na makubaliano ya kiwango cha huduma kwa mfumo wa MUSE.

8.1.2 Upungufu katika Matumizi ya Moduli za MUSE

Katika ukaguzi wa vyombo vinavyotumia mfumo wa MUSE, nilibaini malalamiko mbalimbali ya MUSE ambayo hayajatatuliwa yaliyowasilishwa wizara ya fedha. Malalamiko hayo ni: tofauti ya salio la kufungulia lilorekodiwa MUSE na salio la kufungua lilorekodiwa kwenye kaguzi za taarifa za fedha zilizopita zilizoandaliwa kwenye mfumo uliopita huitwao IFMS Epicor; tofauti

ya salio katika leja; ripoti za mlinganyo wa hesabu mapato na matumizi, pamoja na taarifa iliyotolewa kwenye mfumo wa MUSE; pamoja na misimbo ya GFS yenye maelezo tofauti kati ya tofauti ya salio katika leja na ripoti za mlinganyo wa hesabu mapato na matumizi. Taasisi nyengine ziliripoti ripoti za mlinganyo wa hesabu mapato na matumizi hazioani. Kutokana na kasoro hizo, taasisi zinaandaa taarifa za fedha zinazoishia tarehe 30 Juni 2021 nje ya mfumo, tofauti na zinavyohitajika na mwongozo wa kiuhasibu wa mzunguko wa jumla wa akaunti.

Manufaa ya Mfumo wa MUSE hayatapatikana kikamilifu bila kushughulikia malalamiko yalioripotiwa na watumiaji.

Napendekeza kwa Wizara ya fedha na Mipango (MOFP) kuhakikisha timu ya kuunda mfumo inafanyia kazi kwa uendelevu mahitaji yanayowasilishwa kwa ajili ya mabadiliko kama yanavyoidhinishwa na bodi ya ushauri wa mabadiliko kwa matokeo yaliyoripotiwa robo mwaka ya kwanza yanasuluhishwa ndani ya robo mwaka ya pili au mapema zaidi kutokana na asili.

8.2 Makosa katika Utekelezaji wa Mradi wa GAMIS

Wizara ya fedha na mipango imeunda mfumo wa usimamizi wa rasilimali za serikali (GAMIS), kama mfumo wa kipekee katika kusimamia rasilimali za serikali kwenye taasisi za umma. Mfumo upo kama msingi wa uendelevu, kuaminika na ufanisi katika usimamizi na kutunza taarifa za rasilimali kwa uchambuzi.

Nilibaini kuwa waraka wa hatua za mradi haukuidhinishwa na menejimenti na kusababisha kutokujitoa kikamilifu katika utekelezaji wa moduli kwa tarehe zilizopangwa. Kwa upande mwingine, Wizara ya fedha na mipango haikuunda kamati ya uendeshaji mradi kusimamia utekelezaji wa mradi kama inavyotakiwa na viwango na miongozo ya serikali mtandao kwenye utekelezaji wa miradi ya serikali.

Kuundwa kwa mradi kulikamilika tangu Juni 2018 na ina moduli zifuatazo: usajili wa rasilimali, uhamishwaji wa rasilimali, ajali na upotevu, fidia, ukaguzi na udhibiti, kushuka kwa thamani, utupaji wa rasilimali, tovuti ya GAMIS, moduli ya madalali, mfumo wa

madalali na ankara. Hata hivyo, wakati wa ukaguzi, tarehe 20 Julai 2021, ni moduli moja tu (ya usajili wa rasilimali) ilikuwa inatumika.

Kuchelewa kwa mradi kumechangia kuongezeka kwa gharama za mradi na kuchelewa kwa faida zilizotarajiwa.

Napendekeza kwa Wizara ya fedha na Mipango:

- (a) Kuharakisha utekelezaji wa moduli zilizobaki kupata faida zilizotarajiwa;**
- (b) Kupata uidhinishaji wa waraka wa hatua za mradi kama kujitoa kwa menejimenti kwenye ufadhili na utumiaji wa mfumo; na**
- (c) Kuunda kamati ya uendeshaji mradi kwa ajili ya kusimamia utekelezaji wa mradi.**

8.3 Upungufu katika Kupanga na Kuunda Mfumo wa NPMIS

Wizara ya fedha na mipango (MOFP) ilitokeleza mradi wa kuunda mfumo wa usimamizi wa miradi (NPMIS). Mfumo uliundwa kwa ajili ya kusimamia na kurahisisha hatua za mradi, bujeti, hatua za utekelezaji, na uhakiki baada ya utekelezaji.

Hadi Julai 2021, Wizara ya fedha na mipango ilikuwa hajamaliza utekelezaji miezi 12 tangu tarehe ya utekelezaji iliyopangwa ambayo ni 30 Juni 2020. Hii imesababisha ucheleweshaji wa kupata faida za mfumo.

Ninapendekeza kwa Wizara ya Fedha na Mipango kuharakisha utekelezaji wa mradi kwenye taasisi zote zilizolengwa.

8.4 Upungufu katika Usimamizi wa Mradi wa IDRAS

Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) ilipanga kutekeleza Mfumo Jumuishi wa Usimamizi wa Mapato ya Ndani (IDRAS). IDRAS ilitokelezwa kwa madhumuni ya kuimarisha mfumo wa lango la mapato, kuimarisha muunganisho wa mfumo wa TRA (Ndani na Nje), kufanya ulinganifu wa data za kitaasisi kwa kujiendesha wenyewe kwa madhumuni ya kodi na kuboresha EFDMS ili kusaidia katika uunganisho wa mfumo mwigine wa kifedha wa mlipakodi.

Ukaguzi wangu ulibaini kwamba TRA ilitekeleza mradi kimoduli. Hadi kufikia Novemba 2021, moduli 8 zilimalizika. Kati ya moduli 16, moduli 6 ziliku bado zipo kwenye uundwaji pamoja na kwamba zilipangwa kumalizika Juni 2021, wakati moduli 10 zilizobaki zilitakiwa kumalizika Juni 2022. Hata hivyo, nilibaini maeneo yafuatayo yanahitaji maboresho kutoka kwa menejimenti:

- (i) Kukosekana kwa kamati ya uendeshaji mradi kwa ajili ya uangalizi na kufuatilia utekelezaji wa mradi, kinyume na sura 2.1(1) ya mwongozo wa Miradi ya TEHAMA wa TRA.
- (ii) Kukosekana kwa miongozo ya mradi ili kuhakikisha inakamilika kwa wakati.
- (iii) Kukosekana kwa ripoti za mara kwa mara za maendeleo ya mradi ili kuhakikisha usimamizi thabiti wa mradi.

Kukosekana kwa kamati ya uendeshaji ya mradi kunasababisha kukosekana kwa uangalizi na uhakika wa utekelezaji wa mradi. Pia, kukosekana kwa miongozo ya utekelezaji wa mradi iliyoidhinishwa kunazifanya menejimenti kutomakinikia maendeleo ya mradi.

Napendekeza yafuatayo kwa menejimenti ya TRA:

- (a) Kuunda kamati ya usimamizi wa mradi kwa kufata mwongozo wa undeshaji wa mradi wa TRA; na
- (b) Kuandaa miongozo iliyoidhinishwa kuongoza utekelezaji wa mradi.

8.5 Upungufu katika Usimamizi wa Mradi wa Mifumo ya Elimu

Sura ya 2(3)(4) ya viwango na miongozo ya serikali mtandao kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya TEHAMA (eGA/EXT/BSA/008) inatoa majukumu ya ufatiliaji wa mradi na udhibiti ili changamoto za mfumo zigundulike kwa wakati na masahihisho yafanyike. Ufuatiliaji wa mradi na udhibiti unajumuisha kupima shughuli za mradi zinazoendelea na vigezo (gharama, jitihada, wigo na kadhalika) dhidi ya mpango wa mradi na misingi ya utendaji wa

mradi. Pia inatambua vitu vinavyohitajika kufanyika ili kurejesha mradi katika mwelekeo sahihi, kwa bajeti, na kwa wakati.

Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia imetekeleza mradi wa elimu. Mradi wa elimu umelenga kuunda mifumo mbalimbali, ikijumuisha mfumo wa usimamizi wa vyuo vya ualimu (TCMS), mfumo wa kupokea wanafunzi (Admission system), Mfumo wa utafiti na uvumbuzi (Research and Innovation), Focal Development College (FDC), Quality Control System, na Mfumo wa usajili wa taasisi (Institution Registration System) kwa ajili ya kuboresha ufanisi na operesheni za biashara.

Ukaguzi ulibaini National Internet Data Center(NIDC) ilitakiwa kuwasilisha mifumo sita ya tehamu kuwa imekamili tareha 6 Juni 2021. NIDC ilikamilisha mifumo miwili kati ya sita hadi kufikia tarehe ya kukamilika, lakini kulikuwa hakuna ripoti ya kuthibitisha majaribio ya kukubalika na watumiaji.

Zaidi, ilibaini hali ya mradi ilikuwa hairipotiwi mara kwa mara tangu ripoti ya mwisho iliyotolewa kutoka NIDC kwenda MOEST tarehe 14 Septemba 2020, kinyume na miongozo na viwango vya serikali mtandao. Sambamba na hivyo, hakukuwa na udhibiti wa kutosha kwa NIDC kuingia kwenye mifumo miwili ambayo ilikuwa imekamili na kukabidhiwa. Admission System na Teachers College Management system zipo kwenye matumizi lakini MOEST haiwezi kuhisimamia, hivyo kulitegemea NIDC kwa msaada na usimamizi. Zaidi, uwakilishi wa mwajiriwa wa Wizara ya Elimu ulikuwa mdogo kwa sababu ya utegemezi kwa NIDC.

Bila usimamizi thabiti wa miradi ya TEHAMA malengo yaliyokusidiwa hayatafikiwa.

Napendekeza kwa Wizara ya Elimu kufatilia na kupima uzingatizi wa viwango na miongozo ya serikali mtandao kwenye miradi ya TEHAMA.

8.6 Kucheleweshwa kwa Utekelezaji wa Mradi wa ERMS katika Bodi ya Michezo ya Kubahatisha

Bodi ya michezo ya kubahatisha (GBT) iliihusisha mamlaka ya serikali mtandao katika kuunda mfumo wa usimamizi wa rasilimali za taasisi (ERMS) kwa ajili ya usimamizi na kurahisisha utendaji, ikijumuisha bajeti, akaunti, rasilimali watu, usimamizi wa likizo, mipango na kazi, manunuzi, mali, na usimamizi wa usimamizi wa usafiri.

Ukaguzi ulibaini kwamba mpango wa mradi ulionesha tarehe ya kuanza mradi ni 8 Juni 2020 na tarehe ya kumalizika kwa mradi ni 17 Julai 2020. Hata hivyo, ERMS ilikamilika Agosti 2020 kutokana na changamoto zilizotokea kwenye ubinafsishaji wa mfumo.

Timu ya ufundi ya GBT ilikutana na timu ya mamlaka ya serikali mtandao tarehe 24 Agosti 2020 kujadili changamoto za utekelezaji, na baadhi ya changamoto zilitakiwa zisuluhishwe na mamlaka ya serikali mtandao. Hata hivyo, hakukuwa na makubaliano ya mwisho juu ya kupata masuluhisho ya changamoto zilizobaki. Hadi muda wa ukaguzi (Novemba 2021), changamoto 13 kati ya 30 zilikuwa zimepatiwa ufumbuzi, changamoto 12 hazikuwa zimepatiwa ufumbuzi, changamoto 4 zilikuwa zinaendelea kushughulikiwa, changamoto na moja ilikuwa inasubiria majadiliano.

Ucheleweshaji huu unatokana na uhalisi wa mfumo wa ERMS kukosa unyumbufu kulingana na michakato ya kibiashara. Zaidi, kukosekana kwa mkataba kati ya GBT na mamlaka ya serikali mtandao ili kuhakikisha inamakinikia ukamilishaji wa mradi kwa wakati kutokana na mahitaji ya mtumiaji.

Hii inasababisha kuchelewa kupata faida za mradi.

Napendekeza kwa Bodi ya Michezo ya Kubahatisha kuingia kwenye mkataba na mamlaka ya selikali mtandao kumalizia shughuli za mradi zilizobaki na kupata faida za mradi.

8.7 Gharama Zisizojulikana za Uundaji wa Mifumo ya Ndani

Sura ya 55 ya IPSAS 31 kwenye mali zisizoshikika zinazotokana na uundwaji wa mifumo ya TEHAMA zitatambuliwa tu kama taasisi inaweza kuthibitisha kuwa inaweza kukamilishwa ili iwe tayari kwa matumizi pamoja na uwezo wake wa kupima matumizi yaliyosababisha kutokea kwa mali hiyo isiyoshikika wakati wa uundwaji.

Malaka ya Bandari Tanzania, Mamlaka ya Mapato Tanzania, Bodi ya Mikopo ya elimu ya juu na Jeshi la Polisi Tanzania iliunda mifumo ya TEHAMA ya ndani bila kufatilia gharama za uundwaji ili kujua thamani ya mfumo.

Kutokuwa na namna ya kufuatilia gharama za utengenezaji wa mifumo ya ndani ya TEHAMA kunaweza kusababisha kasoro katika taarifa za fedha zinazobainisha thamani ya mali isiyoshikika.

Napendekeza Malaka ya Bandari Tanzania, Mamlaka ya Mapato Tanzania, Bodi ya Mikopo ya elimu ya juu na Jeshi la Polisi Tanzania kuanzisha namna ya kuthaminisha mifumo ya TEHAMA iliyoundwa ndani na kuripoti kwenye taarifa za fedha.

8.8 Upungufu kwenye Usimamizi wa Mradi wa Tanzania Electronic Single Window System (TeSWS)

Mfumo wa Dirisha la malipo kwa pamoja (TeSWS) ni mfumo wa kuboresha utendaji wa biashara ya kimataifa kwa kurahisisha na kupunguza muda wa utendaji kazi na gharama za usimamizi wa vibali vya kutoa mizigo katika maeneo ya uhibitaji wa tozo na kuripoti ufuatiliaji wa muda wa kukamilisha kazi. Wadau wa msingi ni TPA na TRA, lakini mfumo unaundwa na kusimamiwa na mamlaka ya serikali mtandao.

Uhakiki wangu wa utekelezaji wa mradi uligundua kasoro zifuatazo:

8.8.1 Kuchelewa Kumalizika Mradi

Nilibaini ucheleweshaji wa utekelezaji wa shughuli za mradi wa dirisha la malipo kwa pamoja (TeSWS). Ucheleweshaji wa kila hatua ya mradi umeoneshwa katika **Jedwali Na. 18**.

Jedwali Na. 18: Ucheleweshwaji katika utekelezaji wa shughuli za mradi wa TeSWS

Hatua	Shughuli	Tarehe ya Kuanza	Tarehe ya Kukamilika	Hali hadi Desemba 2021	Kuchelewa kwa miezi
I	Cargo Clearance (Declaration), Automated Permit/Licence Requests, Joint Inspection, Consolidated Billing, Information Portal, 11 OGDs	6/1/2019	9/1/2019	Imekamilika	3
II	Cargo management (stock transit), Complete clearance (carry in-carry out), Monitoring and evaluation, Roll-out to more OGDs	5/1/2020	5/1/2021	Haijakamilika	7
III	Implement the remaining processes (EPZ, Single Custom Territory, Duty Free Shop, etc.), Monitoring and evaluation, Roll-out to more OGDs	10/1/2020	31/12/2021	Haijakamilika	

Chanzo: Mpango wa utekelezaji mradi wa TeSWS

Ucheleweshwaji wa utekelezaji wa shughuli za mradi huchelewesha kupata faida za mradi.

Napendekeza kwa mamlaka ya serikali mtandao kuhakikisha shughuli za mradi zinatekelezwa bila kuchelewa.

8.8.2 Kasoro katika Majaribio ya Mfumo Kukubalika kwa Mtumiaji

Nilikuta hatua ya kwanza ya mradi imekamilika na moduli zinatumiwa. Hata hivyo, nilibaini kasoro zifuatazo

- (i) Majaribio ya kukubalika kwa mtumiaji (UAT) ya moduli ya leseni, vibali, vyeti na nyenginezo kama moduli ya usimamizi wa (LPCO) na taratibu ya usimamizi wa Pamoja hazikusainiwa na wafanya jaribio, kinyume na sura ya 2.2.1.2 ya miongozo ya serikali mtandao katika uundwaji, manunuzi, operesheni na matengenezo ya mifumo ya TEHAMA ya serikali ya mwaka 2020.
- (ii) Nyaraka za UAT hazikutiwa saina na idara ya watumiaji kutoka kwa wadau wote wa mradi (TBS, TAEC, TMDA, TPA na TRA).
- (iii) Ripoti ya UAT ya marudio yaliyofeli haikuwa wazi, haikuweza kuoanisha majaribio ya yaliyorudiwa na yaliyofeli na, hivyo, kushindwa kuwa na ufanisi katika majaribio.
- (iv) Timu ya msaada katika mradi ilirudia majaribio ya UAT, wakati ilitakiwa watumiaji wa kibiashara ndo wafanye hivyo.

Ni mtazamo wangu ya kwamba, upungufu uliobainika umesababishwa na kushindwa kupanga zoezi la UAT na kukosa mbinu mbadala za kuendesha zoezi la UAT kutokana na mradi kuwa umehusisha taasisi nyingi.

Nina mashaka kwamba upungufu huu unaweza sababisha kukosa uhakika wa kuwa majaribio yalifanyika kwa usahihi na kuidhinishwa na wadau wote.

Ninapendekeza kwa Benki Kuu ya Tanzania: Kuhakiki nyaraka za UAT katika kukidhi hali ya wadau wote kwenye mradi kulingana na hali halisi ya mradi na kuhakikisha taarifa kama jina la mjaribu, cheo na taasisi anayotoka zinakuwepo.

8.8.3 Upungufu wa Kamati ya Usimamizi ya TeSWS

Sura ya 5.1.3 ya mkakati wa usaidizi na taratibu inaitaka kamati ya uendeshaaji mradi wa TeSWS kukutana walau mara mbili kwa mwaka. Sura ya 5.2.3 ya mkakati huo inaitaka sekretarieti ya TeSWS kukutana kila robo mwaka kutathimini mwenendo wa mradi na kutoa mapendekezo kwa kamati ya usimamizi kwa mambo yanayohitaji maamuzi ya sekretarieti. Zaidi, sura ya 5.3.3 ya mkakati inaitaka kamati ya usimamizi kukutana kila mwezi kutathimini utendaji wa mfumo na mradi.

Kinyume na mahitaji ya hapo juu, nilibaini kamati ya undeshaji wa mradi wa TeSWS, Sekretariati ya TeSWS, na kamati ya usimamizi haikukutana kwa mwaka mzima wa 2021.

Dosari zilizobainika zimetokana na upungufu kwenye mawasiliano ya kuhakikisha wajumbe wapya wa kamati wanafahamika na kujulishwa majukumu yao kwenye kamati husika. Hii inaweza kusababisha kukosa ungalizi mzuri na wa kutosha ambao unaweza kusababisha kushindwa kufikia malengo ya mradi.

Ninapendekeza kwa menejimenti ya E-Government kuanzisha utaratibu wa mawasiliano ili kuhakikisha wajumbe wapya wa kamati husika wanafahamika na kujulishwa majukumu yao, pamoja na kufanya vikao vyao kama inavyohitajika.

8.9 Upungufu kwenye Usimamizi Mradi wa Kutengeneza Mfumo wa TEHAMA kwa ajili ya Usimamizi wa Rasilimali Watu (HCMIS)

Serikali ilidhamiria kutengeneza mfumo wa TEHAMA kwa ajili ya usimamizi wa rasilimali watu. Uundwaji wa mfumo ulifanywa kimoduli, ambapo moduli tatu zitaanza. Hizi zilijumuisha moduli ya rasilimali watu, moduli ya mshahara na matendo ya watu. Kulingana na waraka wa mkataba wa mradi, ilitegemewa kuwa na mfumo mpya unaotumika itakapofika Julai 2019.

Ukaguzi wangu wa mradi wa HCMIS kama mbadala wa mfumo wa Lawson uligundua dosari zifuatazo:

8.9.1 Ukosefu wa Utaratibu wa Ufuatiliaji wa Mwenendo wa Gharama za Mradi

Katika uhakiki wa mradi wa usimamizi wa rasilimali watu, nilibaini jumla ya gharama iliyotumika kwenye mradi ni shilingi 3,352,134,289.42, ambapo shilingi 1,748,809,514.42 zilitumika kwenye ujenzi wa mfumo na shilingi 1,603,324,775 zilitumika kwenye mafunzo ya mfumo. Hata hivyo, hakukuwa na mchanganuo wa gharama hizo. Hivyo, nilishindwa kutambua aina ya matumizi kulingana na mwongozo wa viwango vya kiuhasibu vya IPSAS kuhusu namna sahihi ya kuripoti taarifa za fedha.

Ukosefu wa utaratibu wa kufuatilia mwenendo wa gharama zinazotumika kwenye mradi wa ujenzi wa mfumo wa TEHAMA huweza kusababisha gharama hizo kupitiliza kiwango cha bajeti. Sambamba na hivyo, hii inaweza kusababisha kuupatia mfumo thamani ya juu au chini, tofauti na uhalisi kwenye taarifa za fedha.

Ninapendekeza kwa Wizara kuanzisha utaratibu wa ufuatiliaji wa mwenendo wa gharama wakati wa ujenzi na maboresho ya siku za usoni.

8.9.2 Ucheleweshaji wa Kukamilisha Mradi wa HCMIS

Waraka wa Mkataba wa utekelezaji wa mradi wa HCMIS ulionesha utekelezaji wa mradi ulipaswa kuanza Januari 2018 hadi Aprili 2019. Katika hali halisi, mradi ulianza tarehe 9 Januari 2019 na kukamilika Agosti 2020.

Kinyume na hivyo, mradi ulikuwa bado uko kwenye uundwaji wakati wa ukaguzi, Desemba 2021.

Kupitia mahojiano na wahusika, nilibaini kwamba mradi wa HCMIS haukuwa wa kuundwa na kutumika moja kwa moja; bali unajengwa kadiri mahitaji yanavyojitokeza. Kutokana na ripoti ya mwenendo wa mradi ya Oktoba 2021, moduli 13 kati ya 30 zilikuwa hazijakamilika. Hivyo, uundwaji wa sasa haukujumuisha mahitaji mapya, bali ni mahitaji yaliyomo kwenye mpango wa utekelezaji wa kwanza.

Hii inasababisha gharama za mradi kupitiliza na mradi kushindwa kufikia malengo kwa wakati.

Ninapendekeza kwamba wizara iboreshe mpango wa mradi kwa kuweka miongozo. Pia, Kamati ya uendeshaaji wa mradi ifuatilie mwenendo wa mradi.

8.9.3 Kutokufanyika kwa Uhakiki wa Ubora Wakati wa Utengenezaji wa Mfumo

Kuhusu mradi wa HCMIS, nilibaini kwamba hapakuwa na uhakiki wa ubora wa mradi katika kila hatua za mradi kama inavyoitajika na mwongozo na viwango vya serikali mtandao.

Bila uhakiki wa ubora, inakuwa vigumu kutambua changamoto na kupata suluhisho. Hivyo, mfumo husika unaweza usiundwe kikamilifu kulingana na mahitaji watumiaji.

Ninapendekeza Wizara ifanye uhakiki wa ubora kulingana na viwango na miongozo ya serikali mtandao na kuandaa ripoti.

8.10 Kutokufatwa kwa Utaratibu wa Mamlaka ya Serikali Mtandao Uwasilishaji na Kuidhinishaji Miradi

Sura ya 24(2)(a) ya sheria ya serikali mtandao ya 2019 inazitaka taasisi zenye lengo la kutekeleza miradi ya TEHAMA kuwasilisha taarifa za miradi kwa serikali mtandao kwa ushauri na kutoa taarifa wakati wa hatua ya kupanga na kupata uidhinishaji kabla ya kutoa fedha. Zaidi, Sura ya 28 ya taratibu za serikali mtandao ya mwaka 2020 inaelekeza mamlaka kuhakikisha inatoa idhini ya mradi kuendelea au kutoendelea ndani ya siku kumi na nne za kazi kwa maandishi kulingana na kifungu cha 27.

Uhakiki wangu wa tovuti ya serikali mtandao ulibaini miradi 22 ya taasisi 15 inasubiria kuidhinishwa na mamlaka kati ya siku 30 hadi 694, taarifa za miradi 297 ya taasisi 75 zinahitaji maboresho, miradi 174 ya taasisi 84 haijatuma taarifa, na miradi 26 ya taasisi 21 inaitaji masahihisho kama inavyoonekana kwenye **Jedwali Na. 19.**

Jedwali Na. 19: Taarifa ya Kanzidata ya Miradi ya Tehama ya Serikali

Mwenendo	Iliyok amili ka	Inayoende lea	Iliyopa ngwa	Tofauti	Iliyoche lewa	Tofauti
Inangoja kuidhinishwa	10	8	4		1	23
Inahitaji hukuhisha	153	90	47	2	5	297
Inahitaji marekebisha	5	13	7		1	26
Haijawasilishwa	79	64	28		3	174
	247	175	86	2	10	520

Chanzo: Tofuti ya Huduma za ICT za Serikali

Kitendo cha mamlaka kushindwa kuidhinisha miradi pamoja na taasisi za umma kutowasilisha taarifa za miradi zinazohitajika kwa wakati kunasababisha kutekeleza miradi ambayo haifuati viwango vya kiufundi na maelekezo ya serikali mtandao. Pia, husababisha kukosekana kwa thamani ya fedha na kurudiwa kwa jitihada.

Napendekeza kwa Mamlaka ya serikali mtandao:

- (a) Kuhahikisha miradi iliyowasilishwa inahakikiwa na kuidhinishwa ndani ya mwezi moja tangu kuwasilishwa.
- (b) Kutengeneza namna ya itakayolazimisha uzingatiwaji wa sura 24(2)(a) ya sheria ya serikali mtandao ya mwaka 2019.

8.11 Kukosekana kwa Mikataba kwa Miradi Inayotekelezwa na Serikali Mtandao

Sura ya 2.2(6) (5) ya Mwongozo wa serikali mtandao kwenye viwango vya uundwaji, ununuzi, operesheni, na maboresho ya mifumo ya serikali mtandao wa 2020 inahitaji taasisi kuingia kwenye majadiliano ya mkataba pale mchuuzi anapokua amechaguliwa.

Kinyume na hivyo, Januari 2022 mamlaka ya serikali mtandao ilihusishwa kwenye uundwaji wa mifumo ya TEHAMA na taasisi za umma zipatazo 32 bila ya ushahidi wa mkataba wala hati ya makubaliano kati ya mamlaka ya serikali mtandao na taasisi hizo.

Ninapendekeza kwa mamlaka ya serikali mtandao kuandaa hati ya makubaliano na taasisi zinazonufaika na huduma ili kuweka uwajibikaji.

8.12 Uwasilishaji na Uidhinishwaji wa Miradi kwa Mamlaka ya Serikali Mtandao

8.12.1 Kutokuwasilisha Miradi ya TEHAMA kwa Mamlaka ya Serikali Mtandao

Sura ya 24(2)(a) ya sheria ya serikali mtandao ya mwaka 2019 inazitaka taasisi zinazotekeleza miradi ya TEHAMA kuwasilisha miradi kwa mamlaka ya serikali mtandao kwa ushauri na kutoa taarifa za miradi wakati wa kupanga mradi na kupokea uidhinishwaji kabla ya kuomba fedha za mradi.

Katika ukaguzi, nilibaini miradi ambayo haikuwasilishwa mamlaka ya serikali mtandao kupitia tuvuti ya GISP. Miradi hiyo ni: TMS and LORMIS ya Jeshi la Polisi Tanzania, LMS na OLAMS ya HESLB, Scholarship Portal, Teacher's College Management System, Focal Development College Management System, Institution Registration System, na Quality Control Systems ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia, na Water Project Management Information System (MIS) ya Wizara ya maji. Mengine ni: Advance Membership Management Information System, CURA-RISK BASED AUDIT SYSTEM, VoIP system, na Claim Management Information System ya NHIF, pamoja na CIMIS, SWIFT, IECDB, ITAX, TIN na E-filling ya Mamlaka ya mapato Tanzania.

Kushindwa kuwasilishwa kwa miradi ya TEHAMA kwa uhakiki na uidhinishwaji kunaweza kusababisha kurudiwa kwa juhudi na kutekeleza miradi ya TEHAMA ambayo haifuati miongozo na viwango vya mamlaka ya serikali mtandao.

Ninapendekeza taasisi zote ziandikishe miradi ya TEHAMA kwenye tovuti ya serikali mtandao kwa ushauri, uidhinishwaji na ufuatiliji endelevu kulingana na viwango na miongozo ya serikali mtandao.

8.12.2 Kutoboresha Taarifa ya Mwenendo wa Mradi katika Tovuti ya GISP

Sura ya 24(2) ya sheria ya serikali mtandao ya 2019 inaelekeza kwa nia ya kuhakikisha kufuatwa kwa viwango vya kiufundi na miongozo na kuzuia kurudiwa kwa jitihada. Taasisi yeyote inayodhamiria kutekeleza miradi itawasilisha kwa mamlaka ya serikali mtandao kwa uidhinishwaji. Zaidi, sura ya 57(1)(g) inaelekeza kwamba taasisi itakayoshindwa kufuata maelekezo ya sura ya 24 ya sheria inayousu utekelezaji wa miradi ya tehama anatenda kosa, pia inaelezea adhabu anazofaa kupata hatendapo kosa hilo.

Katika ukaguzi wangu, nilibaini miradi mbalimbali iliwasilishwa kwenye tovuti ya GISP bila kuboresha taarifa za utekelezaji wake. Miradi hiyo ni elimu mtandaoni, malipo mtandaoni, na viwango vya muingiliano. Mengine ni: uhakiki wa ubora, metrolojia na mfumo wa majaribio (ulioteklezwa na Mamlaka ya viwango), kituo cha simu na Madai mtandaoni (ulioteklezwa na Mfuko wa bima wa Taifa), mfumo wa usimamizi wa rasilimali watu (ulioteklezwa na OR-Utawala Bora), na Mradi wa IDRAS (ulioteklezwa na Mamlaka ya mapato Tanzania).

Kushindwa kuboresha taarifa za hali ya utekelezaji wa mradi kunazuia jitihada za serikali kuhakikisha matumizi sahihi ya rasilimali kwenye kutekeleza miradi ya TEHAMA.

Ninapendekeza kwa menejimenti ya serikali mtandao kutumia sheria ya serikali mtandao ya mwaka 2019 katika utekelezaji wa miradi kwenye taasisi za serikali ili kuboresha taarifa za mradi katika tovuti ya GISP, hatimaye kuwezesha ufatiliaji.

8.12.3 Thamani ya Mradi Isiyo Halisi Imeripotiwa GISP

Wakati wa ukaguzi miradi ya mamlaka ya mapato Tanzania, nilibaini kuwapo kwa thamani isiyo halisi ya mradi wa property tax system, ambapo ukionesha kugharimu shilingi 700,000, CMVRS ikionesha kugharimu shilingi 222,221, Epicor ikionesha kugharimu shilingi 222,614, na EFDMS ikionesha kugharimu shilingi 390,000.

Zaidi, Wizara ya kilimo ilikuwa na Kasoro kwenye thamani ya mradi iliyoripotiwa kwa mfumo wa Agriculture Routine Data System.

Wizara iliripoti shilingi 40,081,520,000 tofauti na shilingi 5,000,000 iliyoandikishwa GISP.

Kwa upande mwingine, GISP ilirekodi mifumo ambayo haipo kwenye kumbukumbu za Wizara ya Kilimo. Mifumo hiyo ni National Agricultural Management Information System ukigharimu shilingi 172,000,000, Agriculture production information system ukigharimu shilingi 80,000,000, pamoja na Knowledge Management System ukigharimu shilingi 120,000,000.

Sambamba na hivyo, gharama ya mradi wa HCMIS kwenye tovuti ya GISP ilikuwa shilingi 1,400,000,000.00, wakati gharama halisi ilikuwa shilingi 3,395,113,255 kulingana na waraka wa bajeti.

Kasoro hizi zinazotokana na uwasilishwaji wa miradi ya TEHAMA zinazuia jitihada zilizowekwa na serikali katika kuhakikisha kuna usimamizi wa matumizi sahihi ya rasilimali za TEHAMA. Hii hujumuisha kuzingatia thamani ya pesa, unyumbufu, wepesi wa mabadiliko, mwingiliano, na ubadilishanaji wa taarifa katika kutafuta na kufanya matumizi ya msingi ya rasilimali za TEHAMA kwenye taasisi za serikali.

Ninapendekeza Mamlaka ya mapato, Wizara ya Kilimo na OR Menejimenti ya Utumishi wa Umma kuboresha taarifa za miradi ya TEHAMA kwenye tovuti ya GISP ili kukwepa kasoro.

SURA YA TISA

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

9.0 HITIMISHO

Sera ya Taifa ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano ilitolewa na Serikali ili kushughulikia hitaji la Tanzania kuwa jamii yenye maarifa, pamoja na hitaji la kuwianisha mipango huru inayohusiana na TEHAMA ambayo inalenga kuboresha utoaji wa huduma katika sekta zote. Sera hii ina mihimili kumi, mhimili mmojawapo ukihusu matumizi ya TEHAMA ndani ya utumishi wa umma ili kuimarisha utoaji wa huduma kwa umma kwa ujumla.

Ninatambua jitihada zinazoendelea za serikali ya JMT katika kuhakikisha faida kwenye uwekezaji wa TEHEMA na athari zinazohusiana nazo zinadhibitiwa. Serikali imekuwa ikifadhili miradi na mipango ya TEHAMA katika dhamira yake ya kutumia TEHAMA katika kufikia Dira ya Maendeleo ya Tanzania 2025 inayotambua TEHAMA kama nyenzo kuu ya kuleta mageuzi ya kijamii na kiuchumi yenye ushindani.

Hata hivyo, jitihada zaidi zinahitajika ili kutambua thamani zaidi ya pesa. Kutotekelezwa kwa Kamati za Uendeshaji za Kitaifa na kitaasisi za TEHAMA, kutotekelezwa kwa maagizo ya kitaasisi ya Kamati ya Uongozi ya TEHAMA, Ukosefu wa Mikakati ya TEHAMA ya taasisi, Kutofungamanisha Mkakati wa TEHAMA na malengo ya kimkakati ya shirika, kutofuatilia na kutathmini mikakati ya TEHAMA, na kushindwa kutekeleza ipasavyo kutumia rasilimali za TEHAMA ni miongoni mwa masuala ambayo yanaweza kuzuia kupatikana kwa manufaa kutokana na uwekezaji wa TEHAMA.

Zaidi ya hayo, nilibaini udhibiti usiofaa katika mifumo ya utumiaji inayotumika kusimamia shughuli za mashirika ya umma. Vilevile, nilibaini udhibiti usiotosheleza katika ukusanyaji wa mapato kupitia GePG.

Tathmini yangu ya uwianishaji wa mifumo katika mashirika ya umma ilibaini uunganishaji duni wa mifumo mtambuka, ukosefu wa

viwango na usawa kwa ajili ya ukusanyaji wa mapato ya mashirika katika sekta moja, urudufu wa mifumo ya ndani katika mashirika ya umma, na kuwapo kwa mifumo iliyogawanyika.

Ukaguzi wa miradi ya TEHAMA ulibaini masuala yanayohusiana na utendajikazi duni wa kamati za uendeshaji wa mradi, ufuatiliaji duni wa mradi, kushindwa kufanya majaribio ya kukubalika kwa mtumiaji, kutotekelezwa kwa uhakiki wa ubora wa mradi katika hatua zote, pamoja na taratibu duni za usimamizi wa mabadiliko ya mradi na usimamizi wa hatari. Aidha, nilibaini kuchelewa kwa e-GA kupitia na kuidhinisha miradi iliyowasilishwa, na kutotekelezwa ipasavyo kwa uwasilishaji wa mradi wa TEHAMA na e-GA.

Zaidi ya hayo, nilibaini udhaifu wa udhibiti unaohusishwa na udhibiti wa jumla wa TEHAMA kama vile udhaifu katika mwendelezo wa shughuli na mipango ya uokoaji maafa, ukiukaji wa mgawanyo wa majukumu ya kazi za TEHAMA, udhaifu wa udhibiti wa mabadiliko ya mifumo, usimamizi duni wa wahusika/wachuuzi wa TEHAMA, na ukosefu wa utoaji wa huduma za TEHAMA na usimamizi wa matukio ya TEHAMA.

Udhaifu uliobainika unachangiwa na usimamizi duni wa kuhakikisha kuwa taasisi za serikali zinatii maagizo ya MoFP, mfumo wa usimamizi wa GePG na viwango na miongozo ya Serikali Mtandao, uelewa mdogo wa hatari inayohusiana na kupitishwa kwa TEHAMA na wasimamizi, ukosefu wa ukaguzi wa mara kwa mara ya ndani ya TEHAMA, udhibiti usiofaa wa juhudi kati ya taasisi, kushindwa kuzingatia kwa ufanisi uendeshaji muhimu, pamoja na udhibiti wa usalama wakati wa matengenezo ya mifumo na majaribio ya kutosha ya mifumo.

9.1 MAPENDEKEZO

Kufuatia udhaifu ulioonekana, nimetoa mapendekezo kadhaa katika ripoti binafsi zilizoелеkezwa kwa taasisi husika za serikali. Hata hivyo, ripoti hii ya jumla ina mapendekezo makuu yaliyoelekezwa kwa wizara na mashirika yenye dhamana ya kusimamia marekebisho ya TEHAMA nchini ili kuhakikisha usalama na ufanisi utakaoleta manufaa ya kiuchumi.

Ninapendekeza yafuatayo kwa uongozi wa Mamlaka ya Serikali mtandao e-GA:

- Kuwasiliana na Ofisi ya Rais Utumishi wa Umma na Utawala Bora ili kuwajulisha rasmi wanakamati wa Kamati ya Taifa uongozi ya Serikali Mtandao, na kuruhusu mikutano kuitishwa inavyotakiwa.
- Kutengeneza mkakati wa uwianishaji wa mifumo ya mapato na kuhakikisha utekelezaji wake, unaojumuisha tathmini ya kila sekta, kupitia mifumo husika.
- Kufanya tathmini ya ukomavu wa matumizi ya TEHAMA kwa Wizara zote za serikali na kuweka hatua za kuchukuliwa ili kuhakikisha matumizi bora ya TEHAMA katika kufikia malengo ya kimkakati.
- Hakikisha taasisi za umma zinazingatia mahitaji ya usalama katika hatua zote za kuunda mifumo
- Kuimarisha udhibiti ili kuhakikisha uidhinishaji wa miradi ya TEHAMA kwa wakati.
- Kushirikiana na Mkaguzi Mkuu wa Ndani ili kuhakikisha taasisi za Serikali zinatengeneza mikakati ya TEHAMA kwa kuzingatia malengo ya kimkakati ya kitaasisi na kufanya ufuatiliaji na tathmini ya mikakati hiyo.
- Kushirikiana na Mkaguzi Mkuu wa Ndani ili kuhakikisha Kamati za Uongozi za Taasisi za Serikali zinaanzishwa, zinafanya kazi, mikutano ya mara kwa mara inaitishwa, na maagizo ya kamati yanatekelezwa ipasavyo.
- Kushirikiana na Shirika la Simu Tanzania (TTCL) kuhakikisha upatikanaji wa wakati wote wa mtandao ili kuepusha taasisi za serikali kufanya kazi kwa mikono kwa kutopatikana kwa mifumo ya TEHAMA. e-GA inapaswa kupendekeza njia mbadala au nyingine za uunganisho ikiwa kiungo cha TTCL hakipo.

Ninapendekeza yafuatayo kwa uongozi wa MoFP:

- Kuhakikisha MUSE inaanzishwa kama mfumo wa uhasibu kwa vyombo vyote vya serikali, ikijumuisha mamlaka ya umma.
- Kuweka utaratibu madhubuti unaojiendesha wa kufuatilia uhamisho wa mapato yanayokusanywa kwenda BoT ili kuhakikisha uhamisho wa makusanyo unafanyika kwa wakati na kwa ukamilifu.
- Kuhakikisha ufuatiliaji na utoaji wa taarifa za ukiukaji wa watoa huduma za malipo kuhusiana na ukusanyaji wa mapato ya gharama za huduma za akaunti ya benki.
- Kuziagiza benki za biashara kuimarisha udhibiti unaozuia utoaji wa fedha wa moja kwa moja kutoka kwenye akaunti za makusanyo ya mapato.
- Kuhakikisha taasisi zote za Serikali ambazo bado zinakusanya mapato nje ya GePG zinanaunganishwa mara moja kwenye mfumo ili kuwianisha ukusanyaji wa mapato.
- Kushirikiana na Mamlaka ya Serikali Mtandao ili kuanzisha utaratibu wa kuhakikisha udhibiti wa mfumo na wa usalama zimetetelezwa, kabla ya kuunganishwa na GePG.

Ninapendekeza yafuatayo kwa Mkaguzi Mkuu wa Ndani:

- Kushirikiana na Mamlaka ya Serikali Mtandao, kuhakikisha ushuru, ada na adhabu katika mifumo ya kukusanyaji mapato imesanidiwa kwa usahihi kulingana na sheria, kanuni na sera husika.
- Kushirikiana na Mamlaka ya Serikali Mtandao, kuhakikisha udhibiti muhimu umewekwa katika mifumo ya ukusanyaji wa mapato na kwamba uunganishwaji wao katika GePG unafanyika ipasavyo.
- Kuhakikisha ufanisi wa mwendelezo wa shughuli, uokoaji wa maafa, usimamizi wa mabadiliko ya mifumo, udhibiti wa matukio ya TEHAMA, usimamizi wa wachuuzi wa TEHAMA, na mgawanyo wa majukumu ya TEHAMA, uundaji wa programu, upatikanaji, usaidizi na matengenezo.

Pia, ninapendekeza kwamba uongozi wa Ofisi ya Raisi TAMISEMI ushirikiane na Wizara ya Fedha na Mipango katika kuratibu juhudi za kupanua mfumo wa uhasibu wa MUSE kwenye vituo vya afya na elimu katika halmashauri na kuhakikisha GOTHOMIS inaunganishwa katika MUSE kupitia GePG.

VIAMBATISHO

Kiambatisho Na. 1: Kutolingana kwa vifaa vya matibabu vilivyohamishwa na vilivyopokelewa

Na.	Namba ya Bidhaa	Jumla ya zilizotolewa-T1	Jumla ya zilizopokelewa-T2	Utofauti (T1- T2)
1	10010002BE	399987	256976	143011
2	10010017MD	9850	7780	2070
3	10010021AB	1271520	1183728	87792
4	10010025MD	3932	400	3532
5	10010053MD	26197	25800	397
6	10010108AC	33314	31992	1322
7	10010125MD	1000	650	350
8	10010136AB	260219	101905	158314
9	10010137AB	291732	244546	47186
10	10010140AB	1686762	1012510	674252
11	10010156AB	1021595	157960	863635
12	10010157AB	74074	62905	11169
13	10010158AB	896623	695717	200906
14	10010163AB	165769	131975	33794
15	10010164AB	5135890	3981880	1154010
16	10010171BE	1510336	709795	800541
17	10010212AE	7087	120	6967
18	10010221MD	8300	7365	935
19	10010225MD	10900	9070	1830
20	10010231MD	141370	120468	20902
21	10010251AE	26708	26540	168
22	10010338AB	858862	604773	254089
23	10010542AC	1521	700	821
24	10010583MD	2285	450	1835
25	10010779MD	81389	63925	17464
26	10010816AE	3118	934	2184
27	10010849MD	706785	528495	178290
28	10010855MD	2700	2271	429
29	10040022AB	20861	20782	79
30	10040026AB	913470	215847	697623
31	10040035SP	692	381	311
32	10040052AB	37708	19852	17856
33	10050011MD	168	84	84
34	10050013MD	25329	22339	2990
35	10050061MD	132	101	31
36	10050078MD	100	16	84
37	10050102MD	6957	6559	398
38	10050143MD	340	120	220

Na.	Namba ya Bidhaa	Jumla ya zilizotolewa-T1	Jumla ya zilizopokelewa-T2	Utofauti (T1- T2)
39	10050148SP	300	20	280
40	10060019MD	1923	1879	44
41	10060020MD	1829	1430	399
42	10060079AC	95436	74813	20623
43	10060081AC	61551	57043	4508
44	10060341AC	33499	31677	1822
45	10070009MD	70372	36048	34324
46	20010029MD	408	144	264
47	20090066BE	30010	24777	5233
48	20110071AB	9	8	1
49	20110200MD	25	10	15
50	20140007MD	172	10	162
51	40020009MD	2	1	1
52	40030113AE	2	1	1
53	40030140AB	216	160	56
54	40030185MD	14	12	2
55	40050006AB	2	1	1
56	40060044MD	5250	944	4306
57	40070005AB	1129224	821347	307877
58	40070013AB	75208	52680	22528
59	40070030BE	1795452	1190542	604910
60	40070062AB	17210	17048	162
61	40070072AB	400	10	390
62	40070072AE	5010	680	4330
63	40070123AB	3024	2559	465
64	40070413SP	3	1	2
65	40070452AB	9649	8120	1529
66	40080006AB	7585	2341	5244
67	40090194MD	1250	400	850
68	40090240AB	1300	1000	300
69	40100054MD	152	104	48
70	49950027AB	2	1	1

Kiambatisho Na. 2: Tofauti za vifaa vilivyotolewa kati ya SAGE na MAJI-IS

Na.	Kifaa	Kiasi kilichotolewa kutoka SAGE	Kiasi kilichotolewa kutoka MAJI-IS
1	AIR VALVE 1.5"	16	1
2	BIB COCK 3/4, New Connection	2114	1
3	Bib Cock 1"	67	2
4	Bib Cock 1.5"	0	6
5	ELBOW GS 0.75"	15724	1397
6	ELBOW GS 1.5"	302	60
7	ELBOW GS 2"	74	45
8	GATE VALVE 0.75"	3228	264
9	GATE VALVE 1"	607	184
10	GATE VALVE 1.5"	342	61
11	GATE VALVE 2"	49	23
12	GS Pipe 2"	26	10
13	GS Pipe 3"	25	17
14	Male Connector 0.75"	1597	432
15	Male Connector 1"	0	436
16	Male Connector 1.5"	0	126
17	Male Connector 2"	0	41
18	Nipple 0.5"	8267	448
19	Nipple 1"	0	18
20	Nipple 1.5"	0	97
21	Nipple 2"	0	64
22	Non Return Valve 2"	8	1
23	Plug GS 1.5"	46	3
24	Plug GS 2"	138	1
25	Polly Pipes 0.75" Class C (PN10) of 150 mtrs	0	52854
26	Polly Pipes 1" Class C (PN10) of 150 mtrs	0	18832
27	Polly Pipes 1.5" Class C (PN10) of 150 mtrs	0	5742
28	Polly Pipes 2" Class C (PN10) of 150 mtrs	0	3238
29	Saddle Clamp 1.5" x 1"	665	725
30	Saddle Clamp 2"x 1"	0	505
31	Saddle Clamp 3"x 1"	13	243
32	Sluice valve 6"	27	1
33	Socket 0.75" GS	8025	436
34	Stand pipe 2"	35	20

Kiambatisho Na. 3:Orodha ya taasisi za Serikali ambazo hazijaunganishwa na GePG

Na.	TAASISI	WIZARA MAMA	KIFUNGU
1	Tume ya Utumishi wa Walimu		2
2	Bodi ya Mishahara na Masilahi katika Utumishi wa Umma		09
3	Tume ya Pamoja ya Fedha		10
4	Tume ya Huduma ya Mahakama		12
5	Kitengo cha Kidhibiti Fedha Haramu		13
6	Tume ya Usuluhishi na Uamuzi		15
7	Tume ya UNESCO		18
8	Ofisi ya Wakili Mkuu wa Serikali		19
9	Ikulu		20
10	Hazina		21
11	Deni la Umma na Huduma za Jumla		22
12	Ofisi ya Rais na Sekretarieti ya Baraza la Mawaziri		30
13	Jeshi la Kujenga Taifa		39
14	Sekretarieti ya Ajira katika Utumishi wa Umma		67
15	Tume ya Utumishi wa Umma		94
16	Sekretarieti ya Mkoa wa Simiyu		47
17	Sekretarieti ya Mkoa wa Mbeya		78
18	Sekretarieti ya Mkoa wa Mwanza		81
19	Bodi ya Pareto Tanzania (TPB)	Wizara ya Kilimo	43
20	Chuo cha Wanyamapori Likuyu Sekamaganga	Wizara ya Maliasili na Utalii	69
21	Mfuko wa Maendeleo ya Haki za Wazilishaji wa Mimea	Wizara ya Kilimo	43
22	Mfumo wa Uhakiki wa Rika la Kiafrika	Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki	34
23	Taasisi ya Utafiti wa Chai Tanzania (TRIT)	Wizara ya Kilimo	43
24	Baraza la Taifa la Utetezi wa Wateja (NCAC)	Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji	44
25	Mpango wa Uwazi wa Viwanda vya Uziduaji Tanzania (TEITI)	Wizara ya Madini	100
26	Bodi ya Bima ya Amana (DIB)	Wizara ya Fedha na Mipango	50
27	Shirika la Maendeleo ya Dar es Salaam	Wizara ya Fedha na Mipango	50
28	Kamouni ya Ndege Tanzania (ATCL)	Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano- Uchukuzi	62

Na.	TAASISI	WIZARA MAMA	KIFUNGU
29	Machinga Complex	Ofisi ya Rais- Tawala za Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa	56
30	Mzinga Holding	Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa	57
31	Bonde la Maji la Mto Songwe	Wizara ya Maji	49
32	Stoo Kuu ya Maji (CSO)	Wizara ya Maji	49
33	Mfuko wa Taifa wa Uwekezaji wa Maji (NWIF)	Wizara ya Maji	49

